

3213

సవమ ప్రత్యేక వార్షిక సంచిక

సాహిత్య



భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకపద: విద్యాన బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

మొదటి పేజీ 9

కాలం: 1-11-1985

సంచికలు 24, 1

—* ఈ సంచికలో *

- | | |
|---|--|
| 1) 'మారీచీ పరిణయము' మోహనాంగి కర్తృకమా? 1 | 10) గ్రంథసమాలోచన - 25 |
| 2) 'శృంగార ప్రకాశము' - నష్టకృతులు. 4 | ఎ) వైతన్యకవిత్వోదయం 'నా ఉదయం' |
| 3) అహల్యా సంక్రందనం - శబ్దసౌందర్యం. 6 | బి) ఆచార్య తిరుమలగారి |
| 4) కవికొండల బాలవాగ్మయము. 8 | అగ్నికవితా తరంగాల 'అక్షరాగ్ని' |
| 5) పోతన మహాకవి. 12 | సి) వేమనార్య శతకము. |
| 6) చిలుక గేయములు. ('య) 15 | డి) దీపిక. |
| 7) సమాలోచన నవమ సంపుటము రచనల
అకారాది పట్టిక. 16 | 11) పూతభక్తి భావోన్మేష! పోతరాజు! (పద్య) 29 |
| 8) మధురా విజయము - వ్యాఖ్యాన వైభవము. 19 | 12) ఈపక్షంలో - 30 |
| 9) శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షము - చైతన్య పాత్ర
చిత్రణ వైశిష్ట్యము. 22 | 13) స్వవిషయం. 31 |
| | 14) నాయక రాజులు - సాహిత్య సేవ. 32 |

రాబోయే సంచికలో ఉత్తమ సాహిత్య వ్యాసప్రప్త బాపిరాజు, తెలుగు హిందీ సాహిత్యములలో నవయుగకర్తలు,
మనుచరిత్ర - అష్టాదశేతర వర్ణనలు, పానకాల ఖయ్యాం తత్త్వం మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 పేజీలలో ప్రచురింపబడును.

చందా : సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6-50.

విడిప్రతి 60 పై
వార్షిక సంచిక రు. 1-50

★ స మా లో చ న

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

“మారీచీ పరిణయము” మోహనాంగి కర్తృకమా?

- శ్రీ జి. శ్రీరామమూర్తి, ఎం. ఏ.

‘సాహితీ సమరాంగణ సార్వభౌమ’ ఆంధ్రభోజ, మూడు రాయలగండ త్యాది బిరుదాలతో అలరారిన శ్రీకృష్ణ రాయలకు ‘మోహనాంగి’ అను మూర్త ఉన్నట్లు, ఆమె ‘మారీచీ పరిణయము’ నే కావ్యం వ్రాసినట్లు పలు సాహిత్య వేత్తల అభిప్రాయం. ముతే ఈమె రాయల కుమార్తె అనడం గతి అసమంజసమో, ఈమె కావ్యంకూడా గతి అలభ్యం. అది సాహితీ పైలను, ఇటుచరిత్ర పరిశోధకులకును ఈమె కావ్యం అశ్రుతి పూర్వమే అయింది.

అసలు శ్రీకృష్ణ దేవరాయలకు ‘మోహనాంగి’ అను కుమార్తె ఉందా? ఉంటే ఆమె ‘మారీచీ పరిణయము’ వ్రాసిందా? అనే విషయాలు పరిశీలించడం అవసరం. ‘మోహనాంగి’ ‘మారీచీ పరిణయ’ కావ్య కర్త, నైతికవాదము సాంస్కృతిక ముని అనూచానముగ సాగివచ్చుచున్నది. కాం గ్రంథ చట్టం కానవచ్చుట లేదు.’ అని ఊటుకూరు లక్ష్మీకాంతమ్మ గారు తన ‘అఖిలభారత కవయిత్రుల’లో చెప్పారు. అయితే ఈమె అనూచానంగా అని అన్నారే కాని ఎవరు ఎప్పటినుండి అటున్నది ఇదమితంగా చెప్పలేదు.

మనకు తెలిసినంతవరకు పుక్ల నామసంవత్సరపు (1929-30) ‘సమదర్శిని’ ఉగాది సంచికలో శ్రీసెట్టి లక్ష్మీనరసింహంగారు

మోహనాంగిని, మారీచీ పరిణయాన్ని పరిచయం చేసి పుటినుండి శ్రీకృష్ణ దేవరాయలకు మోహనాంగి అను కుమార్తె ఉన్నట్లుగా, ఈమె మారీచీ పరిణయం వ్రాసినట్లుగా తెలుస్తుంది. 1929-30 సమదర్శినిలో లక్ష్మీనరసింహంగారు మోహనాంగిని, మారీచీ పరిణయాన్ని పరిచయం చేశారు. ప్రథమాశ్వాసంలోని కథా ప్రారంభానికి ముందు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల వంశ వర్ణన, మోహనాంగి జననం మొదలగు విషయాలతో దాదాపు నూరుపద్యాల్ని ప్రకటించారు. అప్పటినుండి శ్రీకృష్ణ దేవరాయలకు మోహనాంగి అను కుమార్తె ఉన్నట్లు; ఆమె మారీచీ పరిణయం వ్రాసినట్లు సాహిత్యలోకంలో ఒక దృఢాభిప్రాయం ఏర్పడింది దని చెప్పచ్చు.

లక్ష్మీనరసింహంగారు సమదర్శినిలో ప్రకటించిన పద్యాలే తిరునామ, తిరువాతి సాహితీ ప్రయుక్త ఆధారమయ్యా యనడానికి అనేక నిదర్శనాలని చెప్పచ్చును. అవి.

1. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారు 1967 లో ప్రకటించిన ‘కవి కర్ణ రసాయనము’ అనే కావ్యానికి ఉపోద్ఘాతం వ్రాస్తూ శ్రీమోదర్ల రామకృష్ణకవి గారు మోహనాంగి మారీచీ పరిణయం

గురించి ప్రస్తావిస్తూ సమదర్శినిలో చెప్పబడిన విషయాలనే మిచ్చటించారు.

2. కొండూరు వీరరాఘవా చార్యులు గారు 1970 ఏప్రిల్ ‘భారతి’లో ‘మోహనాంగి మారీచీ పరిణయము’ అనే వ్యాసాన్ని, 1973 లో ‘మోహనాంగి’ అను నవలను వ్రాశారు. ఈ రెండింటిలో మూడవ అంశమున ప్రకటించబడిన అనేక పద్యాలు యథాతథంగా చెప్పబడ్డాయి. అంతేకాకుండా ‘మోహనాంగి’ నవలకు పీఠిక వ్రాస్తూ రచయితే తననవలకు లక్ష్మీనరసింహంగారి వ్యాసమే ఆధారమని చెప్పకున్నారు.

3. ‘భట్టుమూర్తి రామరాజ భూషణుడా?’ అనే గ్రంథంలో శ్రీగొట్టెపాటి వెంకట సుబ్బయ్యగారు సమదర్శినిలో సెట్టి లక్ష్మీనరసింహంగారు ప్రకటించిన మోహనాంగి మారీచీ పరిణయ పద్యాల్ని ప్రచురించి మోహనాంగియే మారీచీ పరిణయం వ్రాసిందని భయపడ్డారు.

4. నెల్లూరు వాస్తవ్యులైన శ్రీకాపు టూరు వేంకట రామచంద్రరావుగారు, శ్రీనవులూరు మూలకొండయ్య పంతులు గారు సమదర్శిని ప్రతియొక్క శిథిలప్రతులనుండి సంపాదించి యిచ్చిన మోహనాంగి మారీచీ పరిణయ కావ్యానికి ఉపోద్ఘాతం వ్రాస్తూ తొమ్మిది పద్యాలుగల

పద్యంతాలోకూడిన అవతారిక ప్రచురించారు.

5. 1890 లో ప్రచురించబడిన 'ఆంధ్రకవయిత్రులు' ద్వితీయ ముద్రాలో శ్రీమతి ఊరుకూరు లక్ష్మీకాంతమ్మగారు మోహనాంగిని గూర్చి సమదర్శినినే ఆధారంచేసుకొన్నట్లు అందలి ఒకటిరెండు పద్యాల్ని బట్టి తెలుస్తుంది.

దైని పేర్కొన్న విషయాల్నిబట్టి చూస్తే 1929లో సెట్టి లక్ష్మీనరసింహం గారు 'మోహనాంగి మారీచీ పరిణయము' నకు సంబంధించిన పద్యాలు ప్రకటించడానికి పూర్వం మోహనాంగిని గురించి గాని, ఆమె కావ్యాన్ని గురించి గాని చారిత్రకలోకంలో గాని; సాహిత్య రంగంలో గాని ఎట్టి ప్రస్తావన లేదని తెలుస్తుంది.

1929కి ముందు మోహనాంగిని గురించి గాని, మారీచీ పరిణయం గురించి గాని ఎవ్వరూ చెప్పక పోవడం వలన, చారిత్రక విషయాల్ని సమగ్రంగా పరిశీలించకుండా కేవలం సాహిత్య విషయాలకే ప్రాధాన్య మివ్వడంవలన, సాహిత్యవిమర్శకులకూడా అపద్యాల చారిత్రక నేపథ్యానికి పోకపోవడంవలన శ్రీమతి ఊరుకూరు లక్ష్మీకాంతమ్మగారు, శ్రీకొండూరు వీరరాఘవాచార్యులు గారు మోహనాంగియే మారీచీ పరిణయాన్ని వ్రాసిందని భ్రమపడ్డారు. ఈవిధంగా చరిత్రలో ఎక్కడాకనిపించని మోహనాంగికి, ఆమె మారీచీ పరిచయానికి ఎట్టివాని ప్రకటించిన పద్యాలే ప్రధానాధారంగా సాహిత్యరంగంలో కొంత స్థానం లభించిందని చెప్పొచ్చును.

ఇకపోతే శ్రీకృష్ణ దేవరాయలకు మోహనాంగి అనే కూతురుందా? ఉంటే ఆమె మారీచీ పరిణయం వ్రాసిందా? మొదలగువిషయాల్ని తెలుసుకోవడానికి కొంతమంది చారిత్రక పరిశోధకులుచెప్పిన విషయాల్ని కూడా పరిశీలించడం అవసరం.

ప్రఖ్యాతాంధ్ర చారిత్రక పరిశోధకులైన శ్రీమల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు గాని, విజయనగర రాజుల చరిత్రలో ప్రత్యేక కృషిచేసిన శ్రీ నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారుగాని, ఆంధ్ర కవి తరంగిణి వ్రాసిన శ్రీచాగంటి శేషయ్యగారు గాని మోహనాంగిని గురించి, ఆమె మారీచీ పరిణయం గురించి ఎక్కడా చెప్పలేదు.

శ్రీకృష్ణ దేవరాయలకు తిరుమలాంబిక, కృష్ణమాంబ అను కుమార్తెలున్నట్లుగా, తిరుమలాంబిక అయిన రామరాజు భార్య అయినట్లుగా, తిరుమలాంబిక తల్లి తిరుమలదేవి అని చరిత్రలోకనిపించడంవల్ల 'సమదర్శిని'లో స్ట్రోవారు ప్రకటించిన పద్యాల్లో.

'తిక్కల దేవి కే పాడమి తిం
గనుకన్ మును దిర్మలాంబయం
చెర్మిలి పేరునా-డియు
నట్లుగఁదాఁ బిలువంగ రామి నన్
గూర్చిని మోహనాంగి యను
క్రొత్త నమాఖ్యను బిల్పు తండ్రికిన్'
-37 ప.

'రాఘవా! మహి పుత్రకాగమణ! రావ
ణారి! హరణ సుతాపన! యనప్రథ
మాక్షరావళి, యేఘను నాఖ్య గుణా నా
అట్టి నుత్పత్తి దైవంఁ దగును నాకు' 1 ప.

మొదలగు పద్యాలనిబట్టి తిరుమలాంబికకు మోహనాంగి అనే పేరు పట్టి పిలవడానికి అవకాశం కల్పించబడింది.

సాహిత్య చరిత్ర పరిశోధకులలో ప్రముఖులైన ఆచార్య కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తిగారు తన 'నన్నెచోడుని కుమార సంభవము ప్రాస గ్రంథమా?' అనే గ్రంథంలో 'మోహనాంగి మారీచీ పరిణయము' గురించి విమర్శనా పూర్వకంగా ఒక వ్యాసం వ్రాశారు. ఆ వ్యాసాన్ని పరిశీలిస్తే అందు శ్రీకృష్ణ దేవరాయలకు మోహనాంగి అనేకూతురుందా? ఉంటే ఆమె మారీచీ పరిణయం వ్రాసిందా?

మొదలగు విషయాలు సవివరంగా తెలుస్తున్నాయి.

'1829వ సంవత్సరమునందు ప్రకటింపబడిన కావలి వేంకట రామస్వామిగారి దక్కను కవుల జీవితచరిత్ర రేఖలు అను గ్రంథమునందు ఇట్లు కలదు.

'This poetess Mohanangi) was a Princess, and the daughter of Krishna Roy...while in the bloom of youth she married Ramaroyalu ... she attained to considerable proficiency in the art of verification and wrote a poem entitled 'Marichi Parinaya' the subject of which is taken from Mahabharata...'

ఇందు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల కూతురు, అయిన రామరాయల భార్య అయిన మోహనాంగి; మహాభారతము నుండి ఎల్లి వృత్తిమును తీకొని, మారీచీ పరిణయమును అయిదాశ్వాసముల కావ్యమును రచించినట్లు కలగు.

1929వ సంవత్సరమునందు ప్రకటింపబడిన సమదర్శిని అను పత్రికయందు సెట్టి లక్ష్మీనరసింహం గారు ప్రకటించిన మోహనాంగి మారీచీ పరిణయము అవతారిక, చర్చా గా కథాంగ్రహము కలగు. అది సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి కూటస్పష్టి అని సాహిత్య జగత్తునకు తెలిసినది స్వస్మృతి మయినది.

1973 వ సంవత్సరము నందు కావులూరు వేంకట రామ చంద్రావుగారు ప్రకటించిన 'శ్రీకృష్ణ దేవరాయల తనయ మోహనాంగీ చరిత్ర ము పరిణయము (ఉపలబ్ధగ్రంథము)' నందు సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు సమదర్శిని పత్రికయందు ప్రకటించినది కలదు. అంతేగాదు. అది సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి కూట

సృష్టికా దని, కృష్ణదేవరాయల కూతురు మోహనాంగి రచనము కావచ్చు నని కానిచో 'కాక మాని మూర్తికవి వ్రాసి మోహనాంగి పేరుతో చలామణి చేయ లేదుగదా అని కూడ అనుమానింపవచ్చు నని' ఒక వేళ మోహనాంగియే వ్రాసి యుండిన ఎప్పుడు వ్రాసియుండును? అని విచారించుచు, విపులమైన బహు విషయ భరితమైన పీఠిక ఆంధ్రాంగ్ల భాష లందు కలదు. అయినను, 'ఉపలబ్ధ గ్రంథము'ను అరసిన, మోహనాంగి మారీచీ పరిణయము' సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి కూటసృష్టి అనియే స్వయంవేద్యమగును' అని చెప్పారు.

మారీచీపరిణయము సెట్టి లక్ష్మీనరసింహం గారి కూట సృష్టి అని పైన చెప్పిన ఆచార్య కొర్లపాటి ఆంధ్రమూర్తిగారు ఉపలబ్ధ మారీచీ పరిణయాన్ని పరిశీలించి అందు కొన్ని ఉపపత్తులను కూడా చూపారు. అందలి.

'తండ్రి సమస్యపూర్తికి నె

దం...జనులందఱు మెచ్చెడు నట్టి శైలితో' -21 ప.

'చిగువుల సరిస్వతివి; నీ

మృదుకవితాశైలి స్త్రీలకేయన నేలా?'

-23 ప

అనుపద్యాల్లో ప్రయోగించబడిన శైలి శబ్దాన్ని పరిశీలించి అది ఆధునికులప్రయోగంగా నిర్ధారించారు.

అట్లే ఇందలి 'ఏడిలఁ గృష్ణరాయ ధగణీకునితో ... వెచ్చమార్చుకన్' - (84 ప) అనుపద్యంలోని 'ఏడిలఖాన్' శబ్దప్రయోగాన్ని పరిశీలించి అది ఆంగ్ల భాషాపరిచయం ఉన్న కవి ప్రయోగమని, 'ఊర్వశి నెమ్మేని హోయలు చూపుట మోని, బురఖాను ధరియించి తిరుగసాగి' (86 ప) అనుపద్యంలోని బురఖా, ఇజారులు, కుడితిసిలు, జాబ్బాలు, కిబ్బాలు, సుర్మా అనుప్రయోగాలు ఇటీవలివి కాబట్టి ఈగ్రంథాన్ని

ఆధునికలే వ్రాశా రనీ కంఠోక్తిగా చెప్పారు. ఇంతలో మారీచీ పరిణయం లక్ష్మీనరసింహంగా రే వ్రాసా రని నిర్ధారణకాగా ఆచార్య కొర్లపాటివారు మరి కొన్ని విషయాల్ని కూడా చెప్పారు.

'అయిన, 1929 వ సంవత్సరమునందు సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు కూటసృష్టి కావించిన మోహనాంగి మారీచీ పరిణయము గురించి, అప్పటికి శతాబ్దపూర్వము 1829 వ సంవత్సరము, నందు కావలి వేంకట రామస్వామిగారు రచించి ప్రకటించిన దక్కను కవుల జీవితచరిత్ర రేఖలు అను గ్రంథమునందు ఎట్లు ప్రస్తావన మైనది? అనుప్రశ్నకు అవకాశము కలదు. 1929 వ సంవత్సరమునందలి 'మోహనాంగి మారీచీ పరిణయము' అనుగ్రంథముగుఱించి 1829వ సంవత్సరము నందలి దక్కను కవుల జీవితచరిత్ర రేఖలు అను గ్రంథమునందు మోహనాంగి మారీచీ పరిణయము గురించి ఉండబట్టి, 1929 వ సంవత్సరమునందు 'మోహనాంగి మారీచీ పరిణయము' కూటసృష్టి చేయబడినది. ప్రాచీనగ్రంథ మనుటకు ప్రమాణము లేనిచో కూటసృష్టికళకట్టుదు. ఆంధ్రశబ్ద చింతానుణి యందు 'హరేర్మతమ్' అని ఉండబట్టి, పరవస్తు చిన్నయ నూరిగారి బాలవ్యాకరణమునకు మూలముగ శిష్టు కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి హరికారికలు కూటసృష్టి చేయబడినవి. దక్కను కవుల జీవితచరిత్ర రేఖలు అనుగ్రంథమునరచించుటకు విషయమును దేశాటనముచేసిన పురుష సేకరించినట్లు కావలివేంకట రామ స్వామిగారి కంఠోక్తి. దేశాటనము చేసినపుడు సేకరించిన విషయమునందు జన శ్రుతియును ఉండును. జనశ్రుతియుందు ఏరాయలకూతురైనను శ్రీకృష్ణదేవరాయల కూతురు కాగలదు. ఒకానొక రాయల కూతురు - బహుళః వేశ్యాపుత్రి-మోహనాంగి మారీచీ పరిణయమును రచించిన దేమో అనుటకైన, దక్కను కవులజీవిత

చరిత్ర రేఖలు అనుగ్రంథమునందు మోహనాంగి మహాభారతము నుండి ఇతివృత్తమును గైకొని మారీచీపరిణయమును రచించినట్లు కలదు. మారీచీ పరిణయము అని కావ్యనామకరణము చేయుటకు అనువైన ఇతివృత్తము మహాభారతమునందు లేదు. రామాయణమునందు కలదు. అంతియ కాదు. సెట్టిలక్ష్మీనరసింహముగారి కథా సంగ్రహమునందు రామాయణ కథ సంగ్రహముగ కలదు. రామాయణకథ మహాభారతమునందు ఉన్నను, మారీచీ పరిణయమునకు మూలము రామాయణముగాని మహాభారతముకాదు. కనుక దక్కను కవుల జీవితచరిత్ర రేఖలు అను గ్రంథములోని మోహనాంగి మారీచీ పరిణయమునకు సంబంధించిన విశేషములకు ఆధారము జనశ్రుతి అగును. జన శ్రుతి వస్తుతః ప్రామాణికము కాదు.'

ఆచార్య కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తి గారిపరిశీలనతో మారీచీపరిణయం మోహనాంగి వ్రాసిందికా దని, సెట్టిలక్ష్మీనరసింహంగారు వ్రాసిందే నని చెప్పడానికి కొన్నిప్రత్యక్షప్రమాణాలు కూడా ఇటీవల లభించాయి.

'మారీచీపరిణయము' వ్రాత ప్రతి సెట్టి లక్ష్మీనరసింహం గారి మనుమడైన లక్ష్మీనరసింహంగారివద్ద నా పరిశోధన విషయమై విషయ సేకరణలో లభించింది. 1929 సమదర్శినిలో ప్రకటించ బడిన నూరుపద్యాలు, కథాసంగ్రహం, నాలుగవ ఆశ్వాసం మొదటి రెండు పద్యాలు, రెండుగిద్యలు యథాతథంగా ఇందులో ఉన్నాయి. ఈ మారీచీ పరిణయం మూడుఆశ్వాసాలు పూర్తి గా వ్రాయబడి నాలుగో ఆశ్వాసం ఎనభయ్యో పద్యంతో అసంపూర్ణంగా ఉండిపోయింది. ఈ అముగ్రిత మారీచీపరిణయం సెట్టిలక్ష్మీనరసింహంగారి రచనయే అనడానికి అందలి ఆశ్వాసాంత పద్యాలు ప్రబలనిదర్శనాలు. 'ఈయిల వామలూరు భివుఁ

డిద్దికవిత్సమటంచుఁ దెల్పరా-

“శృంగార ప్రకాశము” - నష్టకృతులు

- శ్రీ ఇస్పగుంట సాయిబాబా.

మోక్షమున రచించెనుగ
 జానురభాషను? తెల్సనర్చినా-
 యానె భాస్కరాది కవు
 లాకభనే కయి కొంటి నీకృతిం
 జేయంగ సెట్టిలక్ష్మీనర
 సీంహసమాఖ్యుడ, ధీమాఖ్యుడన్.
 సుర్యసాహిత్య సమాఖ్య జయపురజన
 శాంతునాస్థానకవిని, పడంతరింగ-
 కార్యదర్శిని, దన్యహాగార్హిని
 లభకవిభూషణ బిరుదలక్షణండు

ఈ ఆత్మాసాంత పద్యము చా-
 మోహనాంగి గోవిందయ్య వ్రాసిన
 దని వెల్లడిచేయాలనే కుతూహలం
 ఉన్నట్లు కన్పించుచున్నది. తానువ్రాసి
 మోహనాంగి వ్రాసిన దెప్పుచున్నానే
 వ్యక్తి ఆత్మాసాంత పద్యము తానే
 వ్రాసినట్లు ఎందుకు చెప్పుతాడు?

ప్రాచీనకాలంలో ఎ-రో వ్రాసినవి,
 పాదు వ్రాసినట్లు ఆధారాలు లేనపుడు
 వాటిని సహించిన వారు తమవిగానే
 ప్రకటించడం ఒకవిధంగా, గామీ
 వ్రాసి ప్రాసములు, ప్రస్థులు అయిన
 వారి పేర ప్రకటించడం ఒకవిధంగా
 ఉంది. మొదటి విధానంవల్ల ఎదుకంటి
 ఆధారాలు లభించనందు ప్రయత్నం
 చేయవలసిగా ఉంది. ఇందులో
 మురి రెండోపద్యము తిలకించును పూర్వ
 కవుల పేరి ఆంటగట్టడం కల్గి స్వప్ర
 తనం ఏమీ ఉండదు ప్రస్తుతవిషయంలో
 ఈ రెండోపద్యము జరిగింది. అయితే ఈ
 పద్యము సెట్టివాతో పాట్రమే వ్రాసిన
 భింప బడలేదు. అందుకే ఆ పద్యము
 వ్రాయు, తెలుగు లక్ష్మీ పాఖ్యానం ఇం
 దుకు నిదర్శనము. అట్లే సెట్టి లక్ష్మీనర
 సీంహసాగారిక నుకూలిని అయిన మోహన
 సాగరి రామకృష్ణక సాగరి ‘నన్నెచోళాని
 మోహరసంభవము’ మోహనలలి వాణి కూట
 సుప్రసిద్ధియని నిర్ణయించబడెను. అదే
 విధంగా సెట్టి లక్ష్మీ నరసింహంగారు
 ‘మోహనాంగి భాషము’ అనేకావ్యాన్ని వ్రాసి

కతి కవయః | కటికృతయః | కతి
 లుక్తుః | కతిచర్మయః | కతి శిఖలాః |

— సెట్టి లక్ష్మీనర
 మోహనాంగి రాజశ్రీ సీమవ విగ
 చిత ‘శృంగార ప్రకాశము’ ముప్పది
 ఆఱు ప్రకాశములుగల సాహిత్య విమర్శ
 గ్రంథము. ఉజ్జయింపుగ శ్రీ శ.
 ౧ - ౧ - ౧ మధ్యకాలమున భీజ
 పెనుమ జీవించి ఉన్నాడు.

ఎందుచే నాలుగు గ్రంథములకు కర్త
 అని పేరు గానున్నది. ఇంద్రప్రభ ము
 నిర్మిత ‘ప్రభావక చా’ను ‘సెట్టి భీజ
 దేవుని ఆస్థానం విచ్చియు శృంగార

శ్రీ గాఢనిధిగా కూర్చున్నాడు. ఈ
 కాని చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు
 సాహితీ విమర్శకుల విమర్శకుల సెట్టి
 కూర్చున్నట్లు కవిత్వం పోషించు ‘మోహన
 భాషము’ సెట్టి లక్ష్మీనరసింహంగారు
 అని చెప్పిపోయింది. ఈ విషయంకు
 సెట్టి లక్ష్మీ నరసింహంగారు మోహన
 సాగరిని సెట్టి లక్ష్మీనరసింహంగారు
 రచనకు ప్రబల నిదర్శనంగా ఉంది.

1. రాఘవాచార్యులు, కొండూరు -
 ‘మోహనాంగి మూలగీతము’ -
 భారతి 1970 ఏప్రిల్ - మే 70-71.
2. రాఘవాచార్యులు, కొండూరు -
 ‘మోహనాంగి (నవల) - 1974.
3. లక్ష్మీకాంతయ్య, ఊరకూరు -
 ఆంధ్రకవిత్వము (స్వప్రకాశము) -
 1980 శ్రీరామ - శ్రీరామ వార్త -
 నన్నెచోళాని రసంభవము (ప్రాస)న
 గ్రంథము - 1982.
4. శేషయ్య, చాగంటి - ఆంధ్రకవి
 తిరిగిని (ఏడవ సంపుటము)

ప్రకాశమును కూర్చి, తన ప్రభువు పేర
 ప్రకటించినట్లు అవగతమగుచున్నది.
 శృంగార ప్రకాశ మంగళాచరణశ్లోకము
 సంచితి కృతులలో చిత్తపునిదిగ
 పేర్కొనబడుట సర్వము.

మన దురదృష్టం కొలది శృంగార
 ప్రకాశము సుగ్రముగను, శుద్ధముగను
 లభించలేదు. ఇటువంటి అపవిత్రప్రకాశము
 పూర్తిగా నష్టమైనది. గ్రంథపాతములు
 గ్రంథమునిండా కన్నవి. చెదలుగులు
 అక్షరములను నశింపజేసి, చిట్టి బ్రష్టమైన
 వ్రాతని శతకాలానికి సంస్కరించి
 చివుల భూమికలోను, అస్పృశ్యతలోను
 ప్రపంచభూమి గాం న ‘హార్వర్డ్ ప్రాచ్య
 గ్రంథమాలా’లో ‘శ్రీ శేషయ్య డాక్టర్
 యుజ్జ్వల (1904-1979) గారు స్వయం
 జేయవలసిన ప్రయత్నించారు. ముద్రణ
 పూర్తికావచ్చుచున్నది.

భీజ సమ పెక్కుకృతులను కూడా
 నారించి ఉన్నాడు. కాని పెక్కు
 ఉత్కృష్ట రచనలు నేడు లుప్తములు.
 కొన్ని అముద్రితములు.

అతి ప్రాచీనకాలము నుండియు రామా
 యణ - మహాభారత గ్రంథములతో
 సహజముగా ‘ప్రభావక’ను
 ఎదుకంటి ముల పేర్కొనుటయేగాక,
 ఒక యనుకను ఉ నారించి ఉన్నాడు.
 అంతేగాక అలభ్యమగు ఒక బృహ
 త్కృత సంస్కృతీక (సప్తస్వామి,
 శ్రీమద్దేవసోమ - మూలం) కన్న
 భిన్నము-పూర్వ గుణము పేర్కొని
 నాడు. అది దుర్విసేతుని రచన. ఇతడు
 గంగవంశరాజు. శ్రీస్తుతము ఆలవశతక
 ములో పూర్వార్థమున ఉండెను. ఇతని
 రచనలో ఒకశ్లోక మే లభ్యము. అది ఇది-

కిం క్రందసి నిరాశ్రాంత
నన్దనో రాజశిస్యః
అమృతే విష ముత్పన్నం
యతో రాజ తతోభయమ్ ।

పై ఉదాహరణను బట్టి బృహత్కథకు పెక్కు సంస్కృతికరణాలు వెలసి ఉండును.

ఆశ్వాతకబంధముగల ఒక సంస్కృత కావ్యము, యానుకములతో నిండినది. 'హరి ప్రబోధము' అని దాని పేరు. కవి నామము తెలియదు. మొత్తం ఐదుపద్యములు మాత్రము 'హరి ప్రబోధము' నుండి లభించుచున్నవి. కవినిరంజనుడు అనుటకు 'హరి ప్రబోధము' చక్కని ఉదాహరణ. పారావారము అనుటకు బగులు 'పారాపారము' అని యమకపు బిగింపులో ప్రయోగము గమనింపుడు.

సతమాస్త తమాలతయా
పారాపారాయశః సహాహాహమ్
లోకాలో కానుకృతిః సహ్యా
సహ్యా మనఃకూటైః ।

పేర్ల యందు ఒక ప్రాచీన గొప్ప కవి. ఇతిశిల్లోకముల సంచితకృతులందు పెక్కులు ఉటంకింప బడినవి. ఏ కావ్యములోనివో తెలియదు. శృంగర ప్రకాశంగ్వారా 'త్రైలోక్యసుందరీ' అను కావ్యమునకు కర్తా తెలియచున్నాడు. ధనపాలుడు 'తిలకవజ్రరీ' లో 'ప్రజ్ఞానిధి' అని ఇతనిని స్తుతించినాడు. పద్ధమానుడు 'గణరత్నమహాదధి'లో 'మహాంధ కవి ధ్వంసి'గా మేధావి యిద్రుని పేర్కొనుట గమనార్హము.

ఇట్టి మహాకవి రచన 'త్రైలోక్య సుందరీ' లు పురుగుట చిహ్నకరము.

దండికవి రచనలు మూడు. నేడు 'దశకుమార చరిత' గ చలామణిలో ఉన్న 'అవన్తిసుందరీ', కావ్యాదర్శము, ద్విసంధాన కావ్యము. మెదటి రెండును అసమగ్రములుగ నైనను లభించుట సంతోషమే కాని, రామాయణ - మహాభారతములను

జోడించి, పాండిత్య కాశలమునకు పరాకాష్ఠగా నిర్మించిన మూడవ కృతిలో ఒక్క- శ్లోకమే మిగిలినది.

ఉదార మహిమారామః
ప్రజానాం హర్షి వర్ధనః
ధర్మప్రభవ ఇత్యాసీత్
ఖ్యాతో భరత పూర్వజః

బహుశః ఆసప్త ద్విసంధాన కావ్యము నకు మంగళ శ్లోకము కానోపు.

'కవిగాజు' బిరుదాంకితుడు, మహాకవి, సర్వభాషాచతురుడు అగు రాజశేఖరుడు బహుగ్రంథ నిర్మాత. శృంగర ప్రకాశము గ్వారా రాజశేఖరుని నష్టకావ్యము 'హరి విలాసము' (హరవిలాసము?) ప్రాచీన పద్యము లభించినది.

ఓమిన్యోత పరంబ్రహ్మ
శ్రుతీనాం ముఖమక్షరం
ప్రసీదతు సతాంస్వాస్తే-
ష్వేకం త్రిపురుషీ మయమ్ ।

మూద్రారాక్షస రూపక కర్త వ్రాసిన ముఱియొక నాటకము 'దేవీ చంద్రగుప్తము.' శృంగర ప్రకాశము దీనిని ప్రకరణముగ గుర్తించినది. భోజదేవుని మనస్సు కక్కిన రూపక మగుటచేత కాబోలు పలు పర్యాయములు పేర్కొనబడుటయేగాక, కథ రేఖామాత్రముగ నైనను విశదముగ తెలియచున్నది. విశాఖదత్తుని ఇంకొక నాటకము 'అభిసారికా వంచితము' కూడ లుప్తము. దిగువ పద్యము దేవీచంద్రగుప్తములోని నాల్గవ అంకములోనిది.

కణ్ఠే కిన్నరకణ్ఠి । బాహులతికా
పాశః సమాసజ్యతాం

హరస్తే స్తనబాన్ధవో మనుబలాద్
బధ్ధాతు పాణిద్వయం

పాదౌ త్వజ్జఘన స్థల ప్రణయినీ
సంధానయేన్యేలా

పూర్వం త్వద్గుణబద్ధ మేవ హృదయం
బద్ధం పున గ్నిర్హతి ।

సర్వబంధ మహాకావ్యమునకు ఉదాహరణగ శృంగర ప్రకాశము భర్తృమేణ కవి కృత 'హయగ్రీవ వధ' ఉటంకింపబడినది. రాజశేఖరుడు - ఉజ్జయినీ పండిత పరిషత్తు నిర్వహించిన కావ్యపరీక్షలో నెగ్గిన వారిజాబితాలో ఇక్కవి ఒకడని తెలిపి ఉన్నాడు. ఉదయసుందరీ కథాకారుడు గిసప్లన పూరిత సుకుమార శైలికి భర్తృమేణుడు కాణాచి అని తెలిపెను. రాజశేఖరుడు వక్రొక్తికి నిధానము 'హయగ్రీవవధ' అని నుడువుట గమనార్హము. మొత్తము పందొమ్మిది పద్యములు మాత్రమే 'హయగ్రీవ వధ' నుండి లభించుచున్నవి. బహుచక్కని శ్లోకము, రుచికి ఒక్కటి -
నవ వయసి రతోత్సవక్షమాయాః
తవ తను గాత్రి తపోహి నాను రూపం
వద కుసుమరసోభిరాపగానాం
పుగు జఘనే యదిసేతవః క్రియస్తే.

ఇంకను అజ్ఞాత కర్తృకములగు కృష్ణచరితమ్ ఉదాహరణమ్, రతివిలాసమ్, సుభద్రాహరణమ్, లక్ష్మీస్వయంవరమ్ కువలయాశ్వామ్, ఉదయనోదయమ్, హరి వంశమ్ - మొదలగు సంస్కృత కావ్యములు, మారీచవధ, సూద్రక కథ, అనంగ వతీ, గోగోచనా, రావణవధ, అభిమంథనము, భీమకథ, పారిజాతాపహరణం, - మున్నగు ప్రాచ్యత గ్రంథములు, పార్థజయము (త్రిలోచనకవి ప్రణీతము), ముకుట తాడితము (బాణధట్టు రచితము), రాధావి ప్రలంభము (భేజ్జలకవి కృతము), పుష్పదూషితము (బ్రహ్మయశః స్వామిది), హంశ్చంద్రము (అజ్ఞాత కవి) - మొదలగు రూపకములు శృంగర ప్రకాశము నుండి తెలియచున్నవి.

అహల్య సంత్రందనం - శబ్ద సౌందర్యం

- శ్రీ పోలేళ్ళ రాధాకృష్ణమూర్తి, ఎం. ఏ.

విజయనగర రాజుల అనంతరం ఆంధ్ర కవితా వల్లరికి ఆలంబనంగా నిలిచి, వాని అభ్యున్నతికి యథాశక్తి కృషి చేసిన మహా నీయులు మధుర, తంజావూరు నాయక రాజులు. వారి పాలనలో తెలుగు సాహిత్య సృజితీ పర్యాయం స్వర్ణయుగాన్ని అనుభవించింది.

మధుర రాజుల హయాంలో వ్రాసిన కావ్యాలకు 'మధుర కావ్యా' అని శృంగారం. ఇందులోని మధుర శబ్దం కేవలము పరంగా మాత్రమే కాకుండా ఆ కావ్యాలకు విశేషణంగా మధురమైన కావ్యాలు అని కూడ అన్వయించుకోవచ్చును. ఆ మధుర కావ్యాలలో సముఖం వేంకట కృష్ణప్ప నాయకుని అహల్య సంత్రందన మొకటి.

కృష్ణప్ప నాయకుడు మధుర రాజ్యాన్ని క్రీ. శ. 1706 నుండి 1732 వరకు పరిపాలించిన విజయనగర సామ్రాజ్య నాయకుడికి సమనయస్కుడు కాక, గాని సమకాలీనుడు; అతని అనుగ్రహానికి పాత్రుడైనవాడు; అతని వలన గజ గురంగ మందోళికా చ్ఛత్రచామరవిజయకావళ భూరి భేరి ఓగుచి ధ్వజాదులను పొందినవాడు. ఇతడు ముసిభారతి మనో వచన కావ్యాన్ని రచించి, ఆ రాజుకే అంకితమిచ్చాడు. తర్వాతి శ్రీరంగనాధుని తోరిక ననుసరించి అహల్య సంత్రందన ప్రబంధాన్ని రచించి ఆ రంగపతికే కృతించిచ్చాడు. అందులోని శబ్దసౌందర్యాన్ని గురించి ఈ వ్యాసంలో దీర్ఘశ్రుతిగా ప్రవచిస్తాను.

వృత్త్యనుప్రాసాలంకారం:- ఒకేవర్ణానికి మఱియొకటి అవృత్తి కలుగ జేస్తూ

రచన సాగించినట్లయితే, దాన్నివృత్త్యనుప్రాసాలంకార మంటారు.

1 ప్రబంధావ తారకిలో కృష్ణప్ప నాయకుడు బ్రహ్మదేవుడి వాక వృత్త్యనుప్రాసాలో స్తుతింపాడు.

ప్రాసించితి వేదనాదము స

మంచినమన్ నలు మామలన్, మగుత్ ప్రాసించితి కాంచనాచల స

హంచలతన్ గహిమన్, నీరు చుల్పంచు గుఱాని వేడ్కు మగు

లన్ నడిపించు పంచు నెంచి, భాసించి నమస్కరించెద న

మీహిత సాహితీ నకరించెదన్.

- అవ. 6. ఇందులో బిందుపూర్వక చారానికి పునః పునః ఆవృత్తి కలిగింది.

II అహల్య ముని బాలికలతో కలిసి వన విహారానికి వచ్చిన సందర్భంలోని పద్యముది.

తాళిహింతాళికం

కేళి వకు భాగ్యు నారకేళి కుహళి

పాళి ఘన కేళి వన

మూతలి గొలువఁ జేరెనాళికముగాన్.

2-92

ఇందులో శ కారాన్ని అనేక పర్యాయాలు ప్రయోగించటం వలన శ్రుతి హిత త్వం పొందినది.

చెకాను ప్రాసాలంకారం - రెండు వర్ణాలను వ్యవధానం లేకుండా అర్థభేదంతో ప్రయోగిస్తూ రచనసాగించటాన్ని చెకాను ప్రాసాలంకార మంటారు. కృష్ణప్ప నాయకుడు రెండు వర్ణాలను కాను - అనేక వర్ణాలను రెండు, మూడు పర్యాయాలు గూడ ప్రయోగించి చెకాను ప్రాసను సాధించాడు.

I ఇంద్రసభ సుధర్మలో కందు మాని ప్రజ్ఞాచ సౌందర్యాన్ని వర్ణిస్తున్నాడు.

నాగంబుల; నాగంబుల,

నాగంబుల గెల్పు కురులు, నాభియు, నడలున్

భంగంబులఁ దరుణి యారు, బామ

చను లేలున్. 1-34

ఇది క్రిమాలంకార గృత చెకాను ప్రాసము అహల్య శిరోజును సర్పాన్ని, నాభి పూతాణాన్ని, న కలు ఏనుగు నడకలను, అతిక్రిమించి ఉన్నాయన్ని, ఉదరం మీది గూగారు సర్పశరీరం, కనుబొమలు ధనుస్సు, స్తనాలు పూల ముగ్గులులాగా ఉన్నాయని భావం.

II వేదా భ్యాస ప్రాసంపైని గౌతమముడు నిద్ర కుపక్రమించాడు. మదన భావాలతో కలగజేసిన అహల్య అతనిని పాద సంవాహనం చేస్తూ గోటితో సుతాగంగా గిల్లింది. అది గమనించిన గౌతమముడు. 'బుతుకాం, తప్పింది గా, ఈ వృత్తాదోష మెందుకు?' అని అడిగించాడు. అహల్య భగ్న మనోభక్తి వల్ల, 'గోటింద్రదేవివల్లయితే ఈ సమయంలో నా మనసిగిరి కోర్కె పూర్తయిందా,' అనుకొన్నది. ఈ పద్యానికి సందర్భముది.

ప్రేదశాధపుఁ డైతే గద

యద నేను గుమఁ గోర్కెఁ దీర్చు' నని తన లోనన్

పది నాశుగ మద నాశుగ

మద నాశుగ ధాటి కదిరి హొనిని ముని లోన్. 3-69.

అహల్య మన్మథుని గాణం, అతని వాహనమైన చిలుక, మలయానిలం - పీటి ధాటికి తాళ జాలక పోయిందని తాత్పర్యం. పీటిలో చిలుకలు, మలయానిలం ఉద్దీపన విభావాలు.

యమ కాలంకారం :- ఒక పదాన్ని రెండు పర్యాయాలు అర్థ భేద ముండే

ట్లుగా వ్యవధానంతో ప్రయోగించినట్లు యితే, దాన్ని యమకాలంకారమంటారు. కృష్ణప్ప కవితన అహల్యా సంక్రందనంలో రసవత్తరమైన యమకాలను ప్రయోగించి 'యమకయోగి' అని ఖ్యాతి నొందాడు.

I అచ్చర గచ్చ రాండ్రలో ఏరుచి రాంగి చక్కనిది? విద్యలలో మేటి ఎవతే? అని దేవేంద్రుడడిగిన ప్రశ్నకు దేవతలు, మునులు ఎవరి ఆభిప్రాయం వారు వెల్లడిచారు. వారలో వారికి ఏక వాక్యత కుదరలేదు. ఇంద్రుడు వారందరినీ వెంట బెట్టుకొని బ్రహ్మదేవుడి వద్దకు వెళ్ళాడు. ఆ సందర్భంలో కవి ఆంధ్రమైన ఈ కంఠాన్ని యమకాలంకారి భూయిష్టంగా వ్రాశాడు,

'నలువగల సృజించిన ను
న్నలువ గలడు నిర్జయింప నలినా
క్షుల మి
న్నలు వగలట పోవుద' మని
నలువగలన్ కేల మును నగరపుర
దంతన్. 1-68,

నలువగల = పట్టని, చిత్రిణి, హస్తినీ. శంఖిని అనే నాలుగు నాతుల స్త్రీలను, సృష్టించిన, నలువగలన = బ్రహ్మదేవుడున్నాడు. నలినాక్షుల మిన్నలు వగలు = ఆ స్త్రీల సౌందర్యాతిశయాన్ని అతడే నిర్ణయిస్తాడు అని చెప్పి నలువగలన్ తీవి మేఘయ = నాలుగు విధాలుగా వైభవ మతిశయించగా ఇంద్రుడు బ్రహ్మ వద్దకు వెళ్ళాడు.

II బ్రహ్మదేవుడు సృజించిన అతిలోక లావణ్యవతి అహల్యా తాదాశ్యాన్ని కవి వర్ణించాడు.

బాలకురంగ శ్రీ మనః
బల్కులకున్ విరివింటివాని బా

బాలకు వాడు, పెన్ దొడల
బంగారు రంగు మెఱుంగు లంటికం
బాలకు రాదు, నె మ్మొగము
బా గల పున్నమ చందమామ దం
బాలకు మీఁడు; దాని సరి
బాలిక లేదు జగత్త్రయంబునన్.
2-16.

లేడి కన్నులవంటి కన్నులు గలిగిన ఆ అహల్య ముద్దుపలుకులు మన్మథుని వాహనమైన చిలుక పలుకుల సత్రిక్రమించినై. ఊపుల సువర్ణచ్ఛాయ అంటికంబాలకు గూడ లేదు. ముఖం రాకాసుధాకిరుడి గర్వాన్ని అణచివేస్తున్నది; అవిదకునాటి రాగల యువతి త్రిలోకాలలోనూ లేదు.

8. బ్రహ్మదేవుడు ఇంద్రాదులను కాదని, అహల్యను గౌతముడికి సమర్పించి, ఆమెతో ఈవిధంగా అన్నాడు. మునికిన్, దినకరసమధా
మునికిన్, దినకరసేయు ముదితాశమువై.
ముని కింశుక వని కిం జను
మునికిన్ నీకు శుభంబు లుత్పిల గంధ !
2-48

ఇందులో మునికిన్ అనేపదం యమకానికి ఆధారం. 'దినకరసమధా' మునికిన్ = సూర్యునితో సమానమైన శేఖర్ముగల, మునికిన్ = ఈ గౌతమమహర్షికి పరిచర్యలు చేయి. మునికింశుక వనికిన్ = అగిన, మోదుగ వృక్షాలతో గూడిన ఈ మునియొక్క తిపోవనానికి వెళ్ళు. ఈ యునిక, నీకు శుభం గలుగుగాక !

4. ఇంద్రుడు కోడి రూపంలో కూసిన కూత విని, గౌతముడు గంగకు వెళ్ళాడు. అతడటు వెళ్ళటంతోనే ఇంద్రుడిటు గౌతమవేషంలో అతని ఆశ్రమంలోకి ప్రవేశించాడు. ఆ సందర్భంలోది ఈ పద్యం :

గౌతమ వేషమున బెడం
గౌ తమకము మీఱ నిర్జరాధకుడు బా
గౌ తమమునఁ జేరం జని
గౌతమసతి కరముఁ బట్టి కాతుక
మెసంగన్. 3-74

ఇందులో గౌతమ శబ్దం మీద యమకం సాధ్యమైంది. నిర్జరాధకుడైన ఇంద్రుడు గౌతమవేషంలో, బెడంగౌతమకము మీఱ=అధికమైన ఉత్సాహంతో, బాగౌతమమున = నిండు చీకటిలో, గౌతమసతిని = అహల్యను, చేరి, ఆమె చేయి పట్టుకొన్నాడు.

4. అహల్యా దేవేంద్రుల సమాగమం గౌతముడికి ఆగ్రహ కారణమైంది. అత అత డామెను మహాగ్రహదృష్టితో చూసి శపించాడు.

అతని నాలతాంగిని మ
హాగ్రహదృష్టిని జూచి యోసి? నీ
చేతి జలంబులంట నికర
జెల్లునె? యెంతటి జంతవే? బలా
రాతిని గోరికూడితివి
రాతిరి జామునఁ గావునన్ బలా!
రాతి శరీరమందు' మని
రాజముఖిన్ సునఖిన్ శపింపంగన్.
(3-127)

ఈపద్యంలో రాతిశబ్దం మీద సన్నితమైన యమకమున్నది. 'ఏసీ నీ చేతి జలంబులంట తాకరాదు. ఎంతటి జాణవే? బలారాతిని = బలుడనే రాక్షసుని శత్రువైన యింద్రుడితో, రాతిరి జామున = రాత్రి సమయంలో సంగమించావు. కనుక, బలా = ఓ అహల్యా!, రాతి శరీరమందు = శిలాకృతిని పొందవలసింద' అని శాపవచనం.

అంత్యాను ప్రాసాలంకారం :- ఒక వాక్యం చివర, లేదా ఒక పాదం చివర ప్రాసవచ్చేట్లుగా రచన చేయటాన్ని అంత్యాను ప్రాసాలంకార మంటారు.

1. కృష్ణప్ప నాయకుని కవిమిత్రులు అతని వంశాని కాన్ని సర్ది మూద్రవం శానికి జన్మస్థానమైన విష్ణుపాదాల నొక అంత్యాను ప్రాసలో వర్ణించారు.

శరణంబులు జగ ముల, కా
భరణంబులు వేద మలకు, ఎంకి జలక్షే
కరణంబులు నారాయణు
చరణంబు లేసంగు కూద్రజాతిక నిగవై.
అవ. 17.

2. అహల్యా సంక్రంద నాన్ని ప్రాసం నాగుడి కంకటిమిస్తూ కవి వాసిన పస్త్యంత పద్యాలైతూ (ఆకాశిక 44 నుండి 48 వరకు) అంత్యానుప్రాస సంయుతంగానే రచించబడ్డాయి. మచ్చుకి ఒక్కటి ఉదాహరిస్తాను.

హరికి నవనవనీతా
హరికి సకల గుణగత్తు హరికి మురసం
హరికి మందగ ధారిక
త్యైరమణీమణి మనోనుసారికి హరిన్.
అవ. 44

ఈవిధంగా సముఖం వేలకట్ట కృష్ణప్ప నాయకుడు తన అహల్యా సంక్రందన ప్రబంధ సుందరిని శిబ్దభరణాలతో అలంకరించి, దక్షిణాంధ్రయుగ నాహితీ జగత్తులో మిణుమిట్లు గొప్పపుతున్న ఏ ప్రబంధాంగనకూ తీసిపోని విధంగా తీర్చిదిద్దాడు. ఆ సుందరిని ఆలంకార ప్రియుడైన విష్ణుమూర్తిక - శ్రీరంగ నాగుడికి - సమర్పించి చరితార్థ డయ్యాడు.

—*—

క వి కౌం డ ల బాల వాఙ్మ య ము

- డా. జె. విజయలక్ష్మి.

ఆధునికాంధ్ర కవిత్వంలో బాల వాఙ్మయ మొక ప్రత్యేక శాఖగా వెలసింది. బాలలకొరకు ప్రత్యేకించి వ్రాయు గేయాలే బాలగేయాలు. ఇట్టి గేయాలు ఆధునిక యుగంలో బహుళ ప్రచారం లోనికి వచ్చాయి. వీనిపై అంగసాహిత్య ప్రభావం కొంతవరకు కలదని చెప్ప వచ్చును.

బాలలకొరకు ప్రథమముగ గేయాలు రచించిన వారు గురజాడ అని చెప్ప వచ్చును. 1 వీరు రచించిన 'మిణుగురులు' అను బాలగేయాలు అనేక ప్రచారమును పొందకున్నను, వీనికి ముందు బాలగేయ ములు రచించినవారు ఆధునికముగ కనిపించరు. అనంతరము ఈశాఖలో వేంకట పార్వతీశకవులు, బసవరాజు, అప్పారావు, కవికొండల వెంకటరావు మున్నగు వారు గణనీయమైన కృషి సలిపారు.

కవికొండల వెంకటగార్లుగారు 1892 లో జన్మించారు. కవిత్వ మేలైన ఊరియగ నెంచి పుత్రమును హరితి కర్పూరముగ చేసి సర్వస్వతీదేవికి నీరాజనము గావించి ధన్యత నొసిన సాస్యతి కవి నాసకులు కవికొండల. నన్నకవిత్వములోని అన్ని శాఖలలోను కవితలను వెలయించిన కీరు శతకములు నవలలు, కథలు, నాటక ములు, ఏకాంకికలు, వ్యాసములు పెక్కులు రచించారు. 1910 ప్రాంతము నుండి రచనా వ్యాసంగం చేపట్టారు.

వీరు రచించిన బాలగేయములు 'కుమారకంతము, కలబూలుడు, చిట్టికత్త, చదువులగుత్త' మున్నగు సంపుటలుగ వెలువడ్డాయి. వీరి బాలగేయ సంపుట ములు కొన్ని ఆనాడు కొన్ని పాఠశాల

లలో పాఠ్యగ్రంథములుగ నిర్ణయింప బడ్డాయి. 2 వీరి బాలగీతములను కొన్నింటిని పాఠశాలలోని చిన్నబిడ్డలకు అభినయ సహితముగ నేర్పి పాఠశాల సంవత్సరోత్సవ బహిరంగ సభలో వారిచే పాడించినప్పుడు బాలల, ప్రేక్షకుల ఉత్సాహ మపరిమితముగ నుండెడిదని చెప్పవచ్చినది. 3

వీరి బాలగేయములను నీతిబోధక ములు, విజ్ఞానదాయక ములు, వినోదాత్మక ములు, విభక్తి ప్రబోధక ములు, భక్తి బోధక ములుగ విభజింపవచ్చును.

నీతిబోధక ములు :

బాలలకు మనస్సుకు కలుగునునట్లు నీతిని బోధించిన అది వారిక ఆచరింప యోగ్యంగా ఉంటుంది. ఈ తీరున కవి కొండల పెక్కు గేయాలు రచించారు. 'కుమారపూరి వారిచి - నిజము గలచుట్టి కొలనియుండు నిలిచి కొలుచరయ్య చక్కనైన సంస్కృత సంతవనీయ మై యగు గాన శోభ నువగింమ' పూర్వపు పేరువారు గాడ నూర్యసమ స్థా రాలు చేయడం ఆరోగ్యానికమించి. మూర్ఖులు ముఖద్ గాంచిన పసి పానమ్ములు కలస్తూ ప్రకృతికవి అని పేరు గాంచిన కవికొండల బాలలలో ప్రకృత్యాగ్రహణను రేకెత్తించుటను గూడ చెప్పారు. సంస్కృతానుగములను గని పగవనులు కలదని ప్రబోధించును. 'ప్రాడ్డు నాడినకుండ నిద్దుర లేచుచు, ప్రాడ్డుతోడ బనులు పొదుపుచేసి గూండ్ల లోని పక్షి కూన లట్లు రాత్రివేళ హాయి నిదురింమ' డనును.

తెల్లవారకి ముందే లేచి హాయిగ ఆడుకొమ్మని తల్లి బిడ్డను ప్రోత్సహిస్తుంది. ప్రాంతికాలములోని రమణీయ ప్రకృతిని బిడ్డన 'వెగుచుక్క, పొడచీ తూర్పు గిక్కు వెలవెలబాదిన' దని చూపుతుంది. నారి మనస్సులను ఆకర్షించునట్లుగ 'మం దన పువ్వులు మఱి బొద్దుపొడిచె' నని, 'కల కల మని తామరకొలను పూసిన' దని వర్ణిస్తుంది. పక్షుల ఆరుపులు పిల్లలు వింటేదుకు ఇట్టపడతారు. కొక్కొక్కో కోయిని కోడికూసిన' దని, 'కావుకావని చెప్పి కాక లేచిన' దని 'తెల్లరిపోయి నది తెలివిగొను బిడ్డా' అని బిడ్డను ముగ్ధులు పురుగుతుంది. పొగిడ్డ సనచల్ల లపై గాఢంగా పనిచేస్తుంది. అందుకని 'లేచిన పులిపాప పూచిన పువ్వు'ని, 'ముద్దునిగ్గునున్న ముగిగిన ముద్దు'ని పల్కుతూ పిచ్చగా పంది.

అట్టి, తండ్రీ, గురువులను ధైర్యములుగ భావించాలను సూక్తిని సుబోధకంగా పాడును.

'అన్నంబు పెంచుచి నన్ను దా' యిల్లం మార్చుచు, దైవము ఇచ్చింది నాకు మునుపపు తన పక్షగను కేయు, తండ్రీదైవము విదలగఱపుచు విన్నంబు సూప యిల్పివామెది గొల్పు. నోజుటవమ్మ'

అంతేగాక మనలోని మంచిగుణములే దైవసమములని 'ఒప్పు తప్పులు దిద్ది, ముప్పుగులందు మంచిక పోసెడు మనసు దైవ' మని, 'రెండుదారుల కూడలి-రాగ, నెన్ను గొన్నగ నడిపించు తెలివి నెవ' మని హృదయంగా చెప్తారు.

'తోడి వారిలతో గూడయామనపుడు

ప్రేమతో జూడు వాగల నెపుడుబిడ్డా'

అని సహకార భావమును బాలలలో రేకెత్తించడం చూటవచ్చును.

'నీవు వారిల నేరీతి నెంచుకొంద'

వాని నిన్నట్టె మొంతుగు వాచినరున'-

అని ధర్మసారమును సులభ నూక్కుంగా బోధస్తారు.

పిల్లలకు ఆటపాటలు, చదువు, రెండును ముఖ్యమే. జీవితీయవలసిన ప్రాధాన్యం దాని కీయవలె నని 'ఆడుకొను వేళఁ జక్కగా నాడుకొను'మని, 'చదువుకొను వేళ శ్రద్ధగాఁ జదువు కొను'మని బోధ పరచును.

పిజ్జాని గా న క ములు .

సరళముగ, సుబోధముగ పాటలకు విజ్ఞానమువందిచ్చు గేయములు పెక్కులు కనిపిస్తాయి.

ఆయాదిక్కులను గూర్చి ప్రకృతిలో వాని-గల ప్రాశస్త్యాన్ని గూర్చి కలకాలము బాలల స్ఫులిపభములో మెదలేటట్లు చిత్రించడం క్రింద గేయంలో కనిపిస్తుంది. 'జిగురు గూర్పున నూర్యోదయము జిగురు నక్షత్రం మలయమౌనుము జిగురు పడమట నూర్యాస్తమయము జిగురు ఉత్తరం ప్రవనక్షత్రం'.

పల్లవులకు చేయాడిన వస్తువు నీట తేలునని, గుండ్రని వస్తువు మునిగిపోవు నను విషయమును 'జీరంత యోడయు నీగాలదేలు - గులకరాయింతైన బుళుకు మని మునుగ' నని పిచ్చిని ఉదాహరణ ములో చూపుతారు.

అట్టి భూమ్యాకర్షణ శక్తిని గూర్చి 'చెట్టునగల పండు కీర్తిపని బడు' నని, శూన్యంలో భూమ్యాకర్షణ శక్తి ఉండదను విషయమును 'పల్కులేనీ మిక్కిలై నట్టె గొజులు' నని సరళముగ నేపు తారు.

అంతి తపాలా సౌకర్యములను పిల్లల మనస్సులను ఆకర్షించునట్లుగ చెప్పారు. 'రెండు డబ్బుల కాసు డి.ఎ.లోవెయ్య తోక పట్టాలాగుతో తెంచు జాయి ముసొప్పలూ యిచ్చి మక్తనపపపు చెవిలోని మూటలై చేర్చెడు తింతి'.

మెలుపులు వెంట ఉలుములు గాగా వర్షము కురియునని ఆ తొలకరి చిరుకు లతో పంటలు పండునని సరళముగా చెప్పారు.

'మెలుపులు తళితిళ మెరియు గునుండ ఉలుములు పళ పెళ నురుముచునుండ చినుకులు చిటపటఁ జింగులు త్రొక్కి తొలకరి వానలు పొలముల గురిసె'.

అంకెలు పిల్లలకు సులభముగ గుర్తుండు నట్లు క్రింది గేయమున చూపారు.

'ఒక్కడె దేవుడు - ఎక్కడ జూచిన గెండు దేతులను - ప్రేమను మోడ్చి మూడు వేళలను - ముదమారంగ నాల్గువేదముల - నట్టికి పొగడుడు అయిగింత్రాలకు - చందనివాడయి ఆరుదులకు - సాగముదానయి ఏడుగు బులులకు - నెక్కువవాడయి ఎనిమిది దిక్కుల - నెంగును దానయి పొమ్మిగ్రహముల - నిమ్మగ నడపెడు పదియవతారాల - పగమేకుడతిం డొక్కడె దేవుడు - ఎక్కడచూచిన

ఇట్లు అంకలద్వారా భగవంతుని స్వరూపాన్ని కనులముందు ప్రత్యక్షం చేశాడు. ఇది బాలలలో భగవద్భక్తిని, విజ్ఞానాన్ని కెత్తించుచున్నది.

భూమి స్వరూపమును 'కాలినడకను చోవ నేల పరువుగ నుండు - కంటి కాపడుచుండు మింటి కొసగుండ్రంగా' అని కంటికి కనిపించు నలుచెదరముగాక గోళాకారముగా ఉండనని విశదపరుస్తారు.

నీటియావిరిక గల శక్తి బాలల కాసక్తి బాగుకముగనుండు సంఘటనము మూలంగా వివరిస్తారు.

'అమ్మ యెసరు పెట్టిపో నల్ల నల్లఁ బొయ్యిడండజేరి చలికాగు పుత్రుకొకడు చూడఁ దొడ నెను మొక్కి చోద్యముగను మందుచున్నట్టిమంట సేమసలిగి న్నెలోనీరు గువ్ గువ్ పడున్న ధ్వనిని ఆవిరిని వెలి బుచ్చుమి నంతకధకమై నిట్టెరేకును నట్టెపైకి నెత్తివెచ్చుచు నట్లు కెంతేని చూప'

అట్టి శక్తి నాధారముగ చేసికొని కాస్త్రజ్ఞుడు ఆవిరి యంత్రమును కనిపెట్టు

టను 'దానినిం బట్టి చిన్ని యంతంబు నొంటి వేగఁ గనిపెట్టె' నని 'వేడి వేడి నీరములు గూర్చి యావిరి దారి కడ్డుచక్రములు బట్టి ఏకకాలసాగిపోవు ధూమ శకటంబు కనిపెట్టె దొలుతి నతడు' ననియు సులభగ్రాహ్యముగ విడమర్చారు.

మనదేశపు భౌగోళిక స్వరూపము, ఎల్లలు ఈక్రింది గేయములో చక్కగా చూపబడ్డాయి.

ఏదేశ మేయూరు? చిన్ని బిడ్డా -

ఈదేశ మీయూరె కన్నతల్లీ!

ఉత్తరాన్నె ముంది? చిన్ని బిడ్డా! -

ఎత్తైన కొండలు కన్నతల్లీ!

తక్కిన దిక్కుల? చిన్ని బిడ్డా -

చిక్కని సంద్రంబు కన్నతల్లీ!

వినోదాత్మకములు :

వీరు బాలల కాష్టోదము, వినోదమును కలిగించునట్లే. కాక వారిని లాలించు గేయములను పెక్కులు రచించారు.

ఏయూరు వెడతావు - ఉడుత?

మా యూరు వెడతాను - బుడుత.

మీ యూరు ఎక్కడ - ఉడుత?

మింట గొప్పరి పెట్టు - బుడుత.

జంతువులు, పక్షులు ఎల్లలను బాగా ఆకర్షిస్తాయి. వారి బునస్సుకు హత్తుకొను నట్లుగ బాలునిక ఉడుతికును మధ్య సంభాషణ జరిపించారు. ఉడుతి చూయూరికి వెడతాననగానే బాలుడు 'ఉండిపో మాయూరసుడుత!' అని దానిని ప్రాధేయ పడ్డాడు. అందులది 'హూల్' అనకు మరె నన్ను బుడుత? అని కోరుకుంటుంది.

బాలుడు తువ్వను చూచి దాని కంటే తానే అన్ని విధముల అధికుడనని భావిస్తాడు. తువ్వను మెడలో తోలుమువ్వలున్న బాలునకు పుత్తడి ముత్యాలు కలవు. తువ్వ చువ్వలు తింటే బాలుడు గోగుముద్దులు తింటాడు. అందుకని బాలుడు.

'తువ్వా! నిన్విడనా నుమ దప్పులకును నుదు తల్లితటలెడు, నాకోబువ్వల వండుచు

నింటను నవ్వారిగఁ గానుపించు, నమ్మన తమ్మున్' - అని తువ్వతో దానిని వదలి పోవు తల్లి కంటే, ఎల్లవేళల కనిపెట్టు కొనియుండు తన తల్లియే గొప్ప అని గట్టించును.

బాలుడు తనకు వచ్చు సంతోహాలన్ని తల్లితో ఏకరువు పెట్టుకుంటుంటాడు. బొబ్బిలి పదము పాడు అబ్బి బాలుని చేతుడు వట్లు పెట్టమని అడిగినాడట.

'మూపుపై వానికొక పెద్దమూట యుండ నేల నేయింక వానికి నేనుపెట్ట' అని అయాయకంగా ప్రశ్నిస్తాడు

గంగిరెడ్డబ్బి పాతగుడ్డలు తనను అడిగినాడని 'ఎద్దుపై బొంత లన్నయో యెసగు చుండ నేల నేయింక వానికి నేనుసంగ' అని అడుగుతాడు. ఇటు పసిపిల్లల మనస్సులలోని అభిముఖభము ఎరుగని ఆలోచనల తీరు చక్కగా చూపబడింది.

తల్లి దండ్రుల చాటున గడచు బాల్యమునకు సాటి రాగల గేయము లేనని చాటి చెపుతారు.

జీవిత స్వర్గంబు - భావింప బాల్యంబు

తినగఁ తల్లి వండును - ఘనంగ దండ్రు

దెచ్చును

హాయి! హాయి! హాయి! హాయి!

తల్లి భయభయకు బువ్వ లింపించునపుడు పాటలు పాడి లాలించి మరెపించుట లోక సహజము.

'చిన్ని బొజ్జ నీదీ - కనుక చిన్ని వెండి

గిన్నెలో

తిన్న! గుడ్డ బువ్వ కలిపి - యగయు

మంటి నిన్ను, ఎం

గున్నాడవోయి! ఎవ్వకొక్క పలుగు

లోనగ

బ్బున్న వచ్చువాణ్ చూతమదిగొ కనులు

మూసికోస్

ఈపురాక పోదువేని-ఇంటిమీదజూచెదే

కాపు కాపు మనుచు నటించు-కాకక ఒడ

వైచెదన్'

పెద్ద అన్నము తిననని మారాము చేసిన

తల్లి దాగుడుమాత లాడించుచు, పొగ

డుచు, కాకికి వేసెవనని బెదరించుచు, మరెపించుచు, బిడ్డకు తినిపించును. ప్రతి ఇంట కనిపించు ఇట్టి దృశ్యమును కవి నిసర్గ సుందరముగా చిత్రించాడు.

మరియొక ఖండకావ్యమున తెలుగు పాట బాలికల పండుగలలో ఒకటగు అట్ల తద్ది మనోహరంగా చూపబడింది. 'అమ్మరో నేడుతద్ది గుమ్మ,

గూట లా నాకొనంగ బోదు

వేగమ్ముగా లేప గావలెను -

గావ ముప్పగఁ గన్నె జెల్లరున్

గమ్మని పిచ్చినాగె నను

రాసిరి నిద్దురుపోను-పోవుచో-

నేమ్మయు నీవు లేప వాకొ?

అట్లతద్ది పండుగ దినమున బాలికలు వేకు నేలేచి చల్లిమున్నగు భుజించి చెరువు గట్ల దగ్గర గుమ్మలలో చేరి పలుగు ముల ఆటలు ఆడి, ఈ ములలో గెలిచినవారికి 'పెండ్లమున ఒక బాల్' తనను పోవ వనే లేపుమని తల్లితో చెప్పను మరల అంతాన తల్లిపై పన్ను ములో గాత్ర నిద్ర పోకున్న ముండని భావిస్తూ, 'అప్పకలము - ఎళయలను వాలక పూవ్వుము - లేవకున్న నిన్నె పువ్వుడు నమ్మి గాలనిక' అని తల్లిని దెబ్బకొడుతది. ఆ పసి పూదయంలోని ఆరాటము, ఉత్సాహము చక్కగా చూపారు.

తెలుగు నాడులో ఆ కాలమున బాల బాలికలు ఆడు ఆటలు ఈ క్రింది గేయమున కేర్పిన బిడ్డాయి. కవి కొండల వారు అనక సందర్భం లలో ఆంధ్రుల పండుగలను గూర్చి, ఆట పాటలను గూర్చి ప్రస్తావిస్తుంటారు.

'ఇంది బాలన మన నేరికె నగపడ కిల్ల దాగుగు మాతె లాడవలయు గంగమున జరించు గంధర్విణి యనంగ నుయ్యాల నెట్టుతె లూగ వలయు జగమెల్ల త్రిప్పంగ జూలదునోయనఁ గరము వానాలప్ప తిరుగ వలయు కంకణంబులు మ్రోయఁ గారెయచ్చుట జెమ్మచెక్కాటలఁ జెలగ వలయు

ఇంక జెప్పంగ నేటికి నింపుగులుక
గచ్చకాయలు గవ్వలు కాళ్ళగజ్జి
చిన్ని చిన్ని త్రొక్కుడువిళ్ళ మున్ను

నాట లేన్నియొమేమింక నాడవలయు'
పై గేయమున 'దాగుడు మూతలు,
ఊయలఆట, వానాలప్ప, చెయ్యిచెక్కి,
గచ్చకాయలు, గవ్వలాట, కాళ్ళగజ్జి,
త్రొక్కుడువిళ్ళ ముదలైనఆటలేన్నియొ
పెట్టినబడినవి. ఇది ఆ కాలపుసాంఘిక
జీవనమును ప్రతిబింబించుచున్నది.

దేశభక్తి, సహృదయత ములు:-

బాలల మనస్సులు దేశభక్తి ప్రపూరితములగు నట్లుగ కొన్ని గేయాలు రచించారు.

'ఏను పుట్టినట్టి యాదేశ మెట్టిది?
సాగమైన మట్టి చాలగలది
మట్టి నేను చెచ్చినట్టి గేవులఁ జేతు
ముక్కు నపులు ముగియు చక్కదీని?
అట్టితో నొమ్మున చేయు గాలుడు
తానుపుట్టిన దేశములోని మట్టి ఎంతో
సాగవంతమైనదని గవ్వస్తాడు. 'గవ్వన్న
గేయాల నొప్పైన దేశము నాతల్లి దేశం
దగా' అని మనసిపోతాడు.

గతవైభవ ప్రకృతి దేశభక్తి కవిత్వములో ఒక భాగము. ఇట్టి పేరెన్నికగన్న పీఠిక చరిత్రములలో బాలలలో దేశభక్తి బాగృతియు చేయుట గాంచవచ్చును.

బొబ్బిలి పీఠిక శౌర్య పరాక్రమములలో వాసి గాంచినారు. బొబ్బిలి గాకు మారుడు వెంటట రాయుడు బాలుడైనను శౌర్యమును ప్రకటిస్తాడు.

చక్కని బొమ్మలు, నగలు, సన్నని బట్టలు బొంగరములు' మున్నగు ఆ నేక వస్తువుల నుంచగ ఆ బాలుడు 'ఉక్కు భిడ్లమును దొట్రిలు పాట' కింత లేక తావలపలి చేతఁ జక్కగొని బాహువు బెత్తుచు మేటి బలంబుల బొమ్మలన్నిటిన్ తుక్కు తుక్కుగా మెలిక వీడిపో నటిక

నట' - ఆబాలుని శౌర్యము విన్నంతనే బాలుర మనస్సులు తేజితము లగును.

'శివాజి యను నొక
మరాటి వీరుడు
ఆవురంగ జీబుకు
చేజిక్కన్'

మహారాష్ట్ర పీఠికైన శివాజి బొంగర జీబు దగ్గరనుండి మిఠాయి బంగళా దాగి తిన్నందుకొనిన చారిత్రక ఘట్టము పై గేయములో వీర రసాత్మకముగ చిత్రంపబడినది.

భగతుడు బాల్యము నందే సింహములను బొంగదీసిన పరాక్రమవంతుడు. అతని పేరుననే మనదేశము భారతదేశమైనదను విషయము బాలల మనస్సులలో నాటునట్లు, వారి మనస్సులలో వీరత్వము పెల్లుబిడునట్లు చిత్రించారు.

'అడవి నుండు నొంటి నాడుదుఁ బాడుచు
నైదు సేండ్ల యాడు నచ్చేతువుగ
సింగ మెక్కు స్వారి చేసిన బుడుతెండు
భయము లేనివాడు భరితసుతుఁడు
అవ్వికయ్య కప్పు డానంద మునగుచు
దపన కల్పానొద్ద ధర్ము వెఱిగి
భార వన్నె మిల్ల పాలించె నాతెండు
భార మాత పేరి బఱగు నతని'

భక్తి, సహృదయత ములు :

బాలల హృదయములో భక్తి భావమును పెంపొందించునట్లు పెక్కు గేయాలు రచింప పడ్డాయి.

చిన్నికళ్ళుడు మున్ను తినిన గంఘటనమును కడు మనోజ్ఞముగా వర్ణించారు.

'చెప్పకు చెప్పకు బలరామా
చెప్పకు చెప్పకు నాయన్నా
చెప్పిన నీ కళ్ళోతాయి
ఎప్పుడు మన్నిక నే తిననూ'

కృష్ణుడు తాను మున్ను తినుటయేగాక ఆవిషయమును తల్లికి చెప్పిన కళింగపోతాయని అన్నని జెదిరిస్తాడు. ఇక ఎన్నడును మున్ను తిననని ప్రాధేయపడతాడు. కానీ

ఆ బెదరింపులకు, ప్రార్థనలకు బొంగక బలరాముడు 'అమ్మా! అమ్మా! మన్నిదిగో తమ్ముడు కృష్ణుడు తిన్నాడే' అని తల్లితో చెప్పటను లోకసహజంగా మాసారు. పిదప శ్రీకృష్ణుడు 'అవులించి నోరగపఱప చంద్రుని సూర్యుని జుక్కలను - జగముల సర్వమును' తల్లికి చూపినాడట.

శ్రీరాముని బాల్యచేష్టలు, కాసల్యాదేవి మాతృవాత్సల్యము ఈక్రంది గేయమున చక్కగ చిత్రంపబడినవి.

'చిన్ని శ్రీరాము డొకగాత్ర

కన్న తల్లి యల్ల కాసల్య

తనకు

నల్లదిగొ చూడు చందమామని

వెన్నెల నందచుగుచు నాకి సముపై

వెలుంగు పున్నంపుఁ జంద్రు

జూపు నంతట రాముడు సూచి చూచి

అమ్మ! యా చందమామామతో నాడు

కొందుఁ

'దెచ్చి యాయవె యని యేడ్చినాడు
అద్దముకదాని రాముని యొద్దనుంచి
యందులోఁ జందమామను నందముగ

జూపి

'చేరిక నందిచ్చి చూడు మని యనియె
చిన్ని శ్రీరాముఁ డప్పుడా చేతనున్న
చందమామను జూచి ఆనంద పడియె

అట్టి శ్రీరామునో యమ్మ

యనవరితిమునే భజింతును రామ! భలే

యటంచు'

చందమామ కావలె నని అడుగుట శిశు సహజము. భగవత్స్వరూపుడగు రాముడును శైశవమున తమనలేనే ప్రవర్తించుటను విని బాలుడు మిక్కిలి సంతసించి, అట్టి రామునే భజించెద నంటాడు.

చక్కని వగ్గనలతో పురాణ పురుషుల రూపాలను కనులముందు ప్రవృత్తుంగావిస్తారు. పూజల కాద్యుపగు వినాయకుని గూర్చి నిండై నగుజ్జతో - కొండంపు మోముతో - చేట నెవులధాటి మీటుకొనుచు - ఉండ్రాచ్చి మీదకు - ఓహో!

సౌజ్ఞ గణపయ్య కవలలే కట్టట్టు మెదల లేక - దొరులు పుచ్చకాయట్టు దొర్లు కొనుచుపోయె' అని వర్ణించును. అంత వినాయకునకు 'పొట్ట బద్దల పోవని' అని చూచి 'పైనుండి పక్కన నందాయి నవ్వె' నని వినాయకుని విలసి తథా నేర్పారు.

అంజనేయుడు బాలుడు గనున్నప్పుడు నూర్చుని చూచి పండ్లని భ్రమసిన కథ సరళిమగు మాటలతో చిత్రిస్తారు.

'అంజనేదేవీకి నాంజనేయులు పుట్టె తొగరు ప్రాద్దు పొడిచె దూర్బునను పొడిచెడు బొద్దు బిడ్డడు చూచి పండ్లని తలపోసి పైపైకి సగిరి తోక నెత్తి పట్టి నొడ్డుగా గుప్పించె నంతరిక్షమునవ సరయ్య. బయ్యె అంజనేయులు మూడి యట్టె తెగ్గాలింది హనుమంతుడైనాడు అంతటినుండి,

ఇట్లు అంజనేయులు హనుమంతుడెట్లు యినది బాలల కాకిర్నణీయము గ చెప్పారు.

కవికొండల వెంకటరావు గారి తీరున సగళ శైలిలో, సహజసుందరముగ పలు బాల గీతములను రచించారు. వాన భాషలో బాల సాహిత్య మల్పము. నున్న కాలమున బాలల కనుకూలములగు గీతికలను వివిధరీతులలో రచించి వీరు బాల వాఙ్మయమునకు ఎనలేని సేవ చేశారు.

అధో జ్ఞాపకాలు -

1. ఆధునికాంధ్ర కవిత్వము - సి. నారాయణరెడ్డి, పు 203.

2,3 - కవి కొండల వెంకటరావుగారి బాలగీతావళి - ఆనుర్తి భాస్కరయ్య - కవికొండల వెంకట రాయ పబ్లికేషన్స్ త్వవ సంచిక.

పో త న మ హా క వి

- శ్రీ జి. ఏ. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులుశర్మ, ఎం. ఏ.

(గణించిక తరువాయి)

భాగోళము :

పంచమ స్కంధమున 76-103 పద్య ములలో నక్షత్రములు, నవగ్రహములు, వాని సరిమాణములు, ద్వాదశరాసులు, వసంతాది బుధువులు, గ్రహములు నేర్పడు విధము పల్లముగాఁ జెప్పబడి నది.

జ్యోతిష శాస్త్రము :

పాపగ్రహ మిత్రితఁ జెంది వక్రగతు లను సౌమ్యగ్రహములు వర్తించె (3-606); శింశుమార చక్రంబునుందోలే గురుకుగకుళీ మిథునంబై (8-104), రవి మధ్యాహ్నమునం జరింప గ్రహ తారాగండ్ర భద్రస్థితిన్ (8-500), గ్రహశాస్త్రంబు పాటిని గర్భిట మీన మిథున మకరరాశి సుందరంబై (9-230) నువలగు పల్లములలో జ్యోతిష శాస్త్రప్రశంస గలదు,

1) మేన 2) మృగ 3) కర్కటక 4) సింహ 5) కన్యా 6) తులా 7) వృశ్చిక 8) ధనుః 9) మకర 10) మేష 11) పుంభ 12) హిమములు ద్వాదశరాసులు. 1) మూర్ఖ 2) చంద్ర 3) కుజ 4) బుధ 5) గురు 6) శుక్ర 7) కని 8) గామా 9) కేతువులు నవగ్రహములు. గురుఁడు, శుక్రఁడు, శుద్ధబుధుఁడు, పూర్ణగం ద్రుఁడు, చరరాశి గతి కేతువు శుభుఁడు, రవి, కుజుఁడు, పాపగ్రహయుత బుధుఁడు, క్షీణచంద్రుఁడు, రాహువు, చరం సులకంటె సతిరాసుల యందున్న కేటవు పాపులు. మేషమునుండి వృషభ ములలో బ్రవేశింపవలసిన గ్రహము మీన మునకు వచ్చినచో వక్రగతి. సూర్య చంద్ర రాహుకేతువులకు వక్రగతిలేదు.

తక్కిన గ్రహములు వక్రించును. హిరణ్యాక్ష హిరణ్య కశిపులు పుట్టినపుడు శుభగ్రహములు పాపగ్రహములతోఁ గూడి వక్రగతిని నొందిన వని భావము. శ్రీకృష్ణావతార ఘట్టమున 'గృహతార కలతోడ' (10-106) రాజిల్లే' (10-106) అని వర్ణింపబడినది.

నాముద్రక శాస్త్రము :

యవపద్మాంకుశ నామముక్త ధుషణ భూలంకృతంబైన చిహ్న ధను పాదద్వయి ... (1-343) వలకేలన్ గురుగ్రహ భయుఁ బర ద్వంద్వంబునం బద్ధురే ఖలు ... (9-630)

ఇందు ముద్రా పద్యమున శ్రీకృష్ణుని పాదములు, గెండవ పద్యమున భీముని కిరపాదపద్మములు పేర్కొనబడినవి. వాస్తవమున బాదములందు యవ పద్మాని చిహ్నములు ముద్రాచక్రగర్భి లక్షణము. హలధు త్తక కలకతో మ జలగర్భ జలగార్భ శుభగ్రహ శాస్త్రో జ్ఞుల లాంఛన కిరపదమున గల మూర్తి ధరిణి నేలుఁ గడు

నొప్పొరున్. (సా. శా. 1-66) అని యన్నయ మంత్రిసాముగ్రహి శాస్త్రము.

గణిత శాస్త్రము :

గణితశాస్త్రంబుకొలఁదిని ఘనఘనముల వర్గముల సంకలన భిన్న మిశ్ర ప్రకీర్ణ ఖాత భిష్ముంబై (9-230).

2³=8 ఇది ఘనము. 2²=4 ఇది వర్గము. $\sqrt{4}=2$ ఇది వర్గమూలము.

3 $\sqrt{8}=2$ ఇది ఘన మూలము. $\frac{3}{4}$ ఇది క్రిమభిన్నము. $\frac{3}{4}$ ఇది యపక్రమ భిన్నము. $1\frac{1}{3}$ ఇది మిశ్రభిన్నము.

ఖండాభ్యాం వా హతో రాశి

స్త్రీఘ్న ఖండ ఘనైక్యమున్ ।

వర్గమూల ఘనః స్వఘ్నో
వర్గరాశేర్ ఘ్నో భవేత్ ॥

మొదలగునవి భాస్కరా చార్యుల
శీలావతితో నను సంధేయములు.

రాజనీతి :

అర్థశాస్త్రంబు మహిమను బహు
ప్రయోజన ప్రమాణ దృష్టాంతంబై (9-
230) అను వాక్యమువలనఁ బోతనగారు
కొటిల్లుని యర్థశాస్త్రము చెదివినట్లు
స్పష్టము.

ఉత్సాహ ప్రభుమంత్ర శక్తి
యుతమే? (7-139) అను హిగణ్యకశి
పుని వాక్యములో మూడు శక్తులు
పేర్కొనఁబడినవి.

షడ్గుణా శక్తి యస్తీస్యః

ప్రభావోత్సాహ మంత్రజాః ।

క్షయః స్థానం చ వృద్ధిశ్చ

త్రివర్గో నీతి వేదినామ్ ॥

ప్రభుశక్తి, మంత్రశక్తి, యుత్సాహ
శక్తి యనునవి మూడు శక్తులు. ఈ
మూడు శక్తులవలన సాధింపఁదగినవి
ప్రభుసిద్ధి, మంత్రసిద్ధి, యుత్సాహసిద్ధి
యనునవి మూడు సిద్ధులు. వృద్ధి,
క్షయము, స్థానము ననునవి మూడు
కయము లని యనురకోశము.

బలుగుర్గంబులు సచివులు

బలములు మంత్రోపధములు

బహు కీముషీయుం

గలిగియు సామోపాయం

బులఁ గాల మెఱింగి నృపుఁడు

వోరుట యొప్పున్. (8-638)

అను చరిత్రక్రవర్తి వచనములో రాజనీతి
ప్రస్ఫుటముగా నున్నది.

వృక్ష శాస్త్రము :

పుష్పోత్పత్తి గహితంబులై ఫలించెడు
నశ్వత్తోదుంబుర పసన న్యగోధాదులైన
వనస్పతులును బుష్పితంబులై ఫలపాకాం
తంబులైన వ్రీహి యవముద్గాద్యోషధు
లును నారోహణానపేక్షంబులైన

మాలతీమల్లికాది లతలును ద్వక్సారంబు
లైన వేణ్వాదులును గతిసీభూత మూలం
బులును విభావిస్తృతంబులు నగు లతా
విశేష రూపంబులైన వీరుధంబులును
బుష్పవంతింబులయి ఫలప్రాప్తంబు లగు
చూతాది ద్రునుంబులును నవ్యక్త చైత
న్యంబులు. (3-314.)

ఈవచనములో వృక్షజాతము చెప్పఁ
బడినది.

అంగుఁ దమాలవకుళార్జున
(3-764)

అది మఱియును మందారపారిజాతి

సుల తమాల ... (4-135)

అది మఱియును మాతులుంగి లవంగ
లుంగ ... (9-24)

మొదలగుచోట్లఁ బోతనగారు కోశము
లంగుఁ జెప్పఁబడిన వివిధ వృక్షముల
నించుమించుగాఁ బేర్కొనినారు.

జంతు శాస్త్రము :

శ్వస్తనాగి జ్ఞాన శూన్యంబులయి యాహా
రాది జ్ఞాన మాత్ర నిష్ఠంబు లయి
ప్రమాణంబు వలన నెఱుంగుచు, హృద
యంబున దీర్ఘాను సంధానరహితంబులై
వర్తించు ద్విశేషంబులుగల వృషభమహి
షా కృష్ణ నూకరోష్ణ గవయ రురు
మేషముఖర నవకంబును నేకశేషంబుగల
ఖరశ్వాశ్వతగ గౌరశరభ చమర్యాది
షట్కంబును బంచనఖంబులుకల శునక
సృగాల వృక వ్యాఘ్ర మార్కారశశశల్యక
సింహకపి గజకూగ్ధ గోధాముఖ
భూచర ద్వాదశకంబును మకరాది జల
చరంబులును గంక గృధ్ర బక శ్వేన
భాస భల్లూక బర్హి హంస సారస చక్ర
వాక కాకోటాకాది ఖేచరంబులును
మొదలుగాఁ గలది తిర్యక్సర్గంబయ్యె
(3-314)

ఇచట జంతు జాతుల లక్షణంబులు
వివరంపఁ బడినవి.

సంగీత శాస్త్రము :

తనరారు మండ్ర మధ్యమతారములనింపు
దళు కొత్త రాగ భేదములఁజేలఁగి -
ధైవత బుష్పభ గాంధార నిషాదపం
చమపజ్జమధ్యమ స్వరములోలిఁ
గళలు జాతులు మూర్ఖవల్ గలుగ వేణు
నాళ వివరాంగు శీన్యాసలాలనమున.
(2-188)

ఇది శ్రీకృష్ణపరిమాత్మ వేణుగానవర్ణ
నము. ఇంగు సప్తస్వరములు రాగమూర్ఖ
వలు మొదలగునవి పేర్కొనఁబడినవి.
వీనిని గూర్చి మాఘభూమిక యందు
విస్తరముగా వివరించితిని.

పోతన గారి క్రింది పద్యముతో సకల
వాద్యములను బేర్కొనినారు.

కొలఁదికి మీఱఁగా దమరు

గోముఖుడిండిమ మడ్డు శంఖ కా
వాళ మురళీమృదంగ పణ

వానక దుందుభి ధక్క కాంస్యమ
ర్దళముగజారజూది వివి

ధధ్వను లేపున భూనభోఽంతర
బులఁ జేలఁగెన్ సతీనటన

ముల్ దనరాగె మనోహరాకృతిన్.
(10-2-1100)

శబ్ద రత్నాకరకారులు 'అరజ' మను
శబ్దము దగ్గిఁ నీ పద్యమునే యుదా
హరించి 'యీపద ప్రయోగ మపూర్వము.
ఇంకను విచారింపఁ దగినది.' యని వ్రాసి
నారు.

అలంకార శాస్త్రము :

'సాధ్యోహి రసో యథాతథం కవిభిః',
'వాక్యం రసాత్మికం కావ్యమ్', 'రమణీ
యార్థప్రతిపాదకః శబ్దః కావ్యమ్' అను
నన్నయ భట్ట విశ్వనాథ జగన్నాథుల
లక్షణములకు భాగవత మంతయు నుదా
హరణమే.

భాగవతమునందు భక్తి యంగిరసము.
తక్కిన వంగరసములు. ఆలంకారికులు
భక్తి భావమేగాని రసము గా దన్నను

నుధుమాదన సరస్వతి 'భక్తి వసాయ
నము', రూపగోస్వామి 'ఉజ్జ్వల నీలమణి'
'భక్తిరసామృత సింధువు' మొదలగు
గ్రంథములు భక్తి రసరాజమని స్థాపించి
నవి. పోతన భాగవతము ప్రసాద గుణ
భరితమైన కావ్యము ఇందలిరీతులు, పాక
ములు, గుణములు, అలంకారములు.
ధ్వనులు చూపుట కిది తావుగాదు.
రెండు మూడు దాహరణములు
చూపుదును. పోతన శబ్దాలంకారములు
జగత్పసిద్ధములు. ఇక శబ్దాలంకారము
లలో నుపమాలు, స్థితిపమాలు, ఉత్పే
క్షలు. రూపకములు భాగవతమునఁ
గొల్లలుగాఁ గలవు.

శ్రమజలకణసిక్తంబై
కమలదళేక్షణనికదనకమలము మెఱసెన్
హిమజలకణ సిక్తంబై
కమనీయం బగుచు నున్న కమలము భంగిన్
(10-1-1353)

మొదలగు పద్యములలో నుపమాలం
కారము స్ఫుటము.

ధర్మసంరక్షకశ్వే ప్రభావుండయ్య
ధర్మవిధ్వంసకత్వే మునఁ జదలి(2-171)
ఇందు విరోధాభాసము.

పరువడి నుయ్య ద్రవ్యసేపి
పాసితుడై సలిపాభిలాషరన్.

(2-209)

ఆపదగాడే ప్రియురాలిఁ బాసిన యెడన్
భావింప నెవ్వారెన్. (9-357)

నరవరులొయ్య నూతన ప్రియులు గదే!
(10-11-227)

పృథివి నధిపులు నూతన ప్రియులు గాగె?
(10-1-1464)

మొదలగునవి యర్థాంతర న్యాస
ములు.

లలితపల్లవ పాణి తలమునఁ జెన్నొందు
చెండు పతత్పతం గుండు గాఁగ
(3-734)

ఈపద్యము నందంతటను రూపకాలం
కారము. 'పతత్పతంగ ప్రతిమి' (3. వ.

1-12) అని మాఘుడు వాడినాడు.
'పతత్పంగ ఇత్సత్ర పతంగస్య పతనా
సంభవాదియమభూతోప మే త్యాచార్య
దండి స్రభృతయో బభణుః! అత ఏవాప్ర
సిద్ధస్యోపమాన త్యాయోగా దుత్పే
క్షే త్యాధుని కాలంకారికాః సర్వేనర్థ
యంతి' సూర్యుడు పడుట సంభ వింశదు
గాన సభూతోపమ యని దండి మతిము
అప్రసిద్ధుడు నుపమాన ముండదు గాన
సాత్పేక్షయని నవీనమత మని మల్లినా
గుడు హ్యఖ్యానించినాడు. సంధ్యా
దేవిని వర్ణించిన యీపద్యములో నామె
హస్తము నందున్న పూలచెండు పడు
చున్న సూర్య బింబమువలె నున్న దని
వర్ణించుట విక్రీలి రమణీయముగా
నున్నది.

పాలతులవాం మాపుల నుండచాంచ్య
మలల నడుముల యంద లేమి
(9-435)

ఈ పద్యమునందుఁ బరి సంఖ్యాలంకా
రము

కుటిలత నదు లంగుఁ గుంతలంబులయంగు
బొంకు జాదములంగు బూతులంగు

అని పై పద్యము సాంధ్ర కవయిత్రు
తిల్ల ముల్లచ్చుతల్లి యనుకరించినది.

బుగ్గించుతుడైన బుధుడు పుత్తుండైన
మేనువెంచి రాజు మిన్న ముట్టె
బద్ధిగల సుతుండు పట్టినచోఁ దండ్రీ
మిన్న ముట్ట కేల మిన్న కుండు.(9-236)

ఇంగు మిన్న ముట్టుటకుఁ బుత్రుడు
పుట్టుట హేతువుగాఁ జెప్పఁ బడుటచే
బూర్వార్థ మందుఁ గావ్యలింగ మలంకా
రము. మిన్న ముట్ట కేల మిన్న కుండు' నని
యత్తరార్థమున దానిని సమర్థించుటచే
నర్థాంతర న్యాసము.

రవి బింబంబు సనింపఁ బాత్రుడు ఛ
త్రంబై శిరోరత్నమై
శ్రవణాలంకృత యై గళా భరణమై
సౌవర్ణ కేయూరమై

ఛనిమత్కకణమై కటిస్థలి నుదం
చిద్బంబు యైనాపుర
ప్రవరింబై పదపీఠమై వటుడు దా
బ్రహ్మాండమున్ నిండుచోక.

(8-623)

ఈ పద్యమునం దుట్లే ఖాలంకారము
స్ఫుటము.

శస్తుశ్వనికిఁ గొన్ని యుదాహరణములు -
భుజశక్తి నాతోడఁ బోరాడ శంకించి
మున్నీట మునిగిన మునుగుఁ గాక!
(7-32)

అను సౌగంధ్య కిశిపుని వాక్యములలో
మత్స్యకూక్ష్మ కరాహ నాసింహవతార
ములు క్రమముగా ధ్వనించుచున్నవి.
శ్లేషే -

తోయంబులివి యని తొలఁగక చొచ్చెగు
తలఁచెను గలెనఁ దల నెత్త
(10-1-377)

బహు జీవనముతోడ భాసిల్లి యుండఁగో
గోత్రంబు నిల్పుటో కూర్చితోడ
(10-1-821)

చలమున నను దాసి జలరాశిఁ బోలురాగు
నిగిడి గోత్రము వండ నిలువరాగు
(10-1-1340)

మొదలగు పద్యములలో దశావతార
ములు క్రమముగా ధ్వనించుచున్నవి. రస
ధ్వని కొక యుదాహరణము.

ఆదిన్ ప్రసత్తి కొప్పుపైఁ దనువు పై
నం సోత్తరీయంబుపైఁ
బాదాబ్జంబులపైఁ గపాల తటిపైఁ
బాలిండ్లపై నూత్నమ
ర్యాదంజెందు కరంబు క్రిందగుట మీఁ
దైనాకరంబుంట మేల్
గాదే? రాజ్యము గీజ్యునున్ సత్తవే?
కాయంబు నాపాయమే? (8-512)

ఇందు వాచ్యరూపమైన శృంగారము చేత
బలచక్రవర్తి మాటలలో దాని వీరము
ధ్వనించుచున్నది.

అది నాకు నెలవని యేకీతిఁ బుకును
నొకచోటనక యెందు నుంక నేర్తు
(8-952)

అను వాసుసమూర్తి పద్యము వక్రొక్తి
కుదాహరణము.

తన వేంచేయు పదంబుఁ బేర్కొనఁడనా
థ (స్త్రీ) జనాలాపముల్
పినెనో? మ్రొచ్చునుచ్చిలించిగో
ఖుల్

వేచి ప్రసంచంబులన్
దనుజానీకము దేవతా నగరిపై
దండెత్తెనో? భక్తులం
గని చక్రాయుధుడేడి? చూపుడనిధి
క్కరించెగో! దుష్టుల్. (8-100)

అడిగెద నని కడువడిఁ జను
నడిగిన దను మగుడ నుడువఁ డని నడ
యిమగున్

నెడ నెడ నిడి ముడి తడఁబడ
నడిగిడు నడిగిడు నడిగి నడిగిడు
నెడలన్. (8-103)

ఈ పద్యములలో నిష్ఠుని వెనుక వెడ
లుచున్న లక్ష్మీదేవి వివాహములోని భావ
ములు స్పష్టంబు బడినవి 'అనాథ (స్త్రీ) జనా
లాపముల్ పినెనో' యను దాని చే
ప్రొపదీ వస్త్రా)సహాణ ఘట్టము ధ్వనిం
చుచున్నది. 'మ్రొచ్చునుచ్చిలించి
ఖుల్' నేడ ప్రసంచంబులన్' అనుచా
నిచే నొకమకానుర వృత్తాంతము ధ్వనించు
చున్నది. 'దను జానీకము దేవతానగరిపై
దండెత్తెనో' యను దానియందు బలిచక్ర
వర్తి వృత్తాంతము ధ్వనించుచున్నది.

'భక్తులం గని చక్రాయుధుడేడి
చూపుడని ధిక్కరించిగో దుష్టుల్'
అనుచోటఁ బ్రహ్లాద చరిత్రను ధ్వనించు
చున్నది. ఇకఁ గెండవ పద్యములో 'డ'
కాంక్షావృత్తితోఁ గూడిన శబ్దాలంకార
ముచే లక్ష్మీదేవి నడలలోని యడుగుల
తడఁ బాటు స్ఫుటముగా ధ్వనించు
చున్నది.



చిలుక గేయములు



తెలుగువారల కిప్పుడు
తెలుగు పాలన కన్న
నైజాము పాలనే
మేలు అనిపించితివి చిలుకా.

స్వపరిపాలన కన్న
బ్రిటిషు పరిపాలనే
మేల నేటట్టి ప్ర
బుద్ధులును నాన్నాను చిలుకా.

యాచన అటంచు మరి
యాద మీరుచు నంగు
వామనుడు పూర్వంబు
యాచింపగా లేద చిలుకా.

గురితము పిలవదు గానరు
జమిగును దెట్లైన నిమిష కౌశ్యమిన్న
పావనితా సక్తులకును
బరహనగక్తులకు నిహము పోయెం
గలరే? (9-311)

ఇవి మంజోదరి వాక్యములు. ఇంగ్లె
బ్రకు వాక్యమున రామాయణ నీతి
ద్వితీయ వాక్యమున భారత నీతి ధ్వనించు
చున్నవి.

భాగవతము నందలి కొన్ని ధ్వనులు,
కొన్ని యలంకారములు గ్రంథ విస్తర
భీతి చేస్తావీపులాక న్యాయముగాఁ జూపఁ
బడినవి. తక్కిన ధ్వన్య లంకారముల
నిట్లే తెలియవలయును.

వృత్త్యను ప్రాసము, అంత్యాను
ప్రాసము, లాటాను ప్రాసము మొదలగు
శబ్దాలంకారములు భాగవతములో నడు
గడుగునఁ గొల్లులుగా నుండుటచే నిచట
నుదాహరణంబు బడలేదు.

(స శేషము)

గెలిచి నెమ్మిట్లే
గెలిచి నెమ్మిట్లే
సత్కరించుట గొప్ప
సత్కార్యమౌ రామ చిలుకా.

ఓడి నెమ్మిట్లేను
ఓడి నెమ్మిట్లేలు
సత్కరించిన మంచి
సరదాగ నుండుచో చిలుకా
మఱి కసికూడఁదీరునో చిలుకా.
ఘనత హెచ్చును చాల చిలుకా.

ఉభయ కమ్యూనిజము
లాక్కై పోరితే
నీగతే మయ్యేకా చిలుకా
నిజమెఱుగుమో రామచిలుకా.

ఆనతారము చుకరి
నవమానముగ దెప్పి
ఆనతారమును మించి
నీకు నచ్చిన వాని
పదసేవ చేయునుచు చిలుకా.

పలుకు లెక్కువ పలిక
కులుకు చూపుట కన్న
పనిచేసి మోసించు
చూచుకొద్దిగా నైన చిలుకా.

మనుజులందఱు నొకటే
మూనవలెను నివర్త
రాజ్యాంగ మరియొప్పు
పించు పలుకుదు కీపు చిలుకా.

మానవుల మధ్య కా
శ్వత రిజర్వేషన్లు
మానవత లక్షణమే
యందువా శ్రీరామచిలుకా.

రాజ్యాంగ సమ్మతమ
నీకు నచ్చిన చాల చిలుకా
నీతి యక్కరలేద చిలుకా
నిజము నాలోచింను చిలుకా.

- బంధువిరోధి.

స మా లో చ న న వ మ సం పు ట ము ర చ న ల అ కౌ రా ది ప ట్టి క

రచన, రచయిత	సంచికల సంఖ్య	రచన, రచయిత	సంచికల సంఖ్య
1. అఖిల పక్ష సమావేశం - ముమ్మడి వేదిక (8 పోర్టు)	4-5	20. కందుకూరు తాలూకా సంస్కృత పండితులు - కవులు	22-23
2. అనంతామాత్యుని భోజరాజీయము	8-9, 10-11	శ్రీవిద్యాన్ కొమాండూరి రామానుజాచార్యులు	
3. అనాచిత్యాలు (సంపాదకీయం)	1	21. కడలికడ వెన్నెలలో (పద్య)	22-23
4. అన్నమయ్య పదకవిత	1	శ్రీచేరెడ్డి మస్తాన్ గెడ్డి ఎం. ఏ.	
డా. యస్ గంగప్ప. ఎం. ఏ. పి.హెచ్. డి.		22. కనుమరుగయిన భావనక్షత్రం కొడవటి గంటి	12-13
5. అభినందనము (పద్య)		డా. శివలెంక ప్రకాశరావు ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.	
డా. చేబోలు చిన్మయబ్రహ్మకవి ఎం.ఏ.పి.హెచ్. డి.	2-3	23. కరాచిలంఘ్రి (పద్య)	22-23
6. అభినవ భాగవత - ఆధునిక కవిత	10-11	విద్యాన్ శ్రీ చిలుసు వెంకటేశ్వరులు ఎం. ఏ.	
శ్రీమతి రామసీతమ్మ, ఎం. ఏ.		24. కర్మభూమి (గం. వి)	10-11
7. అభినవ నాగను శాసన మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి	8-9	శ్రీ సూర్యటి వెంకట బాలాజీ	
శ్రీ శాంతిశ్రీ భోత్సకవి		25. కల్పవృక్షము - కైకపాత్ర వైశిష్ట్యము	21-23
8. అముక్తి గోవర్ధనోద్ధరణ కావ్యము	18-19	శ్రీ కావూరు పాపయ్యశాస్త్రి	
విద్యాన్ కొమాండూరి రామానుజాచార్యులు		26. కవిచౌడప్ప నీతులు	14-15
9. అల్పకావ్యముక్తావళి	16-17	శ్రీ వేదాటి గణుపతి ఎం. ఏ.	
10. అశ్రుశిర్షణము (పద్య)	2-3	27. కవిరాజు నిర్వేదము (పద్య)	1
శ్రీ గుంటూరి సత్యనారాయణ బి.ఏ.		శ్రీ చిలుసు ఉదయభాస్కరము	
11. ఆంధ్రమరాఠీల సంబంధ బాంధవ్యాలు	12-13	28. కీర్తిగోరణము - ఇంద్రగంటి కవితానీతులు	11-15
శ్రీ వెలుదండ నిత్యానందరావు		శ్రీ ఎం. కనకాచారి ఎం. ఏ, బి. ఎల్.	
12. ఆంధ్రవాఙ్మయమున చిత్రభారతముస్థానము	10-11	29. కొవ్వత్తిలో మానవతావాదం (గం.వి)	
డా. శ్రీమతి భిల్లమూడి అన్నపూర్ణ, ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.		శ్రీ చెళ్ళి పిళ్ళ సన్యాసిరావు ఎం. ఏ.	
13. ఆంధ్రహరికథా వాఙ్మయములో హరిదాసు	2-3	30. గజేంద్ర మోక్షము - పరమార్థము	4-5
శ్రీ కంకాళ వెంకట నరసింహాచార్యులు, ఎం. ఏ.		శ్రీమతి సునల్ల జ్ఞానగిత్తము ఎం. ఏ.	
14. ఆనంద విజయము - దాని విశిష్టత	1	31. గట్టుప్రభువు - కాలము, జననీ జనకులు	
శ్రీ క్రొవ్విడి రామం, బి.ఎ., బి.యల్., బి.యి.డి.		నామధేయ విచారము	18-19
15. ఆరాధ్య కవితా గురువులు	14-15	భాషాబ్రవీణ బి. ఎల్. నరసింహారావు. ఎం. ఏ	
శ్రీ ఎం. భాగయ్య. ఎం. ఏ.		32. గయోపాఖ్యానము	14-15
16. ఆశాసనము (పద్య)	32-23	శ్రీ పడాలరామకృష్ణగెడ్డి ఎం. ఏ.	
శ్రీ యస్వీ జోగారావు.		33. గీర్వాణాంధ్ర కవులు	
17. ఎన్నికల పర్వం (సంపా)	2-3	శ్రీమోలేపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి ఎం. ఏ.	
18. ఇద్దలు కవులు - ద్రౌపది	6-7	34. గుణవిజ్ఞానం నాదువు వీర శేఖరా! (పద్య)	12-13
శ్రీముదిగొండ ఈశ్వరచరణ్		డా. చేబోలు చిన్మయ బ్రహ్మకవి ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.	
19. ఉదయించని రవిదింబాలు (గం. వి)	10-11	35. గురుప్రశస్తి (పద్య)	4-5
శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ సన్యాసిరావు ఎం. ఏ.		శ్రీ యస్వీ జోగారావుగారు	

రచన, రచయిత	సంచికల సంఖ్య
3. గేయంలో విజ్ఞానశాస్త్రం శ్రీ కొవ్వడి రామం ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.	16-17
7. చింతామణి బిల్వమంగళులు చారిత్రకవృత్తులా శ్రీ పిడపర్తి వెంకట రామశాస్త్రి	4-5
8. చిత్రభారత నాడూచిత్యము డా. బి. అన్నపూర్ణ ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.	14-11, 16-17
9. చిత్రభారత ప్రధానకథ - మూలము డా. బి. అన్నపూర్ణ ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.	18-19
10. చిదంబర నటరాజ సుప్రభాతం (శ్లో) శ్రీ ప్రా. దర్శాసూర్యనారాయణగారు(రిటైర్డు)	
11. చిలుక గేయములు (గేయ) బంధువిరోధ	22-23
12. చైతన్య చిత్రాలు (గం.వి) డా. ఆచార్యభావన్ ఎం.ఏ, పి.హెచ్. డి.	
13. జమాబందీ దండకము - చరిత్రాంశాలు శ్రీ దిగవల్లి వెంకట శివరావు బి.ఏ, బి.ఎల్.	2-3
44. జయంత్యుత్సవ సభ (రిపోర్టు)	1
45. జాతీయ సమైక్యత - యువతరిం బాధ్యత ప్రెమతి కే. రంజనీ సుబ్బారావు. ఎం. ఏ.	1
46. జ్ఞానపీఠం అవార్డు గ్రహీత శ్రీమాన్తి డా. ఎస్. గంగప్ప. ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.	18-19
47. జ్వలనం (గం.వి) సుగుణారాధాక	4-5
48. తర్కసంగ్రహము ప్ర. బి. ఏ. ఎస్.ఎస్. సోమయాజులుశర్మ ఎం. ఏ,	1,2-3
49. తిక్కన అనువాదము డా. కె. సౌజన్యా నారాయణ్ ఎం.ఏ, పి.హెచ్. డి.	
50. తిక్కన తీర్చి అభిమన్యుడు శ్రీ మంతెన సూర్యనారాయణరాజు ఎం. ఏ, బి. ల్.	8-9
51. తిమ్మకవిగోళోక్తులు - జాతీయములు శ్రీ వి. సిమ్మన్న ఎం. ఏ.	1
52. తెలుగు పంచ కావ్యములు - పరిశీలన శ్రీ పాలెపు వేణుగోపాల్ ఎం. ఏ	16-17
53. తెలుగులో ఉదాహరణ ప్రక్రియవైశిష్ట్యం డా. జి. యస్ రెడ్డి.	18-19
54. తెలుగులో ఏకాంకికలు - ఒక పరిశీలన	18-19

రచన, రచయిత	సంచికల సంఖ్య
55. తెలుగువారు కన్నడ భాషాసేవ శ్రీ వెలుదండ నిత్యానందరావు	6-7, 8-9
56. దీనారటంకాలు - సహృదయధూమిక శ్రీ యస్వీ శోగారావు	1
57. దీపశిఖ (పద్య) శ్రీ ఆర్. వేంకటేశ్వర శర్మ ఎం. ఏ.	4-5
58. దీపావళి (పద్య) డా. జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు, ఎం.ఏ.పి.హెచ్. డి.	1
59. భూర్జటి కవితలో దృశ్యసాక్షాత్కారం శ్రీ ఎస్. ప్రభాకర్, ఎం. ఏ.	18-19
60. నన్నయభట్టారక జయంతి (రిపోర్టు)	2-3
61. నవయుగ కవి చక్రవర్తి జాషువా శ్రీ కరుటూరి సత్యనారాయణ, బి. ఏ,	1
62. పోతన మహాకవి శ్రీ డి. ఏ. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులుశర్మ, ఎం. ఏ.	16 to 23
63. ప్రబోధ చంద్రోదయము శ్రీ ఇప్పగుంట సాయిబాబా	10-11
64. ప్రేమం వద నామసార్థక్యము శ్రీపోలే పెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి ఎం. ఏ,	12-13
65. భీమేశ్వర కాశీగండ ముద్రితప్రతులు- కొన్ని సూచనలు డా. ఎస్. శ్రీరామరాజు, ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.	22-23
66. బాపిరాజుకథలు - పాత్రల పరిశీలన డా. వి. సిమ్మన్న ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.	22-23
67. బలుసు వెంకటేశ్వర్లుక ప్రభుత్వపురస్కారం	12-13
68. బొబ్బిలియుద్ధనాటకము - చారిత్రక పరిశీలనము డా. సి. రమణయ్య ఎం. ఏ, పి.హెచ్. డి.	10-11
69. భాగతం - ధర్మాచ్యుతిం (రిపోర్టు)	8-9
70. మత్తులో పాఖ్యానం (పద్య) శ్రీకనపర్తి రామచంద్రాచార్యులు	14-15
71. మధురావిజయము - వ్యాఖ్యాన వైభవము పుయ్యూరు లక్ష్మీనరసింహరావు, ఎం. ఏ,	18-
72. మన సంస్కృతి సంప్రదాయాలు శ్రీ దిగవల్లి వెంకట శివరావు బి. ఏ, బి.ఎల్.	1
73. మార్చి 6 (గం. పా)	8-19
74. ముత్యాల సరాలు - సాహిత్య సమాలోచన శ్రీ సజ్జా మోహనరావు, ఎం. ఏ	1

- రచన, రచయిత సంఘికల సంఖ్య
75. మహా ఆచ్చతమగు కవి పొన్నిగంటి 12-13, 14-15
శ్రీ మంగండ్ ఈశ్వరచరణ్
76. పత్నపాంచాలిక నామాదిర్యము 16-17
డా. పి. యన్ రెడ్డి
77. రచయితల నకలల్ల (స్త్రీ) పాత్రలు 6-7
శ్రీమతి వాద్రేపు సూర్య
78. రాజమండ్ర నామమును గూర్చి అనుద్రదేసిన ప్రశంసానిక సమాధానం 10-11
డా. పి. వ్యంగంజనురావు, ఎం. ఏ. ఎస్. హెచ్. డి.
79. రామవేద్యరా (పద్య) 1-5
శ్రీ వేదా రఘుపతి ఎం. ఏ.
80. రామవేద్యరా (పద్య) 10-11
డా. అయ్యలసోమకాశం పాలరావు ఎం. ఏ. ఎస్. హెచ్. డి.
81. కందే నన్ని కవిత్వం 2-3
శ్రీమంగండ్ ఈశ్వరచరణ్
82. కవిత్వం వేంకటేశ్వర గారి కవిత్వావైభవం 6-7, 8-9
శ్రీ ప్రొద్దుటూరు ఆచార్యభావన్
83. విద్యాక కల్పవృక్ష (పద్య) 18-19
మహాకవి యన్. ఎమ్. సహకారదా.
84. వి. స. స. కవిత్వం - సమస్త వేదిక (రిపోర్టు) 8-9
85. విష్ణుతాంబ్ర పాశేగార్లు 12-13, 14-15
శ్రీమంగండ్ ఈశ్వరచరణ్
86. వేంకటాచార్యుల వికాసము (గ్రం. వి) 6-7
శ్రీ మృణ్యురజు
87. వేంకటాచార్యుల నామాదిక వృత్తిగ్రం 12-13, 14, 15
శ్రీమంగండ్ ఈశ్వరచరణ్
శంభు శంకరము - కవి పరిచయ (గ్రం. వి) 12-13
శ్రీ మన్. ప్రభాకర్ ఎం. ఏ
88. శృంగర రసాగిణి - కవిత్వం 14-15
డా. జి. శంకర్ రెడ్డి
89. శ్రీనాథుని చాటువులు - పల్నాడు 4-5
డా. పిట్ట వెంకటేశ్వరులు ఎం. ఏ. ఎస్. హెచ్. డి.
90. శ్రీనాథ కవిరాజ భజనప్రసాదము 1
భా. ప్ర. డా. పి. ఎస్. సోమహారావు ఎం. ఏ, పి. హెచ్. డి.
91. శ్రీనివాసరతి - ఒక పరిశీలన 1
శ్రీకందాళ వెంకట సోమహారావు, ఎం. ఏ.

- రచన, రచయిత సంఘికల సంఖ్య
92. శ్రీ మహాభారతము - విశ్వామిత్రుడు 2-3, 4-5
డా. అయ్యగారి నరసింహారావు, శ్రీ అ. భాస్కరం
93. శ్రీరామచంద్రుని వైశిష్ట్యవిలాసము. 10, 11, 12, 13.
శ్రీమతి సునన్దానందమ్
94. సంసారభ్రమ (పద్య) 2-3
శ్రీ గాడపల్లి కుక్కుటేశ్వరరావు, ఎం. ఏ,
95. సమాఖ్యచన నవల సంపుటము రచనల శకారాది ప్రముఖత 1
సమాఖ్యచన అద్వైతవాగ్ధి కోశ్వర శభ (రిపోర్టు)
96. సమాఖ్యచన (గ్రం. వి) 6-7
శ్రీ మృణ్యురజు
97. సమాఖ్యచన (గ్రం. వి) 22-23
శ్రీ మృణ్యురజు
98. సమాఖ్యచన (గ్రం. వి) 6-7
శ్రీ మృణ్యురజు
99. సమాఖ్యచన (గ్రం. వి) 18-19
డా. వెంకటేశ్వర రామారావు ఎం. ఏ. ఎస్. హెచ్. డి.
100. సమాఖ్యచన (గ్రం. వి) 18-19
డా. వెంకటేశ్వర రామారావు ఎం. ఏ. ఎస్. హెచ్. డి.
101. సమాఖ్యచన (గ్రం. వి) 18-19
డా. వెంకటేశ్వర రామారావు ఎం. ఏ. ఎస్. హెచ్. డి.

సమాఖ్యచన (గ్రం. వి) 18-19

వివిధ సాహిత్యాది విషయాలపై గ్రంథ 1 (1) మించిన రచనలున్నవి. వీటి సంపుటం సంచికలు ద్వారా వాఙ్మయముగా పాఠ్య క్యాబినెట్ ప్రెస్ ద్వారా ప్రచురించబడుతున్నాయి. సమాఖ్యచన (గ్రం. వి) 18-19

మూడు, నాలుగు, ఐదు, ఆరు, ఏడు, వాఙ్మయములు కొలదిగా నున్నవి. ప్రతి ఒకటి వరుసగా నెలలు 20, 20, 12, 15, 15 లు ఎం. ఏ. దేసిన వాటి పై విభజనగానే పంపించును. పి. ఏ. పద్ధతిలేదు. 1, 2 సంపుటములు పూర్తిగా అనుబంధములు.

(సంపాదకుడు)

మధురా విజయము - వ్యాఖ్యాన వైభవము

- 'భాషా పవిత్ర' శ్రీ వి. వి. ఎస్. నరసింహారావు, ఎం. ఏ.

(18-19 అతి సంచిక తరువాయి)

౩ సారీ భేద పరిష్కారము :-

పాత పద పరిష్కారమున్నది గ్రంథ రచనమునకు కట్టెలని మననపని అని చూపుము పాత పాటలు వాటినినను ప్రాణ భూతమున వ్యంగ్యమునకు భంగము వాటినినను ప్రమాదమున్నది. మనుగావిజయ కార్యమును శ్రీ శాస్త్రులవారి వ్యాఖ్యానమును చూచి అపరాధము లేనిదియో యున్నది. వాని నన్నింటిని పాట తమ హృదయ ప్రకర్ష చేకవే పాపమునకు కనుగుణముగ సాగుచులను నేనీ సమర్పించి నాను. మద్భుతము ప్రాంత్యకమును గామ నింపుడు.

నల వేళి పుల్లకామకాంత

కృష్ణుల కృష్ణుల గానం నానా

విడు ప్రాపతి కరాల

ప్రేమగా... గానం... (8-31)

'ప్రేమగా' అను దానిని వైభవించి ప్రాంత్యకమునా పూర్వపరిష్కారము. 'ప్రేమగా' అచ్చాదనే అను క్రాంత్యం భూతునునకుండు అంత్యధర్మము పురుషుక వచనము 'ప్రేమగా' యగును. కావుననే 'ప్రేమగా' అనుట యెట్లుని పరిష్కార లకు పదేహము. ఈ భావ వేకాక; ప్రేమ - అచ్చాదనే' అనునది మఱి యొకటి ప్రాంత్యకము 'స్వాదు'లయందు గలదు, దానిక అట్లు మధ్యమ పురుషుక వచనము 'ప్రేమ' అగును. దీనిని కవి యిటుదాను బ్రయోగించినది. 'గాత'

అనుచో 'గాం' అని యుండవలయును. 'తును' శీర్షములతో భూమిని గట్టి వైపు' మని యర్థము. 'గో' శీర్షమునకు 'భూమి' అను నర్థము ప్రసిద్ధము. 'గో' అని దీక్ష్యే... ప్రేమ... స్వాదు భారత్యాం భూమి దే సుభా... (కేకవము), ఈవిధముగ శ్రీ శాస్త్రులవారు సహృదయ హృదయంగను మను పదాన్ని ఏకత్వా పరిష్కారణ నిర్మయ మునర్చిరి.

ఇప్పుడు ప్రేమకము ననువాద ముట్లు సాగిన... పరిష్కార! యల్లాడు బడలతో, మద్యపానమున నుబిరి యెల్లనైన మిడిగ్రుడ్లతో, ప్రేమాడు గడ్డములతో; భయంకరములగు సింహనాదములతో, వికటములగు... ముందులతో భృజనకములై విరాజిల్లు పుష్పానంత్యతో నెనగు మువనుల శిరములు పేలి యీభుమి నంతు నాచ్చాదించునట్లు నగుమా! అని.

ఇట్టి యపపాతము లని పుష్కపరిష్కారమున యునునది రెండింటిని సాగు పాతములుగా జూచి తమ పాండిత్య ప్రకర్షమున ప్రకటించినారు శ్రీ శాస్త్రులవారు. కీర్తి... నిర్ణయమునకు ముగ్ధులైన శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతిల గారు గుడివాడ యందు సభాముఖముగా శ్రీ శాస్త్రులవారి పరిశ్రమమును గొనియాడుట జరిగినది.

2 శిథిల పూరణములు.-

సాధుపాత నిర్ణయమున కిన్నగం గట్టి తమ మయినకార్యము శిథిలకావ్య పూరణము. కవి సమయము లేరింగి, కవిహృద

యము నంగికొన్న కవిపండితుడు మాత్రమే శిథిల భాగ పూరణమునకు పూనుకొనవలయును. కాని వారు పూని కొన్నచో కవి హృదయమును ఖండించి దుకే తమ ఘంటము పువయోగింగును. ఈ మాహాకావ్యమునకు దచచచట శ్లోకములై కాక, ఉన్న శ్లోకములందలి కొన్ని పదములు, పాదములు గూడ శిథిలములైనవి. శ్రీ శాస్త్రులవారు పదములను, పాదములను పూరించు; పూర్తి శ్లోకములు గావించి, సంస్కృతి వ్యాఖ్య నిర్మించి, గీర్వాణవాణి నారంభించిరి. మద్భుతము కౌక శ్లోకము.

ప్రేమ సునభం తవాభిజానే
తిదల గతి స్వయా త్వయా విధయా!
న కలయసి సిగ్ధరం నిషేవ్యా
యువతిజస్తి ర్భహా (వల్లభానృపాలా||)
(1-18)

'ఓహో! నీ స్తన భావమును నెలుగుల గౌరవమును నే నెలుగని దానఁ గాను. బాసను శ్రీమముగా నీవు పయనింపక తప్పదు. గామ వల్లభులగు రాజులఁ దరుణీ ఒక మోడఁబోయికి గుంపుడు నెవింప వలయు ననుట నీ నెలుగనిగి కాదని యొకఁడు నడివెను' అని యనువాదము.

ప్రేమ శ్లోకమునకు () గుఱుతులొనిది వాఖ్యాత్య : రణము. ప్రకరణ రచనా సన్ని వేళములను పట్టి నిశ్చయముగా నిది యిట్లే యుండు నని సహృదయ శేఖరుల యాహుదంపక సోరు. ఇట్టి పూరణములు తెలుగు వ్యాఖ్యానమున నెరువటఁ గలవు (చూ. 9-23, 34, 35, 36. మొదలగు నవి). ఈ శిథిల పూరణ నిర్వహణమును సంస్కృతి వ్యాఖ్యానమున సముగ్రముగ; అన్యుతవహముగ జరిపినారు వ్యాఖ్యానము (చూ. 8-1, 9-15 మొదలయినవి). ఈ శిథిల పూరణమును విని జగద్గురువులు శ్రీకాంఠీ కామకోటి పీఠాధిపతులు

శ్రీశ్రీశ్రీ చంద్ర శేఖరేంద్ర సరస్వతీ స్వామిలవారు శ్రీశాస్త్రులనారిని హృదయ పూర్వకముగా నభినందించి, ఆశీర్వాదించి నారు. ఇంతకు మించి యీ వ్యాఖ్యాతృ ధిషణావిశేషమునకు, వ్యాఖ్యానైభవము నకు నిదర్శనము లేమి కావలయును? ఇంతేకాదు. భండార్కరు తీసెర్చి ఇన్ స్టిట్యూట్ వారు సంస్కృత వ్యాఖ్యాన మహాత్మ్యమును, శిక్షలపూర్వక ప్రజ్ఞను సహృదయతతో శ్లాఘించుచు నాంగ్ల భాషయందు దొక ముద్రణ పత్రికమును గూడ పైకివెలువరించినారు. మఱొందఱో బౌత్తరాహ పండిత కుమారులు ష్యుల మనుచు శ్రీశాస్త్రులవారి కన్నోకమ్మని ప్రాసించుచున్నారు. పాణినీయ విద్యాల యము వంటి సంస్థ లెన్నో వీరి కృషిని బ్రశంసించి తమ ప్రశంసలను లేఖాముఖ మునఁ దెలుపు చున్నారు. విదేశస్థులు గూడఁ గొందఱు ఈ మధుర విజయము నందలి కొన్ని చారిత్రిక విషయముల యెడ సందేహములు వెలువరించి శ్రీశాస్త్రి గారిని ప్రశ్నించుట, వారికి శ్రీశాస్త్రి గారు సమాధానములు పంపుటయు జరిగి నది.

౮ అలంకార సమన్వయము:-

సాహిత్య వ్యవసాయము నందు వి శేషించి వ్యాఖ్యాన నిర్మాణమునందు అలంకార సమన్వయ కార్యము ధిషణావిశేషము నకు నికపోపలము వంటిది. శ్రీశాస్త్రి గారు సంస్కృత వ్యాఖ్యయందు సలంకార దర్శన విపులముగా జరపి, సమన్వయము చేసి తమవ్యాఖ్య కొక విశిష్టత చేకూర్చినారు. అలంకార సర్వస్వకాగాదులను పేర్కొని వారి సిద్ధాంతములను గూడ సప్రమాణముగ నట నటఁ బ్రదర్శించినారు. ఉత్పేక్ష, అతిశయోక్తి మున్నగు నలంకారముల స్వరూప స్వభావములను వివరించి; వాని యందలి భేదములను గుఱుతించుటకు తమ సంవిధాన

ములను శ్రమ మనుకొక సార్వజనీన మగు నట్లు విశదపఱచినారు. సంస్కృత వ్యాఖ్య యందు దెక్కడ పట్టిన నక్కడనే యీ సరిణి చూపట్టును. మచ్చున కొక యుదాహరణము.

‘అసాధారణ సామర్థ్యం
విలసత్స్వర్ణ మద్ధులమ్ ।
క్రియాశక్తి గుగుం వద్దే
త్రిలోచన మి నాపరమ్॥ (1-4)

రాజ గుగువులను కవయిత్రి స్తుతించుచున్న దిందు - ‘ఈశ్వరునియపరావతారమో యన సర్వమంగలాస్పృశుడును నని తర సాధారణముగు సర్వజ్ఞత్వము గల క్రియాశక్తి గుగున కివే నాప్రణతులు’ అనునది యనువాదము.

భాషప్రకాశికలో నీశ్లోకము నందలి యలంకారములను సమన్వయ పఱచిన తీరును జూడుఁడు - ‘శ్లోకేఽస్మిన్న పరస్మిలోచన ఇవేత్య పరశబ్దస్య ఇవశబ్దస్య చ ప్రయోగా దలంకృతి రుత్పేక్షా’ అపరత్రిలోచన స్యా ప్రసిద్ధత్వాత్ । ప్రసిద్ధ సాదృశ్య వర్ణనాభావా స్స సమా । ‘ఉపమా యత్ర సాదృశ్య లక్ష్య రుల్లసతి ద్వయోః ఇర్ధ్య నేన ప్రసిద్ధ సాదృశ్యస్యైవ తిరుపజీనక త్యాభ్యుపగమాదలంకారత్వైః । అతి ఏవా ప్రసిద్ధగుణ క్రియాభిసంధానా ద ప్రకృతి త్వేన ప్రకృతి సంభావన ముత్పేక్షేతి లక్షణజ్ఞా ఆలక్ష్యయన్ । అత్ర అలంకార సర్వస్వకారః - ‘అపరశబ్దేన ప్రకృతి త్యాభ్యుపసాయ ప్రకృతే రివ శబ్దేన తస్య సాదృశ్య ప్రతీతే రుత్పేక్షైర’ ఇతి. అయమితి వివేకః - ఇవ శబ్దమాత్ర ప్రయోగే ఉపమా । అపరశబ్ద మాత్ర ప్రయోగే అతిశయోక్తిః । ఉభయోః ప్రయోగే తు ఉత్పేక్షా । శ్లేష స్తూత్రేషు షోభజభూత సామర్థ్య మాత్రనిర్వాహక త్వేన సముపక్షేప శక్తికోఽభివది త్వేత దద్దమ్ । తస్మాత్సంకృతం ।

చాలచోటుల నలరకారధ్వనులుగూడ ప్రదర్శితము లైనవి (చూ. 4-28 ము.) ఉత్పేక్షాదులను వివరించు నప్పుడు ఆయుత్పేక్ష యేభేదమునకుఁ జెందినదో విశదపఱచినారు వీరు. మల్లినాథాదులట్లు బహుళముగా ఉత్పేక్ష అనుటతో సం తృప్తిపడలేదు వీరు (చూ. 6-59 ము.) ఇట్లే ఉపమాదులను గూడ చాలవఱకు వివరించినారు. సంస్కృతి సంకరాదులు గూడ వివరింపఁబడినవి (చూ. 4-5 ము) ఇంకను నిట్టి విశేషములకై ఆయా శ్లోకముల యందలి యలంకార చర్చలను చూచుకొన వలసినది. ఈసంస్కృత వ్యాఖ్యానమును శ్రద్ధగా పఠించిన వారికి అలంకార రహస్యములు పట్టు పడఁ గలవు.

౯ అసిధారా ప్రతిము :-

అనువాద (తాత్పర్య) మున యంగు శ్రీశాస్త్రులవారు కఠిన నిర్ధృతిని చేపట్టిరి. మూలములోనిపదముల కన్నింటికీ తెనుఁగు నందర్థము బోధపడవలయును. అది యర్థముగాఁ గానరాక సరస మగు వచన రచనతోడి యనువాద మై శ్లోక తాత్పర్య ముగా రూపొంద వలయును. ఈ యసి ధారాప్రతిమునకు ఈ గ్రంథమందలి అనువాద మంతయు నిచిగ్గనమే!

౧౦ కవీరినియము :-

శ్రీశాస్త్రులవారు తమ సంస్కృత వ్యాఖ్యానమున ననిదంపూర్వ మయిన నియమ మొకటి పెట్టికొనిరి. అదేమనఁగా - క్రియకు క్రియయే (పర్యాయముగా) అర్థ మునకు నీయవలయును. కృదంతాదుల నీయరాదు. ఉదా:- ‘యాలి = గచ్చతి అనవలయునే కాని ‘గతవాన్’ అను కృదంతమును ఈయరాదు. ఇట్టి కఠోర నియమముతోతొమ్మిదిసర్గముల గ్రంథమంతటికిని వ్యాఖ్యను నిర్మించినట్టి బ్రహ్మశ్రీ

పోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రులవారి వ్యాకరణ పాండితీ శాండీగ్య మెట్టిగో సహృదయ సండిత ప్రకాండులే యెలుంగల గలరు.

‘విద్వాజ్జన విజానాతి
విద్వాజ్జన పరిత్రమమ్
న హి వద్ధ్యా విజానాతి
గుప్త్యం ప్రసవ వేద నామ్॥

అని కదా! ఆర్యు లసిరి.

ఏకంతరిగి గంగాదేవి కృతి సుఖంబి విజయ నుహాకృతికి సంస్కృతాంధ్రముల యందు అనితరసాధారణ మగు కృష్ణ తోమ, అని విధావిస్మయములను ను వ్యాఖ్యానములు నిర్మించి తోమమున కం దించిన బ్రహ్మణి పోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మ ణ్యశాస్త్రులవారి గ్రంథములై ముందు మన యుద్వృద్ధము. ఆంధ్ర శారదాదేవికి ముందు గొనుగూని విను. వీని నిర్మించిన వ్యాఖ్యానములు నేటికి పరిశోధకుల పాలిటి కల్పతరువు లను గాన వేయు చున్నాను. ప్రస్తుతము వారు ఆశీషమున నక్షేని దాచిన స్వల్పమైన హామి కృతి కవితలుని యుగం పాఠనము నకు సుమహా వ్యాఖ్యాన మును నిర్మించుచున్నారు. ఆదీక్ష నిరంతరముగా కొనసాగు నట్లు ఆచార్యుల కిటుక్షేమ ముండును గాక!

ఇటువంటి స్పృగు తగవ్యాఖ్యానము లను గూర్చి గాని, వ్యాఖ్యాత్రి మాట మణ్ణియన (శాస్త్రుల వారిని గుఱించి గాని డా॥ యం. వి. గోవిందస్వామి నాయుడు, యం. ఎ. పి హెచ్. డి. గారు తమవ్యాసము ‘మధురా విజయము - ఒక పరిశీలన’ లో పేర్కొనక మానుట విగ్ధా రముగానున గి (మా. సమాలోచన, 1-2-1984) శ్రీశాస్త్రిగారిని ఈర్ష్యాకు వులై కొండటిల్లు ముఱుగు పఱచి వారి

గ్రంథము లన్నింటిని ఉపయోగించుకొను మనే వారిని స్మరింపక స్వోపజ్ఞములే అవి యని వెల్లడించు కొనువారు ఉన్నారు.

ఇట్టివారి కొరకే ‘గంగాదేవి’ అను పేర శ్రీశాస్త్రిగారు మార్చుచురతము వంటి ఆఖ్యాయిక నొకదానిని గచించి, కావ్య గాన మను ప్రకరణమున కిరి కనకాశ మును గల్పించరి (మా. గంగాదేవి, ఈ యాఖ్యా యికా మును కావ్యధూను ల మున నింపెటలు శాస్త్రిగారు కృతిజ్ఞ తానందన మున చెప్పి కొనక చెప్పరు.

శాస్త్రిగారి గవరి ప్రసంసలకు, సహ్యా నములకును తమ గ్రంథములు ప్రాయు లేదు. భాషా సేన, అందులని ప్రసోపకా రమే వారి లక్ష్యము. శ్రీశాస్త్రిగారి ధ్యేయం మని దాచెట” యీ గ్రంథ ముపై పి. కాట్. డి., వేసి బహు ముఖ ములఁ దమపరిశోధనలు వెల్లడించు కొన్నారు. ఈ గ్రంథ మునిట్లు ప్రసిద్ధి కి గొనపచ్చ, జనాదరణ పాత్రముగా చేయుటయే శ్రీశాస్త్రిగారి జీవితాశ యము. అది నెఱవేరినది.

ఇట్టికావ్యాధి చోరులు పిల్లమనినాఁ టికే కల గని పిల్లమండే ఘోషించు చున్నాడు.

సాహిత్య పాఠోనిధి మధ్యోత్థం
కన్దముత్యం రక్షిత హే కపిష్ఠమ్॥
యత్త్యైత్యైత్య ఇవ ల్లానాయ
కావ్యాధి చోరాః ప్రగుణీభవన్తి॥
గృహ్ణామి సర్వే యగి నా యధే చ్చం
నాస్తి క్షతః క్వాపి కపిష్ఠరాజామ్॥
రత్నేషు లక్ష్మణేషు బహుష్వ ప్సరైః
రత్యపి రత్నాకర ఏవ సిన్ధు॥

(మా. కువలయానందము. ఆక్షేపాలంకా రము)

ప్రాసిన కావ్యాధి చోరులు నేరుగా కావ్యముల నుండియే గొంగిలింపఁ జాలిన వారు. నేటి చోరులు వ్యాఖ్యానములు లేనిదే గొంగిలింపఁ జాలనివారు. శ్రీశాస్త్రి గారు నానాశాస్త్రగ్రహణములను కూర్చి తమ వ్యాఖ్యానములను రత్నాకరము లుగా నిర్మించిన దట్లు. అవి నేటికి పరి శోధకుల పాలిటి రత్నాకరములేకా దు కునుండే-మని పాలిటి కల్పతరువులుకూడ. విశ్వసముతో వాని నాశ్రయించిన వారు తిత్సరస్వతసుధా పానవిత్పరులై ఓబు ధుని గా మొంగుందఁ గలరు.

ఉపయుక్త గ్రంథమాలిక:-

౧. మధురావిజయము (విద్వాజ్జనంజనీ వ్యాఖ్యానసహితము) ౨. మధురావిజయము (భోవప్రకాశి కాఖ్యవ్యాఖ్యా సహితము)

కవయిత్రి : గంగాదేవి. వ్యాఖ్యాత : శ్రీశాస్త్రి పోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రులవారు.

౩. గంగాదేవి (ఆఖ్యాయిక) - బ్రహ్మణి పోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మణ్యశా స్త్రిలవారు.

౪. శృంగార నైషధము (స్వంకి పా వ్యాఖ్యా సహితము)

- వ్యాఖ్యాత బ్రహ్మణి వేదము వేంకట గాయశాస్త్రులవారు.

౫. కువలయానందము - అప్పయ్య దీక్షితులవారు.

౬. ఆది పర్వము - నన్నయ భట్టార కులవారు.

౭. ‘నన్నయభట్టు రావగారి - నానా కవుల పయనము’ (వ్యాసము-పుయ్యూరు ల క్షేత్రనిరసించుంపు.

౮. సమాలోచన (సమీక్షాత్రిక), 1-2-1984.

శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షము -

తైక పాత్రచిత్రణ వైశిష్ట్యము

- ప్రొ కావ్యారు పాపయ్యకాస్త్రి

(గతించి కలసివారు)

రామలక్ష్మణ భారత శత్రుక్షుల్లకు ఉపనయన కర్మ నిర్వహణకు బడినది. శ్రీ కసిష్ఠుడు వారికి ప్రసాదించిన ఉపనయన నామ. వనజ భవుని పూర్వరంగ సాధనాల్లా నలుగురు కలుపుకు పుట్టిన పుత్రములకు ప్రణమిల్లి భీష్మ నడగు చున్నాడు. 'భవతి భిషాం దేహి' అని భిష్మ పుష్ప రంగా అడుగు చున్నాడు. కనుక కాశల్య సుమిత్రలకు ప్రసాదించి రాముడు కైకప దూతాధి వంశ నల శాడు. అప్పుడా కైక వెళ్లున్నది ...

'రాముడు ముక్కును కైకకు ప్రేమోల్లస మోద బొచ్చు పీచి ధారా గ్రామిత దృశ్యభుక్త ధ' రామోదప్రవచితాంత రామోదగు తాన్'

అటు ఎన్నుట ఆమె పెట్టిన భీష్మ నింత యైనది. అంతకుముందు భువురు తెల్లని పెట్టిన భీష్మ వేరు. భిషి వేరు.

కేకయాత్ర సాధ శత్రువునకు భీష్మ పెట్టె ముఖం కుట్టి పట్టు దట్టి పిడిని మరలెత్తు నోడగిన ముక్కు త్రి వద్ర పంశితము వాడటాన్ని.

ఇదలి భావము పా మోదాత్తి వైకది. భీష్మ యాడగిన వారిక నిల శత్రువు. వద్ర హాము లిగ్గురు అంబయకాని మోక త్తురు, వామి ఎన్ను నిచ్చు కున్నుం దురా! కైక అంబు అంబుల కంటి అమ్మ కాగు. శ్రీరామోదగతి తిట్టిన మగిన అమ్మ కైకమ్మ. భవమోహాకాశ్య కమ ముకు నాంబగా భగ్యోత్తా పరాయణ దాపు కమ్మని, కమ్మని దీవ శిచ్చి అమ్మను, ఆయుధమ్మను భీష్మ గా నోగిగది భీష్మను స్వీకరించిన రామచంద్రుడు చలించి

పోయాడు. తనకన్న తల్లి కాల్య, కన్న తెలివంటి సుమిత్ర పెట్టిన భీష్మలను భీష్మ గానే స్వీకరించినాడు. కాని, పెట్టిన భీష్మను మహాప్రసాదముగా భిష్మ శ్రద్ధ లతో స్వీకరించినాడు. కనుక సే ...

రాముడు నిలదొడ్డు మురిసిపోయెను రాముడు రాముని చూచిన కైకకు -

'కమ్మలం, గదిము మంతింతు యింక యము మేష్టాన నాం దంతిరంతి' పాప దూతాధి వంశ నల శాడు. అప్పుడు కైక వెళ్లున్నది ...

ఆ కైకాని ఆమె అంతిరాంతిరాలలో రాముని మూర్తి సహస్ర మాన్యులలో, సహస్ర పాద, బాహు, అక్షులతో అంతి ర్విహితృత్వస్వయం లందు నిండిన ఒకా నొక ప్రతిమల మూర్తిగా గోచరించెను.

ఈ యనుచూచి ఆరునాళ్లు వాటిలో ఒక కైకలో యేల పొందకపో కన్నుల కాల్య ఉన్నది. భగవతి, అనురాధ మగని సుమిత్ర యుక్తుగా రాముడు నావ స్నానమును, రాముడు నావ గమాయి భగ్యోత్తామ్, రాముడె యెల్ల నా ప్రాచుకు అనుకోనే వదిలెను ముగ్ధుడు. దేహిరా మో విష్ణులాభియ నున్నప్పుడు నిష్టా పం స్వో గుపున, మిస్య త్రాక్షిల పుం స్వగూ మిగు నైన ప్రతిజ్ఞలు అడ్డగి ఎంత గున్న నెమికి జరుగవోవు మహా దుష్టగుణ కారంధము లు చేతి జరుగ వలె నని ఆమె ఎరుంగు సేమ!

నలువురు దాకగలు విద్యాభ్యాసం ప్రారంభించారు. అన్ని గాంధీ విద్యల లోను వారు ప్రవీణులయ్యారు. అన్నిం

టను రాముడే మిన్న! బాలరాముని లాలన, పాలనల యంతే కాక రాముని విద్యాభ్యాసములో కూడ కైక తన యోజన మేగకు కిత్తా నీయ నొచ్చెడిది - రాముని విద్యాభ్యాసంలో శరసంధా నము చేయు విధానము, లక్ష్మ్య భేదనము ఇత్యాది విద్య గూలలో సలహా లిచ్చెడిదిట తిను పుస్తకము నీశాలలో చేయు రాముని ముక్కుగ్రాహితకు ఆమె హృదయము ఆనందముతో పుష్టతో నిండిపో యికి.

'పలుబాహు ముగ్ధ స్వామి ధను ర బ్యోవం ముగ్ధులము సే యుటయున కయిచచ్చి మామట యు' నో

హా! కైక! కూ ... రాముని ట్టు. పెట్టినది చీకటి ముఖము ల క్షుండుల విరాగంబు ... ప్పటి, చేయించుటయునో, ముదంప శుటయునో ...

'తన పుట్టెగతి ప్ప, నమ్మ నేటు నం పనింపం కేమి ... సన మేకానన మో ప్రభా మునగనో ...' 'ఎలయి ... పాద పాదాని లే

ప్రసాద అని, దా కమ్మ కమ్మ వడిజే గున్ కయి సాధభూమి ...' అనగా కైక అంబు అంబు అమ్మ. రాముని కైకాధ్యక్షా గూర్చిన చేయు ఎరువకి పాత్ర కైకాధి భగవతి తీర్చి దిక్కవమ్మను గాని సలక్తి వ్యాసయే గున్నట్లు కాకరాగు రాముని మహా పీరునిగా కద్దనక నన్న ఈ తపన దేవకి గూర్చి సంతోషంగా గా చేయ వలె ననిగా! వైదిక భర్తృత్వ తత్పరు నిగా చేయవలె ననిగా! సాధుజన సేవా కరుణైక ముగ్ధ గానన సమూహములను న్నాటు పెట్టుటకు వలసిన కైక - నాజ్జింప జేయ వలె ననిగా! కానోపును.

సీత రాముల అన్యోన్య మరాగలతిక గూడ ప్రవృద్ధ మునర్చి సుమించునట్లుగా

అంతటా రాముడు కాంతారాలలో
నిర్వహించిన చలనీక కర్తవ్యములను బోధి
స్తున్న ఆ వ్యాపదేశం గా

ఆమె హృదయంలో ఎంత విషాదం గూడు కట్టుకుందో ఎంత ఆవేదన లావా లాగా ప్రవహిస్తుందో విశ్వనాథ ఆమె నోటి నుండి వెలువడిన ఈ మాటలతో చెప్పిస్తున్నాడు.

‘నిరభిమానను, నిర్లజ్జ, నిర్భయార్థి జేసితివి నన్ను సర్వసన్యాసినివ్ పనిన్ జనుముగ! నవతి తల్లిగనివ్ ననున్ శపించి నవతి తల్లిగనె చూపించినావు’

లోకమంతా కలసి కావలు పోడిచి నట్లు పాదరక మాన దని తెలిసిననూ రాముని అరణ్యవాసము ద్వారా లోకోపకారమును, విశ్వశ్రేయమును కాంక్షించిన జ్ఞానియై ఎందరెన్ని యన్నమా సహించిన త్యాగశీల కైక.

దీరితుడు తానె గారిండ్ల నుండి వస్తాడు. జరిగిన ఘోరమంతా తెలుసు కంటాడు. తల్లిని అనరాని మాటలంటాడు. అటు పిమ్మట ‘నేను అడవులకు పోవాను’ - అన్నపుడు కైక నిబ్బరంగా, నిస్సంకోచంగా పలికిన పలుకులు -

‘... అన్నా మఱీ వేగి కా
నన మే మాచువు! రామచంద్రు డనినన్
బ్రధ్నంశు తేనో విను
తన నారాయణ మూర్తి, కాసితి సమ
స్త ప్రాణి నీవే గుటా
తనినా నేగుట యొక్క డా’ -

ఈ పలుకుల పరిశీలించి - రాముని జన్మ కారణము తెలిసి ఆతని పరబ్రహ్మముగా నెరిగిన బ్రహ్మజ్ఞానిగా కైక మనకు దర్శన విస్తుంది.

అంతేకాదు. భరద్వాజమహర్షి ద్వారా కైకను గూర్చి అను చెప్ప దలచుకున్న మాటలు విశ్వనాథ ములా చెప్తాడు.

‘అమర సాహాయ్యార్థ మరగిన యాడ దశ
గథ భూమిపాని సారథయుఁ దాను
జ్ఞానీతి సంక్లిశ్య మా నార్థముల వేళే
మహిపాలుని రహస్య మంత్రి తాను
శ్రీరఘు రాముని చిత్ర ధనుఁ కళా
ధృతి హేతు మాత్స గాఢముపి తాను

సర్వ దైవత ఋషి సంహిత కార్యసం
ఘాత శ్రీ సంధానక ర్త్రి తాను’

ఆమె దశరథుని సారథి, దశరథుని మంత్రి. శ్రీరాముని సకల శస్త్రాస్త్ర కోవిదునిగా జేయుట యంగు విశ్వమిత్రుని యంతరితామె. ఇన్నింటిని మించి సర్వదేవతల, ఋషుల వంశము లీడేగు నట్లు, ధర్మ సంస్థాపన కొరకు భువి నవతి రించిన భగవానుని అవతార ధ్యేయము పూర్తి యగుటకు జగత్కర్తగా కరమగు ఒక మహా యజ్ఞమునకు సమిధవలె పజ్జ్వ ర్ణన అగ్నిపూరి, నిష్కలంక గాని కైక భరద్వాజ మహర్షి వాక్కులు ఆమె త్యాగమయ జీవనమునకు పరమ ప్రామాణికములు.

అంతా మిడిమిడి జ్ఞానంలో కైకను రాక్షసిగా చూస్తారు. నిజముకంటె యును చలియరు గదా! ఆ సత్యము నెరిగిన భరద్వాజుని పలుకులు పడికైక విశ్వనాథ ఏం చెప్పదలచు కున్నాడో అలుస్తుంది.

‘... నీవు కోరి తేది యిది నీవై
చేయుట కాదే దేవత
లాయడ నీ యెడవ నట్లు లాడిరి కాకన్’
‘సకలము కర్మ ఫలము,
సకలము నిమమిత ఫలంబు, చానా
యిదియే

రికి దెలియఁ బోవ దవ్వా
రికి మాత్రము నీ కృతి సపరీవార్థమగున్,

సకల ప్రపంచము కర్మాఫలము. రాముణ్ణి అడవికి పంపటానిక పంపక పోవటానికి, అయోధ్యలో ఉంచటానిక అసలు కైక ఎవరు? పవిత్రకాది బ్రహ్మ పర్యంతు కర్మకు బద్ధమైనపుడు - ఎవరి సుఖదుఃఖముల కెవరు బాధ్యులు? ఎవరి చావు పుట్టుకల కెవరు కర్తలు? విధిభితియు ఎవరికెట్టులన్నదో అది జరిగితిరును. కదా! దేవామువిచిత్రమగు గుఱారామును. దేహం ఉన్నంత పర్యంతము జీవి పొంద కలసిన సుఖదుఃఖములు అనివార్యములు

గగా! మనకు లభించే సుఖాలకు ఎవరిని పొగడుతున్నాం! గుఱాలకు మరొకరిని నిందించడానికి! గుఱుమునకు మన మొక ముడు కల్పించుకొని దానిని చూపింతుము. ఆ మిషను పట్టకొని వీడ్తుము. ఒకడు న్నాడు. పాముకాటుచే మృతినందినాడు. అయ్యో! పాడనాము పాడుపాము. అని దానిని చూపింతుము. పాము వలననో మరదేసవలననో మృత్యువు మృత్యువేకదా! అది తథ్యమిదా! మృత్యుకారణము మాత్రముక పాము ఒక గోగము. ఒక ప్రమాదము. ఇది ఎవ్వ రాలోచింతురు? ప్రపంచము నందిన జనుల పోకడ లిట్లుండును. అందిరు కైకను బట్టుకొని నిందించు వారే. కానీ విధి ననుసరించి జరుగ వలసి నది జరిగినది. మధ్య నున్న కైక మిత్ర్య గాదా! కానీ నాపదా మ లోకము నేసిన తీక్షణనుభవించు చున్నది. ఇట్లు యోచన చేసిన కైకడయు కన్నులమే!

యుద్ధ కాండంతమున భగవంతుని ముగించి విశ్వనాథ ఏమన్నాడో పరిశీలించిన ఆయన ఏ దృష్టితో కైకను తీర్చిదిద్దినది, ఆమెకు రమకథా సాధ నిర్మాణంలో ఎంతటి విజ్ఞాన స్థాన ముచ్చినది. అవ గతం కాగలదు.

‘కైకేయీ సముష్ణ మియ్యగి - జగ
స్కల్యోఽ గాథా ప్రవాహకారంబయి
పొల్చు రామ కథ ...’

ఇట్లు విశ్వనాథ సర్వలోకాతిశయ మైన స్వీయ ప్రతిభతో విమూర్చి పాత్ర శిల్పిగా వైదికతతో మనకు కైకను క్రొత్త ప్రస్థానో పరిచెనుం చేస్తారు కల్పవృక్షంలో. మళ్ళీ రాయాయణం ఎందుకు - అంటే నవ్యానంద్యంగా రసబంధురంగా చెప్పడానికే అయితే ఆ నవ్యతలో ఇట్టి పాత్ర చిత్రణా కళలమునకు కైక పాత్ర నికపోవలంగా నిల్చునట్లు తీర్చిదిద్దినారు. విశ్వనాథ.



శ్రీ సమాజం

చైతన్య కవితోదయం 'నా ఉదయం'

ప్రతిభా సంపదగలనా శ్రీ ప్రక్రియను దీపట్రినా ప్రతిభావంతంగానే రూపొందించగలరు. ప్రజ్ఞాపాటవాలను తమలేఖించే కదం త్రొక్కించి ప్రదర్శించగలరు. వారి భావాల కనుగుణమగు శబ్ద సంపదను లెప్ప సౌష్ఠవాన్ని సృష్టించి భాషపై కమకు గల అధికారమును చూపి భాసింప చేయగలరు. అట్టి ప్రజ్ఞాధురంధరులలో శ్రీ నాగభైరవ కోటేశ్వర రావు గారికరు. వీరు చీరాల ప్రభుత్వ మహిళా కళాశాలలో ఆంధ్రోపన్యాసకులు. ఉత్తమ అధ్యాపకుడుగా రాష్ట్ర స్థాయి అవార్డు నందిరి.

'నా ఉదయం' కవితా సంపుటి వారి లేఖని నుండినవనవోన్మేషంగా రూపొందింది. భారత పర్వాల సంఖ్యను బోలి వీరికవిత లిందు సాక్షాత్కరిస్తాయి. 1988 సం॥ చివరిలో కవితాబంధు, కవితా జ్వాల, శ్రీ 'కాటగడ్డ' గారి ముచ్చటైన మూడవ అభిమాన ప్రచురణగా వెలువడింది.

రాజ దర్బారులో ఎవరికి తగిన నియమిత స్థానాలలోవా రాసీనులగునట్లు వీరి పదముల పొందికలు అర్థభావానుగుణంగా సర్వంగ సుందరంగా కవితలలో చోటు చేసుకున్నాయి.

నా ఉదయానికి అస్తమయం శాశ్వతం అంటూన్న వీరి పదాలలో క్లుప్తత, గుప్తత చోటు చేసుకోగా భావవికాలత మరొక రంక విశద మాతుంది.

నా దేశంలో మనుషులు రెండే రెండు ధమ్ములు చెమట ఓడ్చి బ్రతుకువారు,

చెమట ఓడ్చి గతుకువారు అంటూ వీరు రెండు రకాల మనుష్యులను చూచి ఆవేదన చెందుతారు.

'గమ్యం' కవితలో మాట కాదు ప్రతి మనిషీ మారుటయే మన గమ్యం ధనం కానే కాదు మంచితన మొకటే మన లక్ష్యం అంటూన్న వీరి పంక్తులు సమాజోన్నతికి సోపానాలు.

ఇందులోని కవితలు పఠితల నాలో చింప జేస్తాయి. ముందుకు నడిపిస్తాయి. కొన్ని మన బాధల్ని మరిపిస్తాయి. మరి కొన్ని మనల్ని మరిపిస్తాయి. మత్తెక్కిస్తాయి.

ఈదేశం నీకిచ్చిన సందేశ మేమిటి? దేశానికి నువ్వుచేసిన సహాయం ఏమిటి? అని సూటిగా ప్రశ్నిస్తారు. ద్వేషాలను త్రుంచి చూడ మని దేశాన్ని ప్రేమించ మని హితవు పలుకుతారు.

పార్టీల కవసరమైనప్పుడు రెచ్చగొట్టబడి సమ్మెలు నడుపువాడు విద్యార్థి కాడని హెచ్చరిస్తారు. జ్ఞానసంపదపొందుటే తనధర్మమని గుర్తెరిగి లోకపు రీతులను గమనించు నాతడు విద్యార్థి యని రెప్ప పలుకుతారు. వీరి కవితాక్షరాలు విద్యార్థుల కక్షతాశీసులు.

ఆవనియే, ఒక ఆమ్రకాఖనియు అందు మమతే, పల్లవమృనియు; ఆరగించెడి కోయిలే, హృదయమృనియు 'నాకల' కవితలో కమ్మని భావాన్ని రంగరించిన వీరి భావం హృద్యంగావుంది.

స్వాతంత్ర్యం ఉన్నది సమానత్వ మున్నది. మనుషుల్లోకాదు నేతమాటల్లో, ఉన్నది, అని అంటూన్న 'వర్తమానం కవిత వ్యంగ్యవైభవంతో కూడింది'

ఈ సమాజ దురవస్థను చూచి వీరు ఆర్ద్రత చెందుతారు. నా మబ్బులు ఆకాశంలో కాదు అవనిమీదే తిరుగుతున్నాయి నీటిని ధరించికాదు కన్నీటిని ధరించి బ్రతుకు తున్నా యని అంటారు.

చీకటి గర్భంలోపల చిరుదీపం ఒక తపస్సు శోకంలో ఓదార్పుల శీకరమే ఒక ఉపస్సు, అంతరంగం మారితే ఆ రగీతం ముగుస్తుంది. వర్తమానం దాటితే భవిష్యత్తు చిగురిస్తుంది - వంటి పక్తులు అక్షర సత్యాలు. మనలో దృఢ దీక్ష ఉండాలని మంచిని వెలిగించ గలగాలన్న వారి సందేశాన్ని శిరోధార్యం చేయక తప్పదు.

తెగువయన్న చోట విజయం చేకూరునని వలపులసుధ, రుక్మిణికథ, యని నేటి కన్యలకు హితవు పలికే రిలా -

భాగవతపు రుక్మిణి నీపాలిటి కాదర్శ మమ్మా ఎన్ని బంధనాలు త్రెంచు కొన్నది తన వలపు కొరకు.

తగినవరుని జూచు కొమ్ము వలపులతో గెలుచుకొమ్ము వలపు గెలుచుకొన్నచోట వరకట్నం నీటి మూట.

ఎద ఎదతో మీటుచున్న పెదవి పెదవి కలసికొన్న కాగిలింత గాఢమైన కట్నానికి తావు సున్న -

అని అనుటలో అందం ఆనందం ఆకర్షణ ఉన్నాయి. సత్యం శివం సుందరం నిర్చయి.

సామాజిక స్పృహ నందించిన వీరి కవితాసుమాలు కమనీయ భావ సుధా సౌరభాల నందించే యనుట నిర్వివాదాంశము.

- శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ సన్యాసిరావు. ఎమ్.ఏ.

ఆచార్య తిరుమలగారి -

అగ్ని కవితా తరంగాల 'అక్షరాగ్ని'

ఈలోకాన్ని నవ్యవనంగా సంభావిస్తూ, పదాన్ని చీల్చుకుంటూ వచ్చే అర్థంలా, అర్థహృదయంలో దాగిన పదంలా భాసిస్తున్న 'సాహితీస్వరాట్' ఆచార్య తిరుమలగారు అక్షరాలతో జ్ఞానాన్ని కొలిచి, లోకం ఒడిలో పోయగలిగిన అక్షర విజేతలు.

మే 1985 లో హైదరాబాద్ - కన్నెర పబ్లికేషన్స్ ద్వారా ప్రచురించబడిన ఆచార్య తిరుమలగారి కవితా సంపుటి 'అక్షరాగ్ని'లో 48 అగ్నికవితా తరంగాలున్నాయి. వీటిలో పద్య కవితలు, వచన కవితలు, మినీ కవితలు, ముక్తక కవితలు వుండటం వల్ల ఆచార్య తిరుమలగారి కవితావిశ్వరూపం ఆవిష్కరించబడింది. సాహితీ రసజ్ఞ శేఖరులు ఆచార్య డా॥ ఉండేలమాల కొండాగార్ల గారు కృతి పతులు అవటం ఒక విశేషమైతే, డా॥ సంజీవదేవ్ గారు ఆత్మీయతతో పీఠిక రాయటం మరో విశేషం. కవితా సంపుటులకు పీఠికలు రాయటం సామాన్యమైన విషయం కాదు. ఎంతో ప్రతిభ వుండాలి. డా॥ సంజీవదేవ్ గారిలో ప్రతిభవుం దనటానికి వారు రచించిన ప్రతి పీఠిక నిదర్శనంగా నిలుస్తుంది. కేవలం ఆచార్య తిరుమలగారి కవితా తత్వాన్ని విశ్లేషిస్తూ, అభినందించటమేగాక, కవిత్యం అంటే ఏమిటో, సామాజిక స్పృహ అంటే ఏమిటో, వివరించి కవితా ప్రయోగం దరికీ గొప్పస్ఫూర్తిని కలిగించటం డా॥ సంజీవదేవ్ గారి ప్రత్యేక ప్రతిభగా గుర్తించాలి. ప్రతిభాశాలి ఎవరో గుర్తించి, తమ పుస్తకాలకు పీఠికలు రాయించు కోవటం కూడా ఒక గొప్పదనమే. ఆచార్య తిరుమలగారు

గొప్ప కవులే కాదు. ఎదుటి వారిలోని ప్రతిభా పాటవాలను గుర్తించి, ఉపయోగించుకోగలిగిన మంచి నేర్పరులు కూడాను. డా॥ సంజీవదేవ్ గారి చేత పీఠిక రాయించటం ఈ విషయాన్ని ఋజువు చేస్తున్నది.

‘ఎదల నల్లరేగడిలో
వెలుగు పంటల బృందగీతాలతో
అభ్యుదయ భ్రమరాల
ఆర్భాటాల మీద విదిలించిన’

ఆచార్య తిరుమలగారి లేఖని సూర్య పద్మంగా ఉదయిస్తూ, దుర్బలజాతికి అందేధలం కావటం విశేషం. ఆచార్య తిరుమలగారు తమరెప్పల్లో ఈజగత్తును ఇముడ్చుకోగలరు. తమ హృదయంలో ఎంతో మహత్తును పొదుగు కోగలరు. అంతేకాదు. తమశక్తిని నక్షత్రశిలలమీద చెక్కగల అక్షర భావ శిల్పులు. జీవితం బూతు పుస్తకం కాదు, అనుభూతి మస్తకం, అంటున్న ఆచార్య తిరుమలగారు జీవితాన్ని కాచివడబోసి సాధించిన అనుభవసారం అసామాన్యమైనది.

‘విషంలో చేసిన ఔషధం లాంటి
కాలాన్ని సేవించే జీవితం.’

అనే జీవన సత్యాన్ని బోధించగలిగిన ఆచార్య తిరుమలగారు కేవలం భావుకులు కాదు. అనంత విజ్ఞాన ప్రబోధకులు. ఈ సంపుటిలోని చాలా కవితలు ఆచార్య తిరుమలగారి అహింసా సిద్ధాంతాన్ని, మానవతా వాదాన్ని వివరిస్తున్నాయి. హింసపై ఎంతటి ద్వేషమో అహింసపై అంతటి ప్రేమ, అందుకే -

‘అహింసా కృతికి ప్రేమభావ్యం కానీ,
‘మానవతా వేణువులను మీట’ గలిగిన

సంస్కార హృదయాన్ని ప్రదర్శిస్తూ.

‘సర్వ శాశక శతఘ్ని దళాల మీద
శాంతి ప్రవచన సుమ దళాలు చల్లు
తున్నాను.

అని జాతి జాగృతికి జీవంపోసే ఉదాత్త గుణాన్ని చూపించు కున్నాడు. గాంధీ; బుద్ధుడు, క్రీస్తు ఆచార్య తిరుమలగారి ‘కవితా హృదయ పీఠాన్ని అధిష్టించిన త్రిమూర్తులు’ విశ్వ శ్రేయస్సును కాంక్షిస్తూ, విశ్వశాంతి గీతాలను రచించటం కవి పరమాపధి గనుక ఆచార్య తిరుమలగారు కవిగా తమధర్మాన్ని నెరవేర్చారు. మనిషి వర్ణమాల, మానవ కవితాజ్వాల, మనిషి జీవనది. మానవత మహాసముద్రం, అంటున్న ఆచార్య తిరుమలగారు-

‘మాతృదేవత ప్రసవవేదన లోంచి
ప్రళయ రోదనలోంచి
రాలిన వేదాంత గ్రంథం మనిషి!
వసంతాలపూలవాసనలపొట్లంమనిషి!’

అని ‘మనిషి’కి నిర్వచనం చెప్పిన తీరు వారి విలక్షణ వ్యక్తిత్వాన్ని; ఆలోచనా వైశిష్ట్యాన్ని కల్పిస్తున్నది. కాలాన్ని వాడికి, కర్తవ్యాన్ని నేయగల ఈ కవిగారు కూన్యహృదయాన్ని మాన్య క్షేత్రంగా మార్చుచుని ప్రబోధిస్తున్నారు. విద్యార్థులు దేశప్రగతికి ధైర్యపుస్తకాలని సంభావించిన ఆచార్య తిరుమలగారిలో ‘యువత’కు స్వేచ్ఛను అందించగల సంస్కారం పుష్కలంగా వుంది,

‘ప్రజాసముద్రపు
కోర్కెల కెరటాల మీద వచ్చే
ఉద్యమాల ఒడల్లోంచి
చైతన్య శృంఖలాన్నిదిగు ‘మతి’ చేసి-
కాలాన్ని బలిపించి -
చుర్రని లేపండి.’

అంటూ చరిత్రోదయాన్ని ఆవిష్కరిస్తున్న ఆచార్య తిరుమల గారిలో ఉదయమాల స్ఫూర్తి; ఉదయరాగాల దీప్తి మనకు సాక్షాత్కృతమైంది. అంతేకాదు. వీరికి 'విప్లవం'మీద ఎంతటి ఆవగాహన వుందో ఈ క్రింది పంక్తులు చెపుతున్నాయి.

'విప్లవం దావానలం కాదు జ్వరాగ్ని!!
జాత్యంతర చైతన్యం!
వైజ్ఞానిక పాంచ జన్మం!'

విప్లవాన్ని వికృతంగా వర్ణించి చెప్పే అజ్ఞానులకు ఇది చక్కని పాఠం. వీరు 'యువశక్తి'కి స్వాగతం పలుకుతున్నారు. 'సామ్యవాదా'న్ని సమాశ్వాసిస్తున్నారు. సంక్రాంతిని సమాజం నొసటి మీద చైతన్య తిలకంగా దిద్దగలక్రాంతి జ్వాలాహృదయాన్ని ఆవిష్కరించిన ఆచార్య తిరుమలగారు తనకు తానెంత యెరిగినా, పనులను దూషించు గుణం లేని సహృదయ స్నేహశీలి. అందుకే ఆధునిక కవిత్వంలో ఆచార్య తిరుమలగారంటే లభిమానించే వారి సంఖ్య అధికంగా వుంది. ఆచార్య తిరుమలగారిన్నా వారి కవిత్వమన్నా సదభిప్రాయాన్ని వెల్లడించే రసజ్ఞ శేఖరులను నేను ప్రత్యక్షంగాను; పరోక్షంగాను ఎరుగుదును. ఆచార్య తిరుమలగారితో ప్రత్యక్షపరిచయం ఒకసారే - అదీ కొన్నిగంటలే లభించినప్పటికీ, ఆసంఖ్యాకమైన లేఖల ద్వారా వారు పంచియిస్తున్న స్నేహ మృతాన్ని నిరంతరం చవిచూస్తున్న నా అవృష్టానికి మరిసిపోతూ, వారి కవితా భృద కూర్చుని కాంతిస్తున్నాను. ఆచార్య తిరుమలగారి అగ్నికవితాతరంగాల విన్యాసాలను తిలకించి, పులకించ మని నవ్య కవితా ప్రియులను ఆహ్వానిస్తున్నాను!!

- శ్రీ ఆచార్య భావన్.

వేమనార్య శతకము

సరస పరిహాసం, సంభాషణకు జిలుగు దిద్ది మెరుగు పెడుతుంది. పరిహాసవాక్కులలో గల చమత్కృతి వినోదాన్ని కలిగిస్తూ మెదడుకు మేత వేస్తుంది. సంఘంలో వుండే కుళ్లును బైటకు తీయడానికి, దుష్ట శక్తులను దుయ్యబట్టడానికి కలాన్ని ఖడ్గంగా ఆశేతులు కవి శేఖరులు వినియోగించేరు. కేవలం ఉత్తరాంధ్ర దేశంలోనే అడివిం నూరికవి రామలింగేశ శతకాన్ని, చాట్రాతి లక్ష్మీనృసింహకవి కోదండ రామశతకాన్ని, గోకులపాటి కూర్మనాథ కవి సింహాద్రి నారసింహ శతకాన్ని యీ కార్యానికి వినియోగించేరు - వేమన, కవి చాడప్ప శతకాలవంటివి ధ్రువతారలు గనక వాటిని గురించి ప్రత్యేకంగా వివరించ నక్కరలేదు.

కాలప్రవాహంలో ఇరవయ్యో శతాబ్దపు మధ్య భాగంలో ఎన్నో మార్పులు, సాంఘిక రాజకీయ, సాంస్కృతికరంగాల్లో గోచరించేయి - శ్రీశ్రీ సిరి సిరి మువ్వ శతకం, కొమరవోలు వేంకట సుబ్బారావుగారి చెక్కుముకిరవ్వ శతకం, కృష్ణశాస్త్రిగారి వేమన పద్యాలు నాటి సాంఘిక పరిస్థితులకు అద్దంపడతాయి - శ్రీ 'పూ-భా-' గారు గల్పికా రచనలో లబ్ధ ప్రతిఫలాలు.

'కాకి కేమి తెలుసు
నైకో ఎనాలిసెన్
ఆటవెలది ద్విపద
కత్తగారు
5, 5, 2,
అముక్తమాల్యద
విశ్వదాభిరామ
విసురవేమ'

అనే శ్రీశ్రీ పద్యం స్ఫూర్తి నివ్వగా, పూ - భా గారు సరసపరిహాస ధోరణిలో ఈ శతకాన్ని రచించేరు. సమయోచితంగా, ఈ రచన సంఘ సంస్కార సాధనగా కూడా ఉపచరించే టట్టు చేసింది యీకవిగారి కలం. సాహిత్యాభిలాషులు, ప్రముఖ రాజకీయ నాయకులు అయిన మాన్యశ్రీ భాట్టంశ్రీరామమూర్తిగారి కేయీ వేమనార్య శతకం ఆంకితం ఇవ్వడం ముదావహం. శ్రీ పూ-భా-గారు 'మొదట ఈ పద్యాలన్నీ విశ్వదాభిరామ విసురవేమ అనే మకుటంతోనే నడిపించేరు - కాని, భావికాలంలో ఇవి కూడా వేమన పద్యాలకింద జమకట్ట బడతాయేమో ననే అనుమానం చేత,' వినర సుకవి వర్య వేమనార్య' అని మకుటాన్ని మార్చి శతకాన్ని సర్వాంగ సుందరంగా రూపొందించేరు.

సమయానుగుణంగా స్ఫురించిన భావాలను ఆటవెలదుల్ని చేసి, శతకాన్ని రక్తి కట్టించేరు. ఆంగ్లంలో 'నోక్' అనే పదానికి 'సరసపరిహాసం' అనే మాటను పర్యాయపదంగా వాడుకోవచ్చు ననుకుంటాను - మందహాసానికి దోహదం చేసే హాస్యం 'నోక్'.

'సఖులు నవ్వెద రవి చాకి రేవున కేగి
గాన సాధనముకు గడగె నొకడు
అతని గానమునకు కృతి కల్పె గాడిద
వినర సుకవి వర్య వేమనార్య
వలపు పట్టలేని వైమానికు డొకండు
స్వగృహంబు పైని సాగుచుండి
భార్య కందు ననుచు పడవైచె పూదండ

'మొదలైన పద్యాలు సరసపరిహాసానికి ప్రబల నిదర్శనాలు.

సంఘంలో గల విపరీత ధోరణులను
సున్నితంగా ఎత్తి చూపడానికి కూడా
యీ పద్య బాణాల్ని ప్రయోగించేరు.

చెడను ధర్మబుద్ధి చిల్లరలేమిచే
రేపనిగు వచ్చి లేదు భిక్ష
ధర్మమార్గ మిట్లు తప్పిపోవుచునుండు.
జనని కమ్యునిష్టు, జనకుడు కాంగ్రెసు
కొడుకుసోషలిష్టు కూతురా - డె
(రేడికల్ డి మోక్రేట్)

పాకీస్తానువాది బంట్రోతు జూడగా
బలము ధనము తగు సిఫార్సులలో నొండు
లేక యిచట పనులు లేవు రావు
అనుచు కట్టినారు ఆఫీసులో బోర్డు.

మొదలైన పద్యాలు సాంఘిక పరిస్థితు
లకు చక్కని దర్పణాలు.

కొన్నిచోట్ల వీరు వ్యంగ్య ప్రక్రియను
ఆశ్రయించకుండా నూటిగా ప్రబోధం
చేసేరు.

‘భేద మేల మీకు సోదరీమణులార
దారిగొడవ జేయువారి వలన
మీకుమానరక్ష మీపాద రక్షలే’

ఈ ప్రబోధాత్మకమైన పద్యం వృద్ధ
యానికి హత్తుకునేదిగా వుంది.

‘కళకు జీవగట్టు కాని పత్రిక లేల
ప్రజల కర్థమవని వ్రాత వేల
దేశభక్తి లేని దేశీయు లేరా ?’

అనే చరణాలు చదువు తున్నప్పుడు
‘చిత్తకుద్ధిలేని శివపూజ లేలయా ?’ అనే
వేమన గారి పద్యం చెవులలో రింగుమని
ప్రతిధ్వనిస్తుంది.

ఇంతేకాదు.

గెల్చుకొన్నవాడు గృహములోనేడుచును
ఓడువాడు ఏడ్చు వాడలోన
ధర్మనూత్ము మిదియే దావాలలోపల

మొదలైన పద్యాలు నిత్య సత్యాలను
హృద్యంగా నివేదిస్తున్నాయి.

● దీ పిక ●

ఇటీవలి కాలంలో గత నాలుగైదేళ్ళ
బట్టి వర్తమాన సాహిత్యాన్ని పరిశీలిస్తే,
మనకు వచన కవితా సంపుటలు కోకొల్ల
లుగా కనిపిస్తాయి. అందులో మినీకవితా
సంపుటలు, మనీ కవితా సంపుటలు
కావల్సినన్ని మనకు లభ్యమౌతాయి. ఈ
సంపుటలలో కవుల సంపుటలతో
పాటు, కొన్ని కవయిత్రుల సంపుటలు
కూడా లభ్యం కావడం ఒక విశేషం
అటువంటి మినీకవితల సంపుటల కోవకు
చెందిందే నేటి మన భండారు విజయగారి
కవితా సంపుటి దీపిక.

పాండితీ ప్రకర్ష బహుముఖంబుల జూపి
కావ్య రచన చేసి కలయ జూడ

పడెను కావ్యశైలి పాషాణ పాశాన

అనే పద్యం విశ్వనాథ వారి కవిత
మీద చిన్నవిసురేమో అని పిస్తుంది.
అలాగే.

‘ప్రేమ కుదుటబడక, ప్రేయసి గనలేక
వెక్కి ఏడ్చి వ్రాయు విరహ గీతి
కరిగి చెరిగిపోయె కన్నీటి కరిటాల’

అనే చరణాలు భావకవితా ధోరణిని
జపికి తెస్తాయి.

‘మెచ్చి యిచ్చినారు మెలతకు బిరుదంబు
గొప్పదైన గాన కోకిలంబు

పాట కేమి గాని పడతి రూపం బడే’

అన్న పద్యం వీరి ‘స్పైర్’లో గల
వాడిని వ్యక్తం చేస్తుంది.

సున్నితమైన పరిహాస ధోరణిలో వేమ
నార్య శతకం, 20 వ శతాబ్దపు మధ్య
భాగంలో గల ఆంధ్ర సాంఘిక పరిస్థి
తుల్ని మనోహరంగా వ్యక్తం చేసింది -
ఇది ‘శోభా’ ప్రచురణ.

శ్రీ క్రొవ్విడిరామం, బి.ఎ.బిల్.బి.ఇడి.

ఇందులో కవితా ఖండికలు తక్కు
వైనా, ఒక్కొక్కల ట్యాన్ని నిర్దేశిస్తాయి
ప్రతి ఖండిక తనకంటూ ఒకల ట్యాన్ని
ఏర్పరచు కొన్నట్టుగా పాఠకులకు ఒక
స్పష్టమైన అభిప్రాయాన్ని కలిగిస్తుంది.
ఇందులో ఖండికలు చాలకొద్దిమాత్రమే.
ప్రముఖకవి దేవరకొండ బాల గంగాధర
తిలక్ గారు ఒకసారి మాట్లాడుతూ వచ
నానికైనా - పచనానికైనా ఆడవాళ్ళేసరి
అని అన్నారు. ఇక్కడ వచనమంటే
నవలారచన మనిమనం అర్థం చేసుకోవాలి.
కానీ కేవలం రచనల్లో నవలారచనలోనే
కాక, వచన కవితా రచనలో కూడా
ఆడవాళ్ళు సిద్ధహస్తరే నన్న విషయాన్ని
నిరూపించారు. మన భండారు విజయగారు
‘దీపిక’ లోని కవితా ఖండికలలో ఒక
చోట ‘సహజత్వం అనే ఖండికలో.

ఆకాశం వంగి

భూదేవిని

స్పృశిస్తే

దిగంతం

ఆకలి వంగి

అన్నపూర్ణను

కొగిలిస్తే

యుగాంతము అంటారు.

అంటే దిగంతానికి, యుగాంతానికి
గల భేద మేమిటో మనకు ఈ ఖండిక
విశదీకరిస్తుంది. దిగంతాన్నే ఇంగ్లీషులో
Horizon అంటారు. Horizon
అనగా భూమ్యాకాశాలు కలిసేచోటని
అర్థం. భూమ్యాకాశాలు ఎక్కడ కలి
యవు. కాని కలిసినట్లు గా మనకు గోచ
రమైతాయి. ఆకలివంగి అన్నపూర్ణను కొగిలిస్తే
అది యుగాంతం అన్నారామే, నిజమే
అది అసలైన సృష్టి. సృష్టికి మూలము ఇది
అన్న విషయం నిరూపింప బడుతుంది.

కొన్ని సమాజమైన విషయాలు లోకానికి వెల్లడించినట్లుగానే, కొన్ని అభ్యుదయ కరమైన సంఘటనలను, కొన్ని సంఘాన్ని పీల్చి పిప్పి చేస్తున్న సమస్యలను ఆమె తన ఖండికల ద్వారా విశ్లేషించారు. ఉదాహరణకు 'తనకు మాలిన ధర్మము' అనే ఖండిక లో ఒకచోట ఆమె ఈ విధంగా అంటారు.

'అమ్మాయి పెండ్లికి ...
అసలడగ వద్దు కట్నం ...
అబ్బాయి పెండ్లికి ...
ముహూర్తానికి అందించాలి ...
మొత్తం' ...

ఇక్కడ ఈ వాక్యాలను పరిశీలిస్తే మనకు అసలు సమాజంలోని యథార్థ స్వరూపం బోధపడుతుంది. సమాజాన్ని పట్టి పీడిస్తున్న భయంకర సమస్యలలో ఈ పరికట్టు సమస్యకూడా ఒకటి. ఇక్కడ మనుష్యుల తుచ్ఛత్వం, అనైతికత, అసహనం, స్వరూపస్వభావాలను చిక్కగా విశ్లేషించారు గచ్చయిత్రిలేక కవయిత్రి శ్రీవిజయ గారు. రెమకుమా గెల వివాహాల ప్రసక్తి వచ్చినపుడు ఏ పద్దమనిషి కన్నం ఇవ్వడానికి సిద్ధంగాడు, అదే తన కుమారుల ప్రసక్తి వచ్చినపుడు వివాహానికి ముందే కట్నం ఇచ్చిమరీ ముందుకు కదలమంటాడు. ఇదే ఆసలైన నీతి. ఈ నీతిని ఇక్కడ మనకు కవయిత్రి తేటతెల్లంగా విశదీకరించారు.

మరొకచోట 'విప్లవం' అనే ఖండికలో గొప్ప అభ్యుదయ కరమైన భావాన్ని లోకానికి విశదీకరించారు. విప్లవం ద్వారానే సమసమాజ సిద్ధి లభిస్తుందనే సత్యాన్ని ప్రస్తుత ఖండిక 'విప్లవం' ద్వారా నిరూపిస్తారు గచ్చయిత్రి.

'ఓ! సమాజమా!
న్యాయం గొంతు నొక్కి
ధృం కన్నుకప్పి
విచ్చల విడి అయిన
నీ అన్యాయం,
'నశించే దాక'
'విప్లవం'
కోట్ల ఓంకులు
వెంటాడు తుందన్న 'నిజం'
ఇక నయినా తెలుసుకో!

ఇక్కడ పేర్కొన బడిన మాటలలో సమాజం అన్యాయం చేస్తుందనే విషయాన్ని మనకు వివరిస్తారు గచ్చయిత్రి. ఇక్కడ సమాజముపై సమాజంలోని

మనుష్యులన్న మాట, సమాజం కొన్ని దుష్కృత్యాలకు మూలం మనుష్యులేకదా! ఈ దుష్కృత్యాలకు మూలం ఏమైనా, అదుష్కృత్యాలను ఛేదించడానికి విప్లవం అనే ఆయుధాన్ని స్వీకరించాలి. ఈ ఆయుధం ఒక్కటి సమాజాన్ని సమూలంగా విధ్వంసం చేయగలదనే సత్యాన్ని ప్రస్తుత ఖండిక ద్వారా నిరూపింపగలిగారు శ్రీవిజయ గారు.

'దీపిక'లో అభ్యుదయకరమైన కవితలలో పాటు అనుభూతి పరమైన కవితలు కూడా కలవు. అందుకు నాందిగా 'ప్రేమ-ఆరాధన' అనే ఖండికను పేర్కొనవచ్చును. ఇందులో ఆమె వెలువరించిన భావోద్వేగం గమనింప దగినది.

'పురుషుడు
ప్రేమను ...
ప్రేమిస్తాడు ...
కాని ...
ఆరాధించ లేడు
స్త్రీ ...
ప్రేమను
ప్రేమిస్తుంది
ప్రేమను ... పెంచుతూ ...
ఆరాధిస్తుంది.

ప్రేమ విషయకముగా స్త్రీ పురుషులకు గల భేద సాదృశ్యాలను వివరిస్తుంది. పురుషుడు ప్రేమను ప్రేమించినా ఆరాధించలే డట. కాని స్త్రీ ప్రేమను ప్రేమించి ఆరాధిస్తుంది. ఇది స్త్రీకి పురుషుడికిగల ప్రధాన భేదం. ఈ సంఘటితా 'చెప్పకో' దగిన మంచి ఖండికలలో ఇది ఒకటి.

'మొత్తంమీద శ్రీవిజయ గారు ఒక స్పష్టమైన అవగాహనతోడనే ఈ ఖండికలను రచించా గనే విషయం మనకు అర్థమౌతుంది. ఇటీవలి కాలంలో మంచి కవితా ఖండికలు స్త్రీలనుండి రాలేదన్న ఒక అపప్రధాన శ్రీ విజయ గారు తొలగించి, ఒక మంచి సంప్రదాయాన్ని వెలుయించారు. భవిష్యత్తులో ఆమె చేతి నుండి ఇంకా మంచి కవితా సంపుటలు రాగలవని ఆశిద్దాం!

- శ్రీ ఘృణ్ణి వేంకట బాలాజి.

పూతబక్తి బావోత్తేజ! పోతరాజ!

శ్రీ రామదుగు వెంకటేశ్వరశర్మ, ఎం. ఏ.

ఇందుగల వందు లేవను

సందేహ మడలనోయి! సాక్షాత్తుతివై
యుందుగద! భాగవతమున

మందార మగంద రసమంచిత కవితన్॥

బాలరసాల సాల నవ

పల్లవ కోమల కావ్యకన్యకన్

హేలగ దీర్ఘ తత్కృతి మ

హీనుల కియ్యక నిల్చినావు పో!

హాలిక వృత్తి నందరహ

హా! యన, నీదగు విష్ణునైక భా

వాల నవత్వరీతి కొగ

వల్మీకే వానికి నేటి కోల్మివే! ॥

అందము చింద సత్కృతుల యందు

నపూర్వ కవి స్తుతింబొన

ర్పందల పెట్టు వారలొక

రా! గల రెందరొ కాని, దుష్కలిన్

నిందయొనర్ప నేరని మ

నీషివి ప్రస్తుత భావి సమృధా

లిందని వొంద విన్నోను క

డింది యెడంద గలాడ వీవెపో!

తీవి దలిర్ప నేడు ప్రక

టికృత మాచు జగా వెలుంగు నీ

భావకవిత్వ రీతి సెహ

బాసన భాగవతంబు లోన స్వా

భావిక భోరణిన్ సహజ

పాండితితోడుగ చిందులాడె నీ

వావిధ మెట్లెఱింగితి వ

యా! అది తెల్పునోయి! పోతనా!॥

మందారముకరంద మాధురి నొకమారు

తేలించుగాదె! నీదవ్య కవిత

నిర్మల మందాకినిని ఒక్కమారు నూ

యల లూగఁ జేయు నీయమృతకవిత

లలితరసాల ఫలంబులై ఒకసారి

ఊరించు గాదె! నీ భూరి కవిత!

సాంద్రశరచ్చంద్ర చంద్రికై ఒకమారు

పలుకరించును భవత్ స్వాదు కవిత

శ్రీ పక్షం

జన్మదిన మహోత్సవ
సభావిశేషములు

సాహిత్య సమారాధన

అధ్యాత్మరామాయణము, వాల్మీకిరామాయణము, శ్రీవాసిష్ట మహారామాయణము, శ్రీమహాభారతము శ్రీమహాభాగవతము, శ్రీదేవీ భాగవతము, శ్రీ వేంకటేశ్వరవిజయము మున్నగు శతాధిక మహాగ్రంథముల రచయిత, అర్చక విశిష్టమణిబిరుదాచితులు నగు శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరుల 69 వ జన్మదినోత్సవము, గతనెల 18, 19, 20 తేదీలలో కాకినాడ భారతీయ విద్యాభవనమున మహావైభవోపేతముగా జరిగినది.

18-10-85 శుక్రవారము సాయంత్రము సరిగా ఆఱుగంటలు కొట్టుసరికి సభ ప్రారంభమయ్యెను. పెక్కురు విద్వాంసులు, కవులు, సహృదయులు, స్త్రీలు సభ నలంకరించిరి.

కిన్నర గంధర్వ స్త్రీల మనోజ్ఞ కంఠ మతో చి॥ కిరణ్

‘శ్రీమద్బులుసు కులాంబుధి
సోమా! శ్రీ వేంకటేశ శుభవరనామా!
శ్రీమాన్య! సరస కవితా
ధామా! సుపవిత్ర హృదయ! ధరణీదేవా!

భాగవతమును సతతంబు భావగతము
చేసి కొనుమండెడి రసజ్ఞ శేఖరులను
తెలుగుసాహితీభాగ్యంబు తెలుపదరమె!
పూతభక్తి భావోత్తేజ! పోతిరాజ!
యాతనతోడ సంస్కృతి మ

హంబుధి నీదగలేని కష్టము
శ్చేతనమైన వారిఁ దరిఁ
జేర్చిన భాగవతాఖ్యరూపమా
‘పోతము’ కాని కేవలము

‘పోతన’ వే! కవనాన భక్తిమేల్
పూతగ పోతపోసినయ

పూర్వపు శిల్పిని కావె! పోతనా!

.....

ఇత్యాది పద్యములతో ఆహ్వానింప సభ్యపుంగవులు కరతాళ ధ్వనులతో పూలమాలలతో నలంకరించి శ్రీ వేంకటేశ్వరులుగారిని వేదికపై నాసీనులం జేసిరి. సభాధ్యక్షులగు శ్రీ పి. శ్రీరాములుగారిని అట్లు పూలమాల వైచి వేదికపైఁ గూర్చుండఁ జేసిరి. వేదాధ్యయన సంపన్నులై, సంస్కృతాంధ్రముల ఎం. ఏ. పట్టము పొంది ప్రభుత్వ కళా కాలాపన్యాసకులుగా నున్న శ్రీ మంగిపూడి రామచయనులు వేదపఠనము గావించిరి.

అధ్యక్షులు శ్రీ శ్రీరామం శ్రీ వేంకటేశ్వరుల సాహిత్యము వాసిష్ట రసిఁగొ మిన్నగా వన్నెగన్నచే కాక ఒక్కచేతి మీదుగా వివిధప్రక్రయలలో వెలువడిన ఆధ్యాత్మిక సాహిత్యకావ్య, సలక్షణ సాహిత్య మద్వితీయ మనిరి. హైదరాబాదు స్త్రీలప్రభుత్వ కళాకాలాపన్యాసకురాలు శ్రీమతి కస్తూరి స్వరాజ్యలక్ష్మి శ్రీ వేంకటేశ్వర విరచితము ప్రకటితము వైన ‘Sri yoga Vasishtha’ Sri Vasistha Maharamayana.’ అను గ్రంథము ఆంగ్లప్రతిని ఆవిష్కరించి ‘శ్రీ వేంకటేశ్వరుల’ సాహిత్య సమారాధన ఆంధ్ర మహాజనులకు ఆధ్యాత్మిక విద్యాసంతర్పణ’ అని ప్రశంసించిరి.

గాయనీమణి శ్రీమతి పుణ్యమూర్తుల లక్ష్మీకుమారి శ్రీ వేంకటేశ్వర నవరత్న కీర్తనలు స్వీయవిరచితములు శ్రీ కంభం పాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రి వీణావాద్యముతో శ్రుతిగలిపి గానముచేసి సభ్యులను ఆనందపీచికలఁ జేల్చిరి.

శ్రీ సామవేదము జానకిరామశాస్త్రి, శ్రీ నూర్తిశ్రీ శ్రీ వేంకటేశ్వరుల కావ్యప్రశంస గావించి ‘ఈ కాలపు వాల్మీకి’ ‘వ్యాసుడు’ అని వచించిరి.

19వ తేదీ శనివారము శ్రీ రాయప్రోలు ఆంజనేయశర్మ అధ్యక్షులను శ్రీ దేవీ భాగవత శ్రీ దేవీ నవరాత్ర మహోత్సవములు జరిగినవి. శ్రీ కాశీభట్ల సత్యనారాయణ,

శ్రీ రాళ్ళబండి సత్యనారాయణశాస్త్రి శ్రీ వేంకటేశ్వర విరచిత దేవీభాగవతమును శ్రీదేవీ పూజాగ్రంథములను సవిమగ్నముగా ప్రశంసించిరి. భాషాప్రవీణులు కుమారి కొమ్మూరి వాగలక్ష్మీకుమారి సాలి గ్రామం సీతామహాలక్ష్మి యుగళకంఠమున శ్రీ దేవీ భాగవత, శ్రీ దేవీ పూజా పద్యములను మనోహరముగ గానముచేసి సభ్యులందరి మన్ననలను పొందిరి.

20 వ తేదీ ఆనివారము పూర్వ మహర్నల పుణ్యస్మరణ మహోత్సవము. సభకు డా॥ జి. యస్. యన్. మూర్తి, ఎం. ఏ. పి హెచ్. డి. అధ్యక్షుల వహించి శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు మహర్నల చరిత్రలు ఆంధ్రమున ఆంధ్రమున రచించి ప్రకటించి మహాపకారము చేసి రనిరి. డాక్టరు అల్లాడి లక్ష్మీదేవి ఎం. డి. శ్రీ వేంకటేశ్వరుల ఆంగ్లగ్రంథము ‘Lives of Ancient Indian Saints, Volume Five ఆవిష్కరించి ఆ గ్రంథమును మిక్కిలి ప్రశంసించిరి. శ్రీ కొమ్మూరి అనతార శర్మ, శ్రీ మంగిపూడి రామచయనులు శ్రీ బులుసు బహుముఖ గ్రంథప్రశంస, రచనాపాటవ ప్రశంస గావించిరి.

సభ్యులు శ్రీ వేంకటేశ్వరులను నూతన వస్త్రములతో దుశ్శాయివలతో రెండు వేయినూటపదార్థ రొక్కముతో సత్కరించిరి.

శ్రీ వేంకటేశ్వరులు తనకు జరిగిన గౌరవమునకు సభ్యులకు కృతజ్ఞత పలికి పద్యములు చదివెడి సందేశమును వినిపించిరి. శ్రీ ఆచార్యుల రామారావు వందన సమర్పణముతో మూడు రోజుల కార్యక్రమము ముగిసెను. అన్ని వర్గములవారు ఈ సాహిత్య సమారాధన ఆధ్యాత్మిక సంతర్పణకు మహోత్సాహ భరితులైరి. మంగళాంతముతో కార్యక్రమము ముగియగా శ్రీ కొత్త సుబ్బారావు సభ్యులందరికి పుష్కలముగా మిత్రాయి పంచిపెట్టిరి.

—...—

స్వ విషయము

సమాలోచన తొమ్మిదవ సంవత్సరమునఁ బ్రవేశించినది. అనుకొన్నంత తృప్తికరముగా అభివృద్ధి కల్గింపలేక పోయినను నిరాశా జనకముగా లేదని భావించుచున్నాము.

ఇంకను అభ్యుదయంధంలో నడువవలసియున్నను ముఖ్యముగా అతి తీవ్ర అస్వస్థతకారణంగా పూర్తిగా సఫలీకృతులము కాలేకపోయితిమి. అందుకు తోడు పేపరు, లేపురు, ధరలు విపరీతముగా పెరిగి పోవుటకూడ కొన్ని చికాకులకు కారణమగుచున్నది. ఏమియునను కేవలము సాహిత్య సేవాభిలాషతో నడుపవలచిన పత్రిక కావున ధర పెంచవలచి కొనలేదు.

అస్వస్థత ప్రధానకారణంగానే ప్రతి నెలా 2 సంచికలు వేయిగా ప్రచురింపలేక పోవుచున్నాము. రెండు సంచికలు కలిపి నెలకొకటిగా ప్రచురించ గలుగుచున్నాము. ఈసంగతి పాఠకులు గమనింప గోరక. వీలయినపుడు 2 సంచికలు వేర్వేరుగ ప్రచురింప యత్నింతుము.

-* రచయితలకు *

రచయితలు చూపుచున్న సహకారమునకు కృతజ్ఞతలు పత్రిక చిన్నది కావున గీర్ణ వ్యాసములకు తావులేదని సునవి. వ్రాతలో (1) అరటావులుకు మించిన రచనలు ప్రచురించుట కష్టము. చాలమంది రచయితలు దస్తూరీ విషయమున చాల అశ్రద్ధవహించుచున్నందుకు చింతిలుచున్నాము. కనీసము సాంకేతిక విషయములలో నైన అక్షరములు స్పష్టముగా ముగా అసందిగ్ధముగ ఉండునట్లు జాగరూకత వహించు టవరము. కొందఱు ప్రత్యేక లిపి సృష్టించినట్లు వ్రాయుచున్నారు. రచయితలకు వ్రాతపరిహాస విషయముగా అనిపించరాదని మనవి.

ప్రతిగచన వ్రాసిన తర్వాత అన్వయ దోషములు లేకుండఁజూచి కొని పంపుట

మంచిది. ఉదాహృత పద్యములలో అక్షరదోషము లెక్కువగా ఉండి కొన్ని రచనలో మూలమును వెదకి కొనవలసి వచ్చుచున్నది.

వచన కవితలు, మినీకవితలు, గేయములు మున్నగువాని విషయమున విగోధములేకున్నను, అవి ఎక్కువగా ప్రచురింప ఆసక్తి మాకు లేదు.

విమర్శాత్మక వ్యాసములకు, గ్రంథవిమర్శకు ప్రత్యేక ప్రాముఖ్య మియ్యబడును. విమర్శ అంటే వంగిమాగధత్వం కాక గుణగోష పరిశీలనాత్మకముగా ఉండవలె నన్నది ముఖ్యముగా గమనింపదగిన విషయము.

-* చందాదారులకు *

చందా M.O. ద్వారా తప్ప మరే విధముగా స్వీకరించుట మాకభిమతము గాదు. కొన్ని గ్రంథాలయ సంస్థలు, కాలేజీగ్రంథాలయములు **Triplicate Proforma Invoice** పంపవలసినదిగాను, సంవత్సరాంతమున సంచికలన్నీ చేరినట్లు మాచుకొని చందాపంపగల మని వ్రాయుచున్నారు. అలాపంపుటకు మాకు అచకాశము లేదని సవినయముగా మనవి చేసికొనుచున్నాము. చందాదారులు 'మీ చందా పూర్తియైనదని మేము వ్రాయుటకు నిరీక్షింపక వారే గుర్తుంచుకొని పంపగలరు. రచయితల పాఠకుల సహకారమును సర్వదా అభ్యర్థింతుము.

- హాత్యో దం తం -

హత్య అన్నది ఎవరిని ఏకారణంచేత ఎవరు ఎప్పుడుచేసినారాక్షసత్వం గర్హణీయం అవుతుంది. అత్యంత సాహసరచనా జీవితము గడుపుతున్న శ్రీ దశరథరామ్ హత్యను ఖండింపనివారుండరు. అసెంబ్లీ ఎలక్షన్లముందు రాజమండ్రిలో ఆయనపై జరిగిన హత్యాప్రయత్నం ఈ సందర్భములో గుర్తుకు వస్తుంది.

దశరథరామ్ రచనలలో చట్టవిరుద్ధం శములు ఉంటే చట్టసరంగా ఎవరుకో

వారికాని హింసాత్మక చర్యలకు మానుకోవడం తప్పని చెప్పేవారు ఒకవిషయం ఆలోచించాలి.

ఈ హత్యలో ఘానివారి హస్తం ఉన్నదని పేర్లతోసహా ఆరోపణలు చెయ్యడం, శత్రుపక్షంవారికి నెట్టాలని చూడడం హత్య ఎంత అనుచితమో అంత అనుచితం. న్యాయ విచారణ కోరవచ్చు. ఏరకం విచార ఫలితము వెలువడకుండానే వ్యక్తులపైగాని, పార్టీలపైగాని చిల్లరనాయకులు తెలివితక్కువ ఆరోపణ లెన్నిచేసినా, నాయకులుగా చలామణి అవుతున్నవారు అటువంటి ఆరోపణలు చెయ్యడం శాంతిభద్రతలు కరవగూర్చు కనక మంతులు రాజీనామా చేయాలనడం లేకితనం అనిపించుకోక మానదు.

ఎక్కడ ఎప్పుడు ఏఘోరం జరిగినా హోంమినిష్టరు రాజీనామా చేయవలసి వస్తే రాష్ట్రాలలోను, సెంటురులోను లెక్కలేకుండా మాజీహోంమినిష్టరుఉండి ఉండేవారు. ఆదర్శంకోసం పదవీత్యా గమంచేసే సంస్కృతి ఏనాడో మట్టికలిసి పోయింది. సమయానుకూలంగా ఎదుటి వారిపై ప్రయోగించుటకు పేర్లు ఉదాహరించుకుంటూ రావడంవల్ల నేడు ప్రయోజనం లేదు.

శ్రీ దశరథరామ్ హత్య విషయంలో సంపూర్ణమైన విచారణ జరిగి నోషాని తేలినవారి నందరిని చట్టబద్ధంగా కఠినంగా శిక్షించడం అత్యంత వాంఛనీయం. (సంపా)

—*—

ఒరు లేయవి యొనరించిన
నరవర అప్రియము తమసంబున కగు దా
నొరులకు నవి నేయకునికి
పరాయణము పరమధర్మపథముల కెల్లన్.

నాయక రాజులు - సాహిత్య సేవ

- శ్రీ మంతెన నూర్య నారాయణరాజు

తెలుగుసాహిత్య వికాసము నన్నయ భట్టు భారతాంధ్రకరణముతో ప్రారంభమై తిక్కన సోమయాజి, ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ, శ్రీనాథుడు, పాల్కురికి సోమనాథుడు. పోతన మొదలైన మహాకవులచే క్రమ వికాసము నందుచు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల వారిపాలనలో పరాకాష్ఠ నందినది. అక్కడితో సాహిత్య పోషకులు అభిరుచులతో పాటు సాహిత్య ప్రప్టలరచనా విన్యాసములు కూడ వివిధ ప్రక్రియారూపములుగా సంతరించు కున్నవి. అప్పటి సాహిత్యమునకు ఆనంతర కాలంలో వెలువడిన సాహిత్యమునకు వ్యత్యాసము ఎంతైనావుంది. భావ ప్రకటనలో, పదప్రయోగములో, రసపోషణలో, ప్రక్రియ స్వీకరణములో ఇంకా యింకా అనేక విషయాలలో భేదము సామాన్యం దృష్టికి కూడ గోచరింపక మానదు.

ఆనాటి దాక్షిణాత్య ఆంధ్రసాహిత్య స్థితి గతులలోని మంచి చెడ్డలు పరామర్శించుటకంటే, వానియొక్క స్వరూప స్వభావములను సమీక్షించుట, అత్యంత అవశ్యకము. ఆనాటికావ్య జాతమున అనిదం పూర్వములైన గుణములు, విశేషములు కన్పిస్తవి. పాలకులయొక్కయు, పాలితులయొక్కయు అభిరుచులకు నాటి సాహిత్యము చక్కని దర్పణమై నిలిచినది. ఆరోజులలో గల రాజకీయముతో సాంఘిక స్థితిగతులను తెలుసుకొనుటకు ఆనాటి సాహిత్యము మిక్కిలి ఉపరించును.

ఆంధ్ర దేశముననే కాక మధుర, తంజావూరు, పుదుక్కోట, చెంబి, మైసూరు మొదలైన దక్షిణదేశపు రాజ్యములందుకూడ ఆంధ్రనాట్యము వర్ధిల్లినది. ఇందు ముఖ్యముగా నాయకరాజులు చేసిన సాహిత్య సేవను మనము పరిశీలించవలసియున్నది. తొలుత మధుర నాయక రాజులనుగూర్చి ముచ్చటపడదాం! 'మధుర' నాయకరాజులు తరచు యుద్ధములందు పాల్గొని నుటచేత తంజావూరి ప్రభుల

వలె సాహిత్య వ్యాసంగమున అంతే ముందఁజ వేయలేక పోయిరి. తిరుమల నాయకుడు-క్షేత్రయ, తిరుకామకవులను సత్కరించినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ మధుర నాయకరాజుల కాలములో వచన గ్రంథము లనేకములు వెలసినవి.

రాయవాచకము, మధురమంగా పుంపులీ విలాసము విజయరంగ చొక్కనానుని కృతులు. శ్రీరంగ మాఘ మహాత్మ్యములు. నాంధ్రక వచన రచనలలో లింగన మఖి కామేశ్వరకవి - ధేనుకా మాహాత్మ్యము సముఖం వేంకటకృష్ణప్ప సాగంగధర చరిత్ర జైమిని భారతిము. కుంకుర్తి వెంకటా చలపతి - భారతి రామాయణములునా, వెలగపూడి వెంకట కృష్ణయ్య - వేదాంధ సారసంగ్రహము : శ్యామరాయకవి, దేవక వేంకట సుబ్బకవి - రామాయణము, శ్రీ పత్మింఁమ భద్రకవి - హాలాస్య మాహాత్మ్యము - అతి ప్రచురములు, శృంగార ప్రబంధములకు మధుర పెట్టినది పేరు.

ముఖ్యముగా విజయరంగని కాలము ననే సాహిత్యము వెల్లివిరిసినది. శేషం వెంకటపతి - శశాంక విజయము. సముఖం - అహల్యా సంక్రందనము, ముద్దుపళని రాధికా సాంత్యనము, కుంకుర్తి - మిత్రవిందా సరిణయం, కార్తీక మాహాత్మ్యం, వెలగపూడి వెంకట కృష్ణయ్య - మాలతీమాధవము. భానుమద్విజయములు బద్దెపూడి ఎఱ్ఱనృపాలుడు - యువజన హృదయు నందము రచించిరి. ఇవికాక అనేక నాటకములు, యక్షగానములు కూడ వెలసినవి.

తంజావూరు:- తంజావూరి నాయక రాజులు రాయసప్రహడ్విధేయులు. సాహిత్య విషయమున రాయసప్రహట్టల రసికతల సతిశయించిరి. వారిలో రఘునాథనాయకుడు కవి పండితుపోషకుడు, సంగీత సాహిత్య కళాపోషకుడు. వీణ వాయిించుటలో మేటి. స్వయముగా 'రఘునాథమేళ' అనేది నూతన ప్రక్రియను నిర్మించిన సంగీత ప్రహ్లాద హూ

ముఖప్రజ్ఞాకాలి. పరిపాలనా ధురంధరుడు. ఈతనికృతులు వాల్మీకి చరిత్ర, రామాయణం, నలచరిత్ర మొదలగునవి. ఇతని తండ్రి అచ్యుత దేవనాయకుడు. దేమకూర వెంకన్న రఘునాథుని ఆస్థానమున నలంకరించిన కవివరంసుడు. ఈతడు దాదాపు ఎనిమిది తొమ్మిది కృతులు రచించినట్లుగా మనకు ఆధారము లగపడుచున్నవి.

రాయలు (శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు) ఈయనకాదర్శ పురుషుడు. శ్రీరాముడనిన ఎనలేని భక్తి. రఘునాథుని రచనా శైలి ప్రసన్నతామహిమ గలది. అతని ఆస్థానమున కిప్పుడు కృష్ణాధ్వరి చేచుకూర వేంకటకవులతో బాటు ప్రసిద్ధ కవయిత్రి రామభద్రాంబ మొదలైనవారు. విజయ విలాసము. సాగంగధర చరిత్ర మొదలగు పలుకావ్యములు ఆయన కాలములో వెలువడినవి. ఆయన కుమారుడే విజయరాఘవుడు.

విజయరఘునాథుడు కూడా తిండికి మించిన తనయొక్క రసికుడు. అతని కాలపు కవులకు కళలకు ఆటపట్టు. ఆయన కూడ కవి. సాగంగధర అను కవయిత్రి మన్నాడు సావిత్రీం, ఉపాపాదాం ఆను గా ప్రముఖ రచించినది. ఇవి గాక భారతి, భాగవత, రామాయణము లామె సద్యకృతులుగా రచించినందురు. అవి అలభ్యములు. కవయిత్రి కృష్ణాజి, నెంకల్వకాళికవి మొదలైనవారు చంద్రశాస్త్రియు. రాజగోపాల విలాసమును గ్రంథములు రచించిరి.

ఈవిధముగా గాన ప్రయుక్తు. ఆనాటి కృతులలో పురుషోత్తమ దీక్షితుని అన్నదాన మహానాటకమునకు ఒక ప్రత్యేకత యున్నది. ఆనాడు వెలువడిన యక్షగాన కథలన్ని రాజసంబంధమైనవే! క్షేత్రయ్య ఈయన ఆస్థానమునకు వచ్చి కొన్ని శృంగారపదములను వెలయించినట్లు చెబుతారు. నాయకరాజుల కాలం నాటి రాజకీయమత సాంఘికస్థితిగతులను తెలుసుకోవాలంటే ఆనాడు వెలువడిన గ్రంథాలే మనకు ప్రమాణాలుగా కనిపించును.

హరి భజించు హస్తములు
హస్తము లచ్యుతుఁ గోరి మ్రొక్కు-తె
చ్చిరము శిరంబు చక్రధరుఁ
జేసిన చిత్తము చిత్త మిందిరా
వరుఁగనువృష్టి దృష్టి ముర
వైరి నుతించిన వాణి వాణి య
క్షురు కథలాను కర్ణములు
కర్ణములై విలసిల్లుఁబో భువిన్.

సమాలోచన 3,4,5,6,7,8 వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20, 12, 15, 15,15 రు.లు ఎం. ఓ.
చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే భరించి రిజిష్టర్డు పోస్టులో పంపగలము. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

- సంపాదకుడు.

అడసు :—

సంపాదకుడు: విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

రిటైర్డ్ తెలుగు లెక్చరరు, వి. టి. టి. కాలేజి,

6-4-24, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్),

రాజమండ్రి-1.

